

ZBORNIK

duhovnik
naravoslovec
botanik
entomolog
malakolog
geolog
jamar
speleolog

Simon **Robič** (1824-1897)

mož posebne vrste

Simon **Robič** (1824-1897)

mož posebne vrste

Simon Robič, a man of peculiarities

Zbornik ob 200. obletnici rojstva Simona Robiča, 2024

Simon Robič (1824–1897) – mož posebne vrste
Založil: Kulturno društvo Šenturška Gora
Uredil: mag. Matija Križnar
Jezikovni pregled: Katarina Marin Hribar
Jezikovni pregled angleškega teksta: Ana Pavec
Oblikovanje in prelom: Aleša Unk
Tisk: Salve d.o.o.
Naklada: 300 izvodov
Cerklje na Gorenjskem, junij 2024

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Robič S.(082)
5(497.4):929Robič S.(082)

SIMON Robič (1824–1897) : mož posebne vrste : zbornik ob 200. obletnici rojstva Simona Robiča / [uredil Matija Križnar]. – Cerklje na Gorenjskem : Kulturno društvo Šenturška Gora, 2024

ISBN 978-961-96676-0-6
COBISS.SI-ID 196247555

uvod

Nagovor župana	7
Simpozij ob 200-letnici rojstva Simona Robiča	8

družbostovni del

Simon Robič, njegov rod in rojstni kraj	14
Duhovnik Simon Robič (1824–1897)	21
Gospod Šimen, Šenturška Gora, šolstvo in literatura	28
Spoznali smo, kdo je bil Simon Robič	44

naravostovni del

Botanično in mikološko delovanje Simona Robiča	50
Kranjski mahovi Simona Robiča	62
Entomološka zbirka Simona Robiča	71
Robičeva zbirka vretenčarjev	78
Simon Robič in njegovo proučevanje ter zbiranje fosilov	84
Zgodovina Društva za raziskovanje jam Simon Robič Domžale	93
Zahvala gospodu Šimnu	105

*duhovnik
naravostovec
botanik
entomolog
malakolog
geolog
jamar
speleolog*

Simon **Robič** (1824–1897)

mož posebne vrste

V soju letošnjih obletnic je zablestela tudi 200. obletnica rojstva duhovnika in naravoslovca Simona Robiča, ki se je s svojim življenjem in delom zapisal v slovensko in tudi cerkljansko zgodovino. V spominskem parku pomembnih mož ni njegovega spomenika. Spomenik si je postavil že sam, ko se je na svoji življenjski poti zapisal naravoslovni znanosti z odkrivanjem novih vrst in rodov ter objavami v takratnih domačih in tujih medijih. Njegovo življenje je bilo prežeto z nenehnim odkrivanjem, raziskovanjem in s proučevanjem planinskega in gorskega sveta. V spominu ostaja tudi kot neutrudni raziskovalec jam in življenja v njih. Ob navdušenju za duhovno in zbirateljsko delo je bil vedno pripravljen deliti svoja odkritja znanstvenim ustanovam, mladim pa kot prvi učitelj na Šenturški Gori začetna znanja v pisanju, branju in računanju. Bil je velik narodnjak in zagovornik rabe slovenščine tudi v strokovni publicistiki. Kot tak naj ostane mladim svetel zgled na njihovi poti skozi življenje.

Nedvomno si zasluži, da se mu oddolžimo za njegovo raznoliko udejstvovanje tudi na Šenturški Gori, kjer je prebival, raziskoval in prispeval na kulturnem področju. Zato Občina Cerklje z veseljem podpira izid pričujočega zbornika.

Župan
Franc Čebulj

Cerklje na Gorenjskem, junij 2024

Simpozij ob 200-letnici rojstva Simona Robiča

Symposium on the 200th anniversary of the birth of Simon Robič

V sredo, 28. februarja 2024, je v dvorani Jožefa Kvasa v Cerkljah potekal simpozij o duhovniku in naravoslovcu Simonu Robiču. Robič je bil rojen 11. februarja 1824 v Kranjski Gori, umrl pa je 7. marca 1897 na Šenturški Gori, kjer je kot duhovnik služboval kar 23 let, na tamkajšnjem pokopališču je tudi pokopan. Zato se je Davidu Rupniku, predsedniku vaše skupnosti Šenturška Gora in ključarju pri sv. Urhu, lani porodila zamisel, da 200-letnico njegovega rojstva

obeležimo z znanstvenim simpozijem, ki bi predstavil življenje in delo Simona Robiča, tako na področju duhovništva, kot naravoslovja, kjer je pustil še precej večji pečat, tudi v mednarodnem merilu. Pri tem so zraven stopili marljivi domačini Andreja Marin Soklič, Aleša Unk, Ana Jagodic Dolžan, Andrej Jelenc, Janko Rebernik, Domen Veternik in domači župnijski upravitelj Martin Leban ter skupaj pripravili simpozij, ki je in bo še odmeval.

Obiskovalci simpozija. Spredaj z desne strani župan Franc Čebulj in župnijski upravitelj Martin Leban. Foto: Jože Žagar

Ob vhodu v dvorano je obiskovalce, zbralo se jih je preko 100, vključno z županom Francem Čebuljem, pozdravil Hrošček Simon, maskota občine Domžale, ki je ime dobil po Simonu Robiču, podobo pa po hrošču, ki ga je Robič odkril v jami blizu Doba pri Domžalah. V simpozij nas je popeljala moderatorka Ana Jagodic Dolžan. Ob uvodnih pozdravih župnijskega upravitelja in organizatorja simpozija so nam zapeli pevci Mladinskega pevskega zbora OŠ Davorina Jenka Cerklje pod vodstvom Neže Križnar Ristič.

Hrošček Simon – maskota občine Domžale, ki je ime dobil po Simonu Robiču. Foto: Jože Žagar

Mladinski pevski zbor OŠ Davorina Jenka Cerklje pod vodstvom Neže Križnar Ristič. Foto: Jože Žagar

Prvi predavatelj, izr. prof. dr. Janez Mlinar s Filozofske fakultete UL, sicer tudi Robičev rojak iz Kranjske Gore, je predstavil njegovo rodbino, Robičeve začetke šolanja v Kranjski Gori in njegovo udejstvovanje v Zgornjesavski dolini. Robičev prvi poklic, duhovništvo, je predstavil doc. dr. Miha Šimac s Teološke fakultete UL. Izvedeli smo, da je bil Robič pokončen duhovnik, ki ni ovinkaril z besedami in dejanji. Služboval je v veliko župnijah, najdlje pa na Šenturški Gori. Ta leta njegovega življenja nam je podrobno opisala Daniela Močnik, predsednica Kulturnega kluba Liberius Cerklje. Robič je poleg duhovniške službe odigral pomembno vlogo pri ustanovitvi šole na Šenturški Gori. Z Robičem so se pod mentorstvom učiteljice Brede Žargaj spoznali tudi učenci OŠ Davorina Jenka, ki so nam povedali svoje vtise o njem, Robičevo pot na planino Dolge njive pa je opisal član Kulturnega društva Davorina Jenka Pod stražo.

Razstavljeni predmeti in panoji na simpoziju ter Franc Preložnik s poznanim Robičevim pokrivalom, klobukom iz smrekovih storžev. V vitrini original na glavi kopija, ki jo je izdelala Mira Gerkman. Foto: Jože Žagar

V drugem sklopu simpozija smo spoznali naravoslovna področja, s katerimi se je Robič ukvarjal, in pomembnost njegovih odkritij ter zbirk. Veliko njegovih najdb izhaja prav s kamniško-cerkljanskega področja. Mag. Matija Križnar, Tea Knapič, Mojca Jernejc Kodrič in Špela Pungaršek iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije ter doc. dr. Simona Strgulc Krajšek z Biotehniške fakultete UL so predstavili Robičeve zbirke fosilov, žuželk, mehkužcev, tudi vretenčarjev ter rastlin, gliv in mahov. Obseg zbirk in število primerkov je neverjetno. Poleg tega je Robič vse zbrano tudi izredno skrbno označil z imeni, opisom in krajem, kjer je primerek našel. Kar nekaj vrst je Robič odkril prvi in nekatere so tudi poimenovane po njem. Največ njegovih zbirk je ohranjenih v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

Šenturški oktet pod vodstvom Braneta Jagodica. Foto: Jože Žagar

Med posameznimi sklopi je za glasbeni predah poskrbel Šenturški oktet pod vodstvom Braneta Jagodica s slovenskimi domovinskimi pesmimi.

Celostno podobo za simpozij je oblikovala Aleša Unk. Foto: Jože Žagar

Pred zaključkom nam je Aleš Stražar predstavil še Društvo za raziskovanje jam Simon Robič iz Domžal, v kulinarčni zaključek večera, za katerega je poskrbelo Jezeršek gostinstvo pod vodstvom chefa Luke Jezerška, pa nas je popeljala dr. Katja Rebolj, ki se ukvarja z nabiralništvom in sodeluje s kuharskimi mojstri pri pripravi jedi iz številnih divjih rastlin.

Za prijetno presenečenje so poskrbeli Robičevi daljni sorodniki, ki so nepričakovano prišli na simpozij in s seboj prinesli njegova očala, knjigo in fotografije, ki so jih podedovali od prednikov. Poleg njih se je simpozija udeležil tudi g. Francišek Stare iz Žabnice, ki je v Šmartinu pri Kranju dolga leta vodil naravoslovni krožek, pri katerem so za delo in usmeritve črpali iz zbirk in odkritij Simona Robiča.

Simpozij smo zaključili s povabilom, da se Simona Robiča spominjamo z obiskom Železne jame pri Domžalah in Prirodoslovnega muzeja Slovenije ali ob njegovih obeh znamenitostih v Kranjski Gori in na Šenturški Gori.

*Zaključna pogostitev gostinstva Jezeršek.
Foto: Jože Žagar*

Organizatorja simpozija (na levi strani) s predavatelji. Foto: Jožef Pavlič

duhovnik
naravostovec
botanik
entomolog
malakolog
geolog
jamar
speleolog

Simon **Robič** (1824–1897)

mož posebne vrste

Acceptationsurkunde.

Jy. unbelagafertigter Anton Klogar, In-
 zeit Pfarrer in Krnau bestätige und beivolunde
 frunt, daß der am 7. März 1897 verstorlene Provis-
 tor der Pfarre St. Udalici am Ulrichsberge
 Simon Robič in seinem schriftlichen Testament
 de dato 7. October 1896 sub Ubfatz 15. nachfolgend
 folgende Verfügung getroffen habe:

Kranilna knjižica št. 9548 naloženih 1500 gl.
 v mestni hranilnici ljubljanski volim za dijaško
 ustanovo tako, da ima donošati ta svota naj-
 manj letnih 100 gl. obresti. Ako bi touj pred-
 umrl, naj se vdtiga toliko od glarne svote
 in tej doda. Pravico do ustanove imajo naj-
 pred sorodniki, naj se že pišejo Robič ali Klogar
 potem pa kranjsko gorški župljani, vendar
 znati mora slovenski govoriti. Uživati sme
 i. v. t. m. b. d. e. r. m. e. š. o. l. p. in moliti vsak

Simon Robič, njegov rod in rojstni kraj

Povzetek

Simon Robič se je rodil leta 1824 v Kranjski Gori. Z ožjim sorodstvom in domačim krajem je vse življenje ostajal tesno povezan, kar se zrcali zlasti v njegovi oporoki. Precej sredstev je zapustil bližnjim sorodnikom, preostanek pa namenil za formiranje dijaške ustanove, s katero je podpiral šolajoče se sorodnike in preostale dijake iz domače fare.

Summary

Simon Robič, his lineage and birthplace

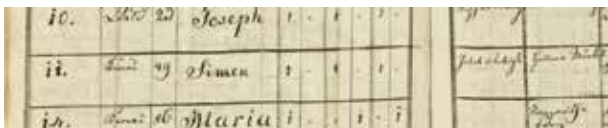
Simon Robič was born in 1824 in Kranjska Gora. Throughout his life, he remained closely connected with his relatives and his hometown, as reflected in his last will. He left a considerable amount of money to his relatives and allocated a significant portion of his property to establish a student foundation. The foundation aimed to support his relatives and other students from his home parish.

Simon Robič je bil mož različnih talentov in mnogih interesov. Vstop v duhovniške vrste je bila v prvi polovici 19. stoletja še vedno odločitev, ki je posamezniku omogočala skromno, toda stabilno eksistenco, hkrati pa mu je ponujala pridobitev za tiste čase nadpovprečne izobrazbe. Simon Robič je to svojo odločitev vnovčil z odliko. Poleg pastoralnega dela se je z vsem srcem posvečal naravoslovju v najširšem pomenu besede. V enem izmed svojih pisem prijatelju Josefu Stussinerju je z zanosom vzkliknil: »*Kaj bolj mehča in žlahti srce, kaj bolj razvedruje pamet, kakor pečanje s narodo!*« (ARS, AS 1014). In te resnice se je Simon Robič držal vse življenje.

Namen pričujočega prispevka je podati nekaj biografskih izhodišč, s katerimi lažje razumemo delovanje in ravnanje Simona Robiča. Osvetliti želimo predvsem njegova najzgodnejša leta ter njegov odnos do družine in rojstnega kraja. V njih se skriva izhodišče za razumevanje Robiča kot duhovnika, botanika, entomologa, malakologa, geologa in naravoslovca v najširšem pomenu besede. In iz njih izhaja tista mehkoča in žlahtnost srca, ki jo je Robič iskal v naravi in ki so jo pri njem opazili že njegovi sodobniki.

Otroštvo v Kranjski Gori

Simon Robič je luč sveta ugledal 11. februarja 1824 v Kranjski Gori kot šesti izmed devetih otrok Jakoba in Helene Robič. Družinski priimek Robič oz. Rabič, kakor ga je tudi Simon sam občasno zapisoval še do leta 1865, je v Zgornjesavski dolini pogost. Razširjen je zlasti v vasi Gozd Martuljek, od koder je tudi izviral Simonov oče Jakob. Na očetovi domačiji v Gozd Martuljku sta starša sprva tudi živela.

Vpis krsta Simona Robiča v rojstno matično knjigo župnije Kranjska Gora. Vir: NŠAL, ŽA Kranjska Gora

Urbanijeva kajža, od koder je izviral mati, je bila med manjšimi kajžami v Kranjski Gori. Sprva je bilo mišljeno, da bi na njej gospodarila materina sestra Elizabeta in njen mož Jakob Rogar. Ker par ni mogel imeti otrok, sta se Simonova starša Jakob in Helena leta 1816 ali 1817 iz Gozda preselila nazaj v Kranjsko Goro in sama prevzela skrb za domačijo. Tu se je tudi rodilo njunih šest zadnjih otrok (Mlinar, 2008).

Ne glede na skromne gmotne razmere so vsaj trije sinovi prejeli več kakor zgolj osnovno izobrazbo, ki so je bili v prvi polovici devetnajstega stoletja lahko deležni kmečki otroci. V šolo sta poslala že najstarejšega sina Luko, ki je 1839 postal davčni uradnik v Ljubljani, pozneje veljal za eno od večjih avtoritet na področju javnih financ in se večkrat s strokovnimi članki oglašal v takratnem slovenskem časopisu (Andrejka, 1960). Podobno je tudi najmlajši brat Andrej, rojen 1833,

dokončal nižjo gimnazijo v Ljubljani in nato študiral tehniko v Gradcu. Kot inženir se je zaposlil pri erdeljski železnici v Budimpešti, kjer je 1870 tudi umrl (Mlinar, 2008). Vsak izmed treh bratov Robič je izkoristil eno od možnosti, ki jih je tedanja družba omogočala posamezniku, da se dvigne na socialni lestvici. Luka je izbral kariero državnega uslužbenca, Simon se je odločil za duhovniški stan, najmlajši Andrej pa je postal del porajajoče se tehnične inteligence.

Simon je osnovno izobrazbo dobil verjetno v kranjskogorski dveletni trivialki. Ohranjen je zapis o predmetih, ki so jih poučevali na župnijski šoli v Kranjski Gori leta 1833, in domnevamo lahko, da je podobno snov poslušal tudi Simon. Poleg branja, lepopisa in nareka so bili učenci deležni še računanja s številkami, krščanskega nauka ter kranjskega (torej slovenskega) in nemškega jezika (Černe, 1992, 52). Takratna kranjskogorska šola ni omogočala neposrednega prehoda na gimnazijo, zato se je moral Simon nanjo pripravljati nekje drugje. Ali je obiskoval normalko v Ljubljani ali pa mu je z inštrukcijami pomagal brat Luka, ni znano, vsekakor pa je leta 1839, torej istega leta, kot se je zaposlil brat Luka, začel obiskovati gimnazijo.

Gimnazijsko obdobje je verjetno odločilno vplivalo na izoblikovanje Simonovega znanstvenega interesa za naravo. Že kot gimnazijec je začel prepisovati in prisoovati Bischoffov priročnik za pouk naravoslovja *Die botanische Kunstsprache in Umrissen nebst erläuterndem Texte zum Gebrauch bei Vorlesungen und zum Selbstunterrichte*, ki je sredi 19. stoletja veljal za enega izmed boljših tovrstnih priročnikov. Kakor kaže lastnoročno posvetilo, je Simon svoje delo dokončal šele 1849, ko je že zapustil gimnazijske klopi. Domneva, da naj bi Simona Robiča v gimnaziji naravoslovje poučeval Franc Hladnik, verjetno ne drži. Zaradi težav z vidom se je Hladnik upokojil že leta 1837, torej še preden je Robič začel s šolanjem.

Verjetneje je, da je za naravoslovje Robiča navduševal Hladnikov naslednik, Ivan Biatzóvsky. Na Slovaškem rojeni zdravnik je leta 1834 najprej Hladnika nasledil pri vodenju ljubljanskega botaničnega vrta, po Hladnikovi upokojitvi 1837 pa je na filozofskem študiju v okviru ljubljanskega liceja prevzel še njegova predavanja o botaniki, ki so jih lahko obiskovali tudi gimnazijci (Praprotnik, 2017). V kolikšni meri je to možnost izkoriščal Simon Robič, ni znano.

Enako ni znano, kdo je Simonu Robiču omogočil šolanje v Ljubljani. Glede na skromne prihodke od kajže si je družina Robič verjetno težko privoščila šolanje še enega sina, zlasti ker je 1840 umrla tudi mati Helena in je oče Jakob ostal sam s preostalimi otroki. Zgolj domnevamo lahko, da je bil brat Luka tisti, ki je Simonu finančno omogočil izobraževanje. Temu v prid govori tudi dejstvo, da je Simon začel obiskovati gimnazijo v istem letu, kakor je enajst let starejši Luka nastopil svojo prvo službo v Ljubljani. S petnajstimi leti je bil Simon verjetno med starejšimi dijaki v razredu. Podobno lahko domnevamo tudi za šolanje brata Andreja.

Robič je gimnazijo uspešno zaključil leta 1845 in nadaljeval šolanje na ljubljanskem liceju. Najprej je vpisal filozofijo, po dveh letih pa vstopil v bogoslovje, kjer je bil njegov spiritual in vzgojitelj rojak Jurij Volc iz Podkorena. Mašniško posvečenje je prejel leta 1850. Duhovniška pot ga je najprej vodila v Metliko, nato pa na kaplanska mesta v Loški Potok, Dob pri Domžalah, Preddvor, Borovnico in Šenčur. Leta 1870 je prevzel beneficiat na Olševku, julija 1874 pa je bil imenovan za župnijskega upravitelja na Šenturški Gori, kjer je ostal vse do svoje smrti 1897. Glede na njegove interese je bila Šenturška Gora idealna župnija. Kakor je zapisal svojemu prijatelju Stussinerju, si je Simon Robič zaupano službo iz srca želel in se je tudi iskreno veselil (Mlinar, 2008).

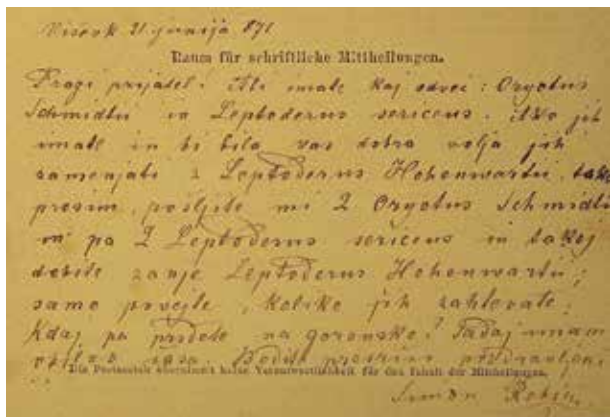
Simon Robič in sorodniki

Zdi se, da je Simon s sorodniki ostal v tesnih stikih tudi po posvetitvi za duhovnika. O njegovem odnosu z bratom Lukom žal ne vemo veliko, toda zdi se, da je imel starejši brat na Simona velik vpliv. Domnevna Lukova vloga pri šolanju Simona je bila že izpostavljena. Tudi v zrelih letih so ju povezovali skupni politični nazori. Čeprav sta odraščala v času in okolju, kjer je bila narodnostna pripadnost še zelo fluidna in ni predstavljala osrednje identifikacijske točke, sta tako Luka kakor Simon nastopala kot izrazito zavedna Slovenca. Po upokojitvi 1874 se je Luka angažiral v deželni politiki. Trikrat je bil izvoljen za poslanca v kranjskem deželnem zboru in v njem je dosledno zastopal slovenske interese. Angažiral se je tudi pri delovanju slovenskih narodnih društev. Pri Slovenski matici, ki je v drugi polovici 19. stoletja predstavljala osrednjo slovensko znanstveno institucijo, je Luka vrsto let deloval kot član odbora ter opravljal funkcijo blagajnika (Andrejka, 1960). Podobno narodnostno držo je zavzel tudi Simon. V komunikaciji z nadrejenimi cerkvenimi in političnimi uradi je uporabljal izključno slovenski jezik. V znanosti se je zavzemal za enakopraven status slovenščine in se tudi zato zapletel v spor s tedanjim kustosom kranjskega deželnega muzeja, Karlom Deschmanom (Mlinar, 2008). Njegovi poskusi slovenskega poimenovanja nekaterih rastlinskih in živalskih vrst so bili sicer neuspešni, s svojimi prizadevanji pa je pokazal, da je ena od nalog raziskovalcev tudi skrb za izoblikovanje strokovne terminologije v domačem jeziku.

Tudi z drugimi brati in sestrami je ohranjal dobre odnose. Od leta 1870, ko je Simon kot duhovnik prevzel v upravo beneficiat na Olševku, pa vse do njene smrti 1894 je za Simonovo gospodinjstvo skrbela sestra Neža. Njena zavzetost je v mnogočem pripomogla, da se je Simon Robič lahko intenzivneje posvečal

svojim interesom. Ko je Neža omagala, je skrb za gospodinjstvo prevzela Katarina Robič, Simonova nečakinja in hčerka brata Franca (Mlinar, 2008).

Zdi se, da se Simon Robič po posvetitvi za duhovnika v Kranjsko Goro ni več vračal prav pogosto. Oba fosila, ki ju je našel v okolici domačega kraja, sta datirana z letnico 1850 in ju je torej odkril še pred nastopom duhovniške službe (Križnar, 2011). Glede na dejstvo, da je bila Zgornjesavska dolina z železnico povezana šele od leta 1870, so redki obiski rojstnega kraja tudi razumljivi. V ohranjeni korespondenci z Josefom Sussinerjem se omenja en sam Robičev obisk Kranjske Gore. Konec julija 1884 je prijatelju sporočal, da »jo bo prihodnjo nedeljo na večer mahnil v svoj rojstni kraj, v Kranjsko Goro«. Nameraval se je srečati z uglednim botanikom Johannom Breidlerjem, s katerim naj bi nekaj dni skupaj raziskovala okolico Kranjske Gore, nato pa naj bi se odpravila v Trento in se preko Luknje in doline Vrata vrnila v Mojstrano (Mlinar, 2008; ARS AS 1014).

Eno od pisem Simona Robiča prijatelju Josefu Stussinerju.
Vir: ARS, AS 1014

Vsekakor pa je bil ponosen na svoj rodni kraj. Vse do leta 1858 se je Simon Robič v dopisih in oglašanjih, ki jih je iz različnih krajev svojega službovanja občasno pošiljal v Bleiweisove Novice, redno podpisoval s psevdonimom *Borovčan*. Ime je izpeljal iz krajevnega imena Borovška vas, ki je v ljudskem izročilu veljalo za prvotno ime Kranjske Gore (Mlinar, 2008, 90). Tudi na tak, malce zabavljiv način, je opozarjal na vezi s svojimi koreninami.

Dijaška ustanova Simona Robiča

Veliko naklonjenost do svoje rodne župnije je Simon Robič izkazal v svoji oporoki, ki jo je dal zapisati oktobra 1896, nekaj mesecev pred svojo smrtjo. Z njo je razdelil svojo hišno opravo, knjige ter več kot 5.000 goldinarjev denarnih sredstev. Del denarja je namenil svojim sorodnikom. Bratoma Francu in Jožefu je zapustil vsakemu po 500 goldinarjev, sestri Uršuli Zanoškar pa 50 goldinarjev. Spomnil se je tudi otrok že pokojnih bratov in sester. Katarini Robič, svoji kuharici, je zapustil 100 goldinarjev in omaro za obleko, otrokom sestre Marije ter bratov Franca, Janeza ter Jožefa pa po 50 goldinarjev oziroma 25 goldinarjev (Mlinar, 2008). Tudi v tem je moč zaslutiti veliko povezanost Simona Robiča s svojimi sorodniki.

Pozabil ni niti na rojstno župnijo. Cerkvi v Kranjski Gori je zapustil 100 goldinarjev, ubogim v župniji pa še 25 goldinarjev. Toda bolj kot denarja so se farani Kranjske Gore lahko razveselili drugih Robičevih darov. Svoje slovenske knjige je podaril kranjskogorskemu bralnemu društvu, seveda pod pogojem, če ga bodo ustanovili. Zdi se sicer, da je Robič knjige poslal v Kranjsko Goro, še preden je zapisal svojo zadnjo voljo. Župnik Anton Žlogar je namreč z zadovoljstvom v župnijski kroniki zapisal, da je »novembra 1895 svoji rodni župniji rojak Simon Robič podaril zaboje raznih

knjig in pripravno omaro z namenom, da se osnuje knjižnica«. V začetku leta 1896, torej še pred smrtjo Simona Robiča, so po Žlogarjevih besedah že začeli z izposojanjem knjig (ŽA Kranjska Gora, rkp).

Znaten del denarnih sredstev je Simon Robič določil za oblikovanje dijaške ustanove, neke vrste štipendijskega sklada, ki ga je namenil šolajočim sorodnikom in rojakom. Od obresti iz 1500 goldinarjev glavnice naj bi izbrani dijaki prejeli vsako leto po 100 goldinarjev, s čimer jim je Simon Robič želel olajšati financiranje izobraževanja. Prednostno pravico pri izbiri je namenil svojim sorodnikom. V primeru, da v sorodstvu ne bi bilo primernih kandidatov, bi štipendijo lahko podelili tudi komu izmed preostalih dijakov iz Kranjske Gore. Edini pogoj, ki ga je postavil Simon, je bil, da so govorili slovensko (Mlinar, 2008).

Simonova dijaška ustanova ni bila edina te vrste. Podoben štipendijski sklad je nekaj let pred njim v svoji oporoki ustanovil tudi brat Luka. Določbe, ki so opredeljevale namen in izrabo sklada, so bile tako rekoč identične kakor pri Simonu. Prednost je imelo najozje sorodstvo, potem pa so prišli na vrsto tudi preostali kranjskogorski dijaki, pod pogojem, da so bili slovenskega rodu. Poleg Simonove in Lukove ustanove je bilo kranjskogorski šolajoči mladi na voljo še nekaj podobnih skladov (NŠAL, ŽA Kranjska Gora).

Simon Robič je s svojo ustanovo omogočil ali pa vsaj olajšal izobraževanje kar nekaj kranjskogorskim rojakom. Januarja 1898 je bila tako dodeljena prva podpora, ki jo je dobil Konstantin (Alojzij) Robič, sin Simonovega nečaka Janeza. Leta 1890 rojenemu nečaku žal ni bilo dano, da bi lahko okusil sadove svoje izobrazbe. Matične knjige kranjskogorske župnije namreč poročajo, da je Konstantin umrl v vihri prve svetovne vojne leta 1915 nekje pri Varšavi. Med poznejšimi dobitniki Robičeve štipendije se

Listina, s katero je bila potrjena pravica vsakokratnega kranjskogorskega župnika, da predlaga kandidata za podelitev štipendije iz sklada Simona Robiča. Vir: NŠAL, ŽA Kranjska Gora

omenja Janez Černe iz znane kranjskogorske družine hotelirjev. Njegova starša Jakob in Marija Černe sta leta 1902 zgradila prvi sodoben hotel v Kranjski Gori. Hotel Razor, kakor sta ga poimenovala, je bil v naslednjih letih središče družabnega življenja v kraju. V njem je bilo leta 1904 ustanovljeno kranjskogorsko turistično društvo, leta 1912 pa prva postaja gorske reševalne službe na Slovenskem. Janez je domače posle prepustil bratu Andreju, sam pa se je odločil za študij medicine v Zagrebu. Tam se je tudi ustalil, poročil in dolga leta uspešno vodil zdravniško prakso. Pred prvo svetovno vojno je podpora Simonove ustanove užival tudi Albert Budinek, sin kranjskogorskega župana, ki se je po šolanju v Ljubljani vrnil v domači kraj in tam pozneje tudi umrl. S pomočjo Lukove štipendije se je v novomeški gimnaziji šolal Josip (Ivan) Vandot, ki se je v zrelih letih ukvarjal tudi s pisateljevanjem. Na papir je prelil zgodbe, ki jih je verjetno poslušal v otroških letih v Kranjski Gori, in tako podobe neustrašnega pastirca Kekca, divjega moža Bedanca in čudaške zeliščarice Pehte posredoval širši slovenski javnosti (NŠAL, ŽA Kranjska Gora).

Ohranjanje spomina na Simona Robiča

Čeprav je Simon Robič večino svojega premoženja zapustil domačemu kraju, se zdi, da so Kranjskogorčani nanj relativno hitro pozabili. Sredstva dijaške ustanove je vzela prva svetovna vojna in jih po letu 1918 niso več podeljevali. Knjige, ki so z leti izgubljale na svoji aktualnosti, so bile priključene knjižnici Katoliškega izobraževalnega društva, pozneje pa kranjskogorski občinski knjižnici. V kranjskogorski župniji so bistveno bolj intenzivno ohranjali spomin na Simonovega rojaka, štiri leta starejšega Lovrenca Lavtižarja. K temu je zagotovo pripomogla Lavtižarjeva življenjska

zgodba. Kot mlad duhovnik se je navdušil za misijsko delovanje in odpotoval k škofu Baragi med severnoameriške Indijance, kjer je po nekaj letih delovanja tragično umrl. Že pred prvo svetovno vojno je bil tako Lovrenc Lavtižar upodobljen na stropni freski župnijske cerkve, pred drugo svetovno vojno pa je dobil še spominsko ploščo v župnijski cerkvi in na rojstni hiši (File, 2008). Simon Robič pa je tako rekoč izgubil iz kolektivnega spomina.

Ne preseneča torej, da je pobuda za Robičevo spominsko obeležje morala pridi od drugod. V 80. letih prejšnjega stoletja je jamarsko društvo iz Domžal, ki se je navezovalo na tradicijo Robičevega speleološkega delovanja, na lastno iniciativo ob 160-letnici Robičevega rojstva postavilo spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši na današnjem Požarju. Kranjskogorska župnija se je njegovemu spominu oddolžila šele leta 2008, ko je bil pred župnijsko cerkvijo ob doprsem kipu Josipa Lavtižarja in Lovrenca Lavtižarja postavljen tudi kip Simona Robiča.

Namesto zaključka

Otroštvo in mladost Simona Robiča se nam izrisujeta zgolj v nejasnih konturah. Kljub skromnim virom se zdi, da je na Simona vplival zlasti najstarejši brat Luka. Tesne stike je ohranjal tudi s preostalim sorodstvom. V rojstnem kraju je z leti spomin na njega sicer zbledel. Verjetno je treba to pripisati predvsem dejstvu, da je Simon Robič svojo aktivno dobo preživel drugje, ne pa v svojem rojstnem kraju, in da je bil fokus njegovega delovanja usmerjen v bistveno širši prostor kakor zgolj v Zgornjesavsko dolino. Glavnino svojih moči in talentov je usmerjal v prizadevanja za enakopravnost slovenskega jezika ne samo v upravi in javni rabi, ampak tudi v znanosti.

Literatura:

- Andrejka, R. 1960: Robič, Luka. V: Slovenski biografski leksikon. <https://www.slovenska-biografija.si/> (zadnji dostop 23. 3. 2024)
- Benedik, M., (ured.): Naši znameniti rojaki. Župnijski urad Kranjska Gora, Kranjska Gora
- Černe, V. 1992: Borovška vas. Monografija o Kranjski Gori. Kranjska Gora: Turistično društvo, 168 str.
- File, M. 2008: Lovrenc Lavtižar – Apostolski misijonar med Indijanci. V: Benedik, M., (ured.): Naši znameniti rojaki. Župnijski urad Kranjska Gora, Kranjska Gora: 9–61.
- Križnar, M. 2011: Robičev prvi fosil?. Proteus, 73/ 9–10: 421–422.
- Mlinar, J. 2008: »Kaj bolj mehča in žlahti srce, kaj bolj razvedruje pamet, kakor pečanje s naravo!« – Prispevki k biografiji Simona Robiča. V: Benedik, M., (ured.): Naši znameniti rojaki. Župnijski urad Kranjska Gora, Kranjska Gora: 63–93.
- Piskernik, A. 1960: Robič, Simon. V: Slovenski biografski leksikon. <https://www.slovenska-biografija.si/> (zadnji dostop 23. 3. 2024)
- Praprotnik, N. 2017: Biatzovsky, Ivan. V: Slovenski biografski leksikon. <https://www.slovenska-biografija.si/> (zadnji dostop 23. 3. 2024)

Viri (arhivski):

- Arhiv republike Slovenije (ARS), AS 174 Franciscejski kataster
- Arhiv republike Slovenije (ARS), AS 1014 Zapuščina Josefa Stussinerja
- Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), Župnijski arhiv Kranjska Gora
- Arhiv župnije, Kranjska Gora (ŽA), Župnijska kronika, rokopisi (rkp)

*Kip Simona Robiča pred župnijsko cerkvijo v Kranjski Gori.
Foto: Janez Mlinar*

Duhovnik Simon Robič (1824–1897)

Povzetek

Simon Robič je v svetu in doma bolj znan kot botanik, malakolog, geolog in naravoslovec, a v prvi vrsti je bil duhovnik. Pričujoči prispevek skuša nekoliko bolj osvetliti prav Robičevo duhovniško službo na več župnijah.

Summary

Priest Simon Robič (1824–1897)

Simon Robič is known worldwide and in his homeland predominantly as a botanist, malacologist, geologist and naturalist, but he was primarily a priest. This paper will shed some light on Robič's work as a priest in various parishes.

Uvodna beseda

Doktor Frančišek Lampe (1859–1900) je o duhovniku Simonu Robiču, ki se je v spomin bolj vtisnil kot raziskovalec, botanik in jamar, zapisal: »*Cenil je svoj stan in izpolnjeval rad in natančno njegove dolžnosti*« (Lampe, 1897, 218). V prvi vrsti je bil torej dušni pastir in pričujoči prispevek želi le s posameznimi utrinki osvetliti tudi to njegovo prvo službo, njegov temeljni poklic, za katerega se zdi, da je spričo njegovih dosežkov na področju prirodoslovja ostal nekoliko v senci. Nekoliko mlajši Robičev sodobnik in sobrat v duhovniškem poklicu, Josip Lavtižar (1851–1943), v svojih spominih piše, kako se je sam odločal za duhovniški poklic in pri tem navaja tudi rek sv. Avguština: »*Če nisi poklican, skrbi, da boš poklican*« (Lavtižar, 1926, 26). A zdi se, da mlademu Simonu Robiču to ni bilo potrebno, saj je dejansko bil poklican v ta stan. Prve osnove verske vzgoje je prejel v domači družini,¹ najbrž pa je na njegovo odločitev nemalo vplival tudi utrip verskega življenja, ki ga je kot deček spremljal v domači kranjskogorski cerkvi. Prvi zgled gorečega, pobožnega in nadarjenega duhovnika je Simon že v najzgodnejših otroških letih lahko dobil pri tedanjem kranjskogorskem župniku *Urbanu Bohincu*, ki je to službo opravljal od leta 1821 pa do smrti leta 1838. Za njim je to službo opravljal Simon Vilfan (1838–1867). Pri Simonovi odločitvi za duhovniški stan so svojo vlogo najbrž odigrali tudi tedanji kranjskogorski kaplani: Anton Železnik, Simon Tratnik, Gašper Venedig, Janez Šoklič, Matija Brolih, Mihael Dobovšek, Frančišek Dolinar ali Jurij Varl (NŠAL 572, France Pokorn, Kranjska Gora). Svoje so dodali še duhovniki, s katerimi se je Simon srečeval bodisi v času svojega šolanja v ljubljanskem liceju bodisi v prostem času, ko so ti obiskovali Kranjsko Goro. Zgledi vlečejo, pravi slovenski pregovor.

¹ O Robičevem rodu in družini gl. prispevek Janeza Mlinarja.

Duhovniški stan

Zanimivo je, da Simona po gimnazijskih študijah in dokončani filozofiji na ljubljanskem liceju ni pritegnila denimo uradniška pot, ki jo je pred njim ubral že njegov brat Luka (prim. Mlinar, 2008, 67–68), pač pa se je odločil za duhovniški poklic in vstopil v ljubljansko bogoslovje. Simona Robiča (tedaj še Rabiča) je sprejel tedanji ljubljanski knezoškof Anton Alojzij Wolf (1782–1859), ki je krmilo ljubljanske škofije prevzel prav v Simonovem rojstnem letu. Wolf je veliko pozornosti posvetil prav vzgoji in izobrazbi duhovniškega naraščaja in dosegel, da se je število bogoslovcev s 50 zvišalo na 80 (Ambrožič, 2010). Simon Robič se je tako znašel med še drugimi 22 mladeniči, ki so vstopili v bogoslovje. Med sošolci je bil denimo tudi mlajši brat poznejšega ljubljanskega škofa Janeza Zlatoustega Pogačarja (*Catalogus cleri*, 1847, 61). Njihov spiritual in vzgojitelj v semenišču je bil Robičev rojak Jurij Volc iz Podkorena (Mlinar, 2008, 69). Štiriletni študij bogoslovja je v prvem letniku postregel kar z 9 urami študija Stare zaveze na teden, ki jo je od leta 1845 predaval dr. Janez Semen. Poleg tega pa jih je poučeval še uvod v Staro zavezo, biblično arheologijo in hebrejščino; a tudi izredne predmete starih jezikov, tako denimo sirščino, kaldejščino in arabščino. V prvem letniku so se bogoslovci srečali s študijem zgodovine Cerkev, ki jo je poučeval dr. Janez Polc (ta je sicer predaval tudi cerkveno pravo). Preveč bi bilo, da bi tu naštevati vse profesorje in predavatelje, omenimo le, da so se ob drugih teoloških predmetih v ljubljanskem bogoslovju namenjale ure študija tudi slovenskemu jezikoslovju, ki ga je v II. in IV. letniku predaval Fran Metelko (Ambrožič, 2010). Že med študijem teoloških predmetov pa je Robičeva neugnana zvedavost širila njegova obzorja in v tem času je dokončeval prerinovanje Bischoffovega priročnika za pouk naravoslovja, s čimer je začel že kot gimnazijec (Mlinar, 2008, 69).

30. julija 1850 je knezoškof Wolf v ljubljanski stolnici v mašnike posvetil 14 bogoslovcev, med njimi tudi Simona Robiča (*Rabitzha*) (NŠAL 99, Razno, šk. 3). Novomašnik Robič je po daritvi nove maše, kot kaže, še dokončal študij in nato čakal, kam ga bodo poslali.

Kaplanske službe

V dekretu z dne 3. januarja 1851 je pisalo, da je novomašnik Simon Rabič poslan za kaplana v Belo krajino, natančneje v Metliko (NŠAL 10, Metlika, šk. 201), kjer je v letih 1828–1830 kaplanoval tudi božji služabnik misijonar Friderik Baraga (1797–1868). V matičnih knjigah zasledimo, da je novi kaplan prvič krščeval že 13. februarja 1851, ko je krstil deklico Marijo, hčerko Jurija Kočvarja, in matere Ane, doma iz Rosalnic 31. Podpisal se je kot *Simon Rabizh* (RMK Metlika 1848–1859, 58).²

V župniji je pri cerkvi sv. Nikolaja nato opravljal svoje duhovniško poslanstvo, pridigal, podeljeval zakramente, zbiral mladež, jo poučeval v verskih resnicah in nekaj časa opravljal celo službo tamkajšnjega začasnega učitelja (N, 27. 8. 1853, 275). Štiri leta so hitro minila in pot ga je vodila na Bloško planoto, kjer je kaplansko službo opravljal v župniji Loški Potok. Tam je deloval le kratek čas, saj so ga že oktobra 1856 premestili v župnijo Dob (NŠAL 572, France Pokorn, Dob). V tej ugledni župniji je Simon ostal dve leti, v tem času pa je ob vsej svoji ljudski šegavosti in preprostosti ter ob vestno izpolnjenih kaplanskih dolžnostih ves svoj prosti čas že v polnosti posvečal raziskovanju narave, nabiranju žuželk in raziskovanju jam. Skupaj s cerkvenikom podružnične cerkve sv. Kancijana v Škocjanu pri Dobu, Ivanom Seškom, sta raziskovala jame v okolici Moravč in

² Matične knjige so dosegljive tudi na spletu, dotični zapis je moč najti tule: <https://data.matricula-online.eu/sl/slovenia/ljubljana/metlika/01424/?pg=60> (2. 4. 2024).

Dekret o imenovanju Simona Robiča za metliškega kaplana (NŠAL 10, Metlika, šk. 201).

Domžal (Mlinar, 2008, 69). V adventu leta 1859 je Robič prejel nov dekret, to pot je bil poslan »za kaplana« v Preddvor, kjer je deloval štiri leta, in sicer do oktobra 1862 (NŠAL 572, France Pokorn, Preddvor). Tudi tu je prosti čas izkoristil za raziskovanje gorskega sveta, se povzpel na Storžič in raziskoval ta del alpskega sveta (Mlinar, 2008, 70). V pozni jeseni 1862 pa ga je pot vodila v Borovnico, kjer je nasledil kaplana Mihaela Skubica (NŠAL 572, France Pokorn, Borovnica). Vse

te premestitve, še zlasti ta v Borovnico, Simonu še zdaleč niso bile po volji, kar je razbrati tudi v oglasu, objavljenem v Bleiweisovih Novicah, s katerim je Simon skušal prodati svojo bogato naravoslovno zbirko. Med drugim je v oglasu zapisal: »ker me tako pagosto, dalječ in na vedno slabše službe potiskajo, sem primoran, svojo lepo naravoslovno naberko prodati« (N 1862, 87). Simonu je vendarle prav novo kaplansko mesto v Borovnici ponudilo dodatne možnosti za raziskovanje bogate flore in favne, ki ju je moč najti v tem okolju. Nenazadnje, prav na tem službenem mestu je leta 1864 našel edini primerek kranjske školjke z biserom (Mertelj, 2014). In prav v Borovnici se je dal fotografirati. Fotografija prikazuje mladega, krepkega duhovnika in dejavnosti, s katerimi se je tedaj ukvarjal (DS 1897, 9, 257).

Kaplan Simon Robič v Borovnici.

V Borovnici je ostal do septembra 1869, ko je bil poslan za kaplana v Šenčur, kjer je deloval dve leti, ko je zaprosil za beneficientsko mesto na Olševku. Dohodki tega beneficija so bili zelo slabi, lahko bi rekli mizerni, a najbrž je Robič, kakor ugotavlja dr. Janez Mlinar, veliko bolj kot to cenil svobodo in možnost za raziskovanje narave (Mlinar, 2008, 70). Bil je pač, kakor je sam sodil o sebi, nemirne narave, »vesel le, kadar sem na prostem pod milem bogom, nikjer popolnoma zadovoljen, ker nenasitljivo srce moje povsod čuti neko mi nerazumljivo praznoto in mislim, da pred ne bo mirno, dokler ne bo v hladnem grobu počivalo« (Kos, 1924–1925, 69–70). Ta raziskovalna žilica ga je vlekla vsepovsod, a vseeno se je zavedal, da je njegov gmotni položaj slab. Da bi ga izboljšal, se je na Olševku ponudil za učitelja, a je bila njegova prošnja zavrnjena, zato pa je škofa prosil za mesto na Šenturški Gori. Svojemu prijatelju Jožefu Stussinerju (1850–1917) je pisal: »Ako to dosežem, bodo potem Kriške in Kamniške planine moj revir. Ako pa ne dobim te službe, bodem pa prosil za Kokro« (ARS, AS 1014). Robiču so se želje izpolnile in julija 1874 je namesto Janeza Judniča postal administrator na Šenturški Gori. Od tam je nato vabil ljudi v svoj planinski raj.

Župnijski upravitelj na Šenturški Gori

Šenturška Gora je bila tedaj še lokalija, nastala leta 1787, v letu 1875 oziroma 1876 pa je postala župnija. Tedanji novi ljubljanski knezoškof Janez Zlatoust Pogačar (1811–1884) je namreč želel pomagati slabo plačanim dušnim pastirjem – lokalistom in si je prizadeval izboljšati njihove dohodke. V ta namen se je odločil ukiniti »lokalne kapelanije«, namesto tega pa vse dotedanje lokaliste povišati v župnike: »Vsak teh gospodov je izpolnil vse pogoje župnikove in vsak ima vse oblasti župnikove; torej v njihovo korist proč z

njimi« (Ambrožič 2003, 238). Ljubljanski knezoškof Pogačar je tako 2. decembra 1875 o svoji nameri pomnožitve župnij obvestil deželno vlado, ta pa je obvestila Dunaj, kjer so se s škofovim predlogom presenetljivo hitro strinjali. Tako je bilo s 1. januarjem 1876 že ustanovljenih kar 78 novih župnij; med temi se je znašla tudi župnija Šenturška Gora. S to potezo je torej knezoškof Pogačar »tudi župnikom manjših župnij priskrbel dostojne letne dohodke« (Ambrožič 2003, 239). Vendar Robič uradno ni bil nikoli župnik, bil je le župnijski upravitelj, saj najbrž nikoli ni opravil župnijskega izpita (Mlinar, 2008, 74).

Novoustanovljena župnija je premogla farno cerkev sv. Urha, ki stoji na izjemnem razgledišču, po zapisu v škofijskem letopisu pa je leta 1876 štela le okoli 376 duš (*Catalogus cleri*, 1876, 29). Čeprav je Simonu Robiču tako ostajalo več prostega časa, ki ga je porabil za raziskovanje narave, je zgledno skrbel za zaupane mu farane, o čemer priča tudi dopis kranjskega dekana Antona Mežnarca (1833–1900), ki poroča, da je Simon ob daljših odsotnostih vedno poskrbel, da ga je nadomeščal kateri od duhovnikov, ki so sicer službovali v Cerkljah na Gorenjskem. Res je tudi, da preprosti farani včasih niso najbolj razumeli svojega dušnega pastirja – naravoslovca, ki mu ni bilo mar za lastno gospodinjstvo in domače gospodarstvo – nad vsem tem je namreč skrbno bdela Simonova sestra Neža, on pa je raziskoval naravo. A kljub temu so svojega pastirja preprosti ljudje spoštovali. Ta jim je vračal s skrbjo za njihov dušni blagor, s poučevanjem verouka, s šegavostjo in seveda s skrbjo za božjo hišo (Mlinar 2008, 72–73). Leta 1876 je na Šenturški Gori denimo dal razširiti tamkajšnje pokopališče. Naslednje leto je poskrbel za notranjost cerkve. Leta 1877 je podobar Tavčar prenovil veliki oltar in polepšal notranjost cerkve. Tri leta pozneje si je vse te novitete ob vizitaciji ogledal tudi takratni knezoškof Pogačar in podal nekaj pohval ter nekaj predlogov za izboljšave. Med drugim

Cerkev sv. Urha. Foto: David Rupnik

je predlagal, naj odstrani sedeže pred velikim oltarjem, a je Robič pozneje povedal, da je zaradi tega nastal silen vrišč med ljudstvom, in predlagal, naj to raje preloži na čas, ko bodo uredili klopi v cerkvi (1894) in ne bo nepotrebnih sporov (NŠAL 10, Šenturška Gora, šk. 383). To so nato uresničili leta 1894, leto pozneje pa je bilo po ljubljanskem potresu treba poskrbeti za cerkveno popravilo, kar je Robiču predstavljalo veliko breme, saj

mu je tudi zdravje že pešalo (Mlinar 2008, 72). Če je bil Simon uspešen raziskovalec in vesten duhovnik, pa je bil malo manj zgleden pri uresničevanju nasvetov svojega dekana Mežnarca, ki je Robiča pohvalil kot zglednega duhovnika, a pri tem omenil, da njegovo stanovanje bolj spominja na – naravoslovni kabinet! Zato mu je naročil, naj prostore uredi, razstavljene predmete pa pospravi v omare (NŠAL 10, Šenturška Gora, šk. 383). A Robič ga v polnosti ni poslušal, kar je spoznal tudi ljubljanski knezoškof Jakob Missia (1838–1902), ko je poleti 1890 opravljal kanonično vizitacijo (LŠL 1890, IV, 48). Morda je prav ob tej podelitvi svete birme škof tedaj na Šenturški Gori izvedel še, da je ta tedaj premogla celo – kapitelj kanonikov! Po slovesnosti sv. birme so namreč za bogato jedačo in pijačo ter vse potrebno vestno poskrbele tamkajšnje domačinke in domačini, ko župnik ni imel s čim postreči visokih gostov. Škof Missia je iz cerkve stopil k pogrnjeni in bogato obloženi mizi, »a, ko je hvaležno povzdignil oči proti nebu,« se mu je oko ustavilo na veliki zeleni peči, kjer je v kotu zagledal »12 po vrsti zloženih nagačenih kalinov z rdečimi kolarji, pravi korarji torej, sredi med njimi pa je bil še rumenokljun, čisto črn kos«. Škofov obraz se je le počasi zjasnil in je vprašal Simona po nemško: »Kaj pa je to?« Robič pa: »To je šenturški kapitelj, na sredi pa jaz« (SN, 15. 2. 1930, 3).

O dejstvu, da je bil Simon še kako poln različnih dovtipov in je vsakomur povedal, kar je nosil na srcu, pričujejo njegovi sodobniki pa tudi nekateri dopisi na škofijo. Ti so bili kratki, brez visoko donečih besed, včasih pa precej zabeljeni. Takšen je bil denimo dopis v januarju 1890, s katerim je pri ordinariatu poizvedoval, kaj se je zgodilo z oporoko, s katero je sredstva za potrebe cerkve sv. Urha namenil pokojni duhovnik, domačin Jožef Lomberger (1810–1887). Želeli so namreč popraviti in urediti zvonik, zato bi ta denar še kako prav prišel. Svoje vprašanje o usodi te

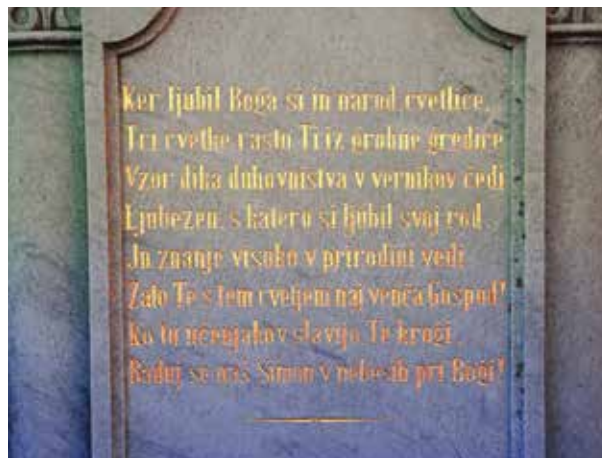
oporoke je začinil z naslednjim zapisom: »Bo li kedaj rešena iz vic visoke c. kr. deželne vlade ali ne?« Leto dni so namreč že čakali na to razrešitev, zato je prosil, naj škofija malo podreza oblast. Na to poizvedbo so s škofijskega ordinariata poslali odgovor, da naj sestavi novo prošnjo »z dostojnejšimi izrazi«, da jo bodo poslali na vlado (NŠAL 10, Šenturška Gora, šk. 383). Ob tem je že mogoče reči, da je bil Simon gorenjska grča, zavzet za slovenstvo, ki ni nič dal na slavo in čast tega sveta, pa se tudi uklanjati ni želel nikomur; ne svojim predpostavljenim, pa tudi ne mestni gospodi ali učenjakom, ki naj bi jih kitili akademski naslovi (Mlinar 2008, 75). V prvi vrsti je bil duhovnik, ki se je razdajal za svoje farane. Tako zgodba pripoveduje, kako je v župnišče pridirjal 12-letni deček in povedal, da je babica nanagloma zbolela, Robič pa se je takoj podal na pot, da bi bolnici prinesel sveto popotnico: »Nikdar ni tako truden, nikdar ni pot tako slaba, nikdar tako debel sneg, da bi se polenil Simon Robič. Uzoren duhovnik nikdar ne zanemarja svojih ovčic« (INK 1898, 90). Veliko tovrstnih skrbi je imel predvsem leta 1892, ko je kosila griža, in je na poslednjo pot pospremil marsikaterega farana (Mlinar, 2008, 72).

Smrt

8. marca 1897 je časopis Slovenec priobčil vest, da je na Šenturški Gori nenadoma umrl izvrstni prirodoslovec in tamkajšnji dušni pastir Simon Robič (S, 8. 3. 1897). Kakor so poročali nekrologi, ga je smrt ugrabila sredi dela: »Pepelnično sredo je zadnjikrat maševal in pepelil. Najprej je pepela sam sebi na teme vsul in res je bil po pepelnici on prvi mrlič na St. Urški gori. V nedeljo je ukazal zvoniti k službi božji, malo pred deseto uro se napravil v cerkev, a v veži se zgrudil in ob 11. izdihnil svojo dušo« (S, 15. 3. 1897). Izpolnili so mu željo in bil je pokopan gori na Št. Urški gori, kjer »dika

duhovništva v vernikov čredi«, čaka vstajenja dan, kakor piše na nagrobnem spomeniku. Sam Robič pa v svoji oporoki ni pozabil z volili obogatiti Deželnega muzeja, knjige je namenil bodisi kranjski gimnaziji bodisi za bralno društvo v Kranjski Gori, predvsem pa je v oporoki zapisal, da voli znatna sredstva za ustanovitev dijaške ustanove. O tej oporoki so poročali tudi v Novicah in ob koncu zapisali: »Če bi ostal po izplačilu volil še kak znesek, naj se isti naloži plodonosno za dijaško kuhinjo v Kranji« (N, 26. 3. 1897, 128).

Simon Robič se je v širšo zavest slovenskega naroda res zapisal bolj kot naravoslovec, a v prvi vrsti je bil duhovnik, »pastir med svojimi ovčicami«. Pohvalno je, da se vsa ta leta vestno skrbi za njegov grob na Šenturški Gori in se tako ohranja spomin nanj. Naj njegov zgled neugnanega, radovednega duha, ki je znal z dovtipom ali kleno besedo odgovoriti vsakomur in se je v resnici bal le Boga – navdihuje tudi vse duhovnike in vse ljudi dobre volje v današnjih in prihajajočih časih.

Zapis na nagrobnem spomeniku Simona Robiča.
Foto: David Rupnik

Literatura:

- Ambrožič, M. 2003. *Ljubljanski knezoškof dr. Janez Zlatoust Pogačar in njegova verska, kulturna in politična vloga za zgodovino Slovencev* (Acta Ecclesiastica Sloveniae 25), Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkev pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani.
- Ambrožič, M. 2010. Teološki študij na Slovenskem od konca 18. stoletja do prve svetovne vojne. V: Ambrožič M. (ur.): *Teološki študij na Slovenskem: vloga teoloških izobraževalnih ustanov v slovenski zgodovini pri oblikovanju visokošolskega izobraževalnega sistema* (Acta Ecclesiastica Sloveniae 32), Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkev pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani.
- Kos, F. 1924–1925: Priradpisec Simon Robič: ob stoletnici rojstva (1824–1924), v: Glasnik Muzejskega društva Slovenije (MDS) 1924–1925: 69–77.
- Lavtižar, J. 1926: Spomini. Samozaložba Ráteče–Planica.
- Lampe, F. 1897: Simon Robič. V: Dom in svet 1897, 7: 217–218.
- Mlinar, J. 2008: »Kaj bolj mehča in žlahti srce, kaj bolj razvedruje pamet, kakor pečanje s prirodo!« – Prispevki k biografiji Simona Robiča. V: Benedik, M., (ur.): *Naši znameniti rojaki*. Župnijski urad Kranjska Gora, Kranjska Gora: 63–93.

Viri (arhivski):

- Arhiv republike Slovenije (ARS), AS 1014 Zapuščina Josefa Stussinerja
- Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), NŠAL 572, France Pokorn, Kranjska Gora.
- Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), Dob, Preddvor, Borovnica.
- Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL) NŠAL 99, Razno, šk. 3
- Rojstna matična knjiga (RMK), Metlika 1848–1859, str. 58
- Škofijski arhiv Ljubljana (ŠAL), NŠAL 10, Metlika, šk. 201
- Škofijski arhiv Ljubljana (ŠAL), NŠAL 10, Šenturška Gora, šk. 383

Časopisni in letopisni viri:

- *Catalogus cleri dioecesis Labacensis inuente anno 1847*, 61
- *Catalogus cleri tum saecularis tum regularis dioecesis Labacensis inuente anno 1876*, 29
- Dom in svet 1897, št. 9: 257
- Ljubljanski škofijski list (LŠL) 1890, št. IV, str. 48: Canonische visitation und Firmung.
- Ilustrirani narodni koledar (INK) 1898: 86–92.
- Kmetijske in rokodelske novice (N), 26. 3. 1897: 128.
- Kmetijske in rokodelske novice (N), 27. 8. 1853: 275.
- Kmetijske in rokodelske novice (N), 1862: 87.
- Slovenec (S), 8. 3. 1897.
- Slovenec (S), 15. 3. 1897.

Spletni viri:

- Mertelj, Mija Marija. 2014. Naravoslovec Simon Robič (1824 – 1897): <https://www.gore-ljudje.si/naravoslovec-simon-robic-18241897> (2. 4. 2024).

Gospod Šimen, Šenturška Gora, šolstvo in literatura

Povzetek

Jubilant Simon Robič je predstavljen kot gospod Šimen, šenturški duhovnik, prvi učitelj, znanstvenik in narodnozaveden Slovenec, ki je bil v zadnjem življenjskem obdobju globoko vraščen v širše cerkljansko okolje, v katerem je ostal zapisan v spominih in literaturi.

Summary

Mr. Šimen, Šenturška Gora, education and literature

The jubilant Simon Robič is presented as Mr. Šimen, a priest from Šenturška Gora, the first teacher, a scientist and a Slovene with a strong sense of nationality, who in the last period of his life was deeply rooted in the wider Cerklje na Gorenjskem environment, where he is recorded in memories and literature.

Šenturška Gora je naselje v cerkljanski občini na stiku Tunjiškega gričevja in krvavškega hribovja na nadmorski višini 666 m. Simon Robič je o njej zapisal: *»Če pride popotnik na Šenturško goró in se vstopi na Čelo, to je, na mesto, kjer cerkev stoji, vidi proti jugu in jugovzhodu doli v nižavi mnogo zelenih gričev razne velikosti, ki od Šmartna proti Stranjem valovito širijo, napolnovaje kamniško kotlino.«* (KRN (Robič), 1882) K njej vodijo številne nezahtevne pohodniške poti, vključno z nekdanjo glavno iz vasice Poženik, po kateri je hodil v Cerklje tudi naš jubilar, ki mu je namenjen ta zbornik, opisal pa jo je takole: *»Pot od Poženka na Šent-Uhrsko goro je skoraj taka, kakor jo navadno v*

cerkvenih govorih svojim poslušalcem proti nebesom popisujemo, namreč strma, ozka, grudova in na nekaterih mestih od hudih nalivov tako razorana, da človek ne pazivši, kako in kam bi stopil, lahko bi si noge polomil. A pri vsem tem je meni jako priljubljena in trditi smem, da jo leto in dan redko kedo tolikokratov prehodi kot jaz, in to nekaj zato, da si vtrjujem svoje stare kosti in zdravje po nasvetu sl. Hüfelanda, ki pravi, da hribolazci doživijo visoko starost, nekaj pa še zato, da od svojih precej rogljatih hribovcev tudi včasih pridem v družbo

izobraženih ljudi. O tem pogostem popotovanji, ki me sicer mnogo podplatov stane, imam pač lepo priliko opazovati, kaj se ob tem potu nahaja in kar je moje že precej brlavo oko do zdaj zapazilo, naj mi bo dovoljeno tukaj priobčiti.« (KRN (Robič), 1876) Že dlje časa je pot najbolj obiskana v božičnem času, saj predstavlja alejo jaslic številnih razstavljavcev. Po isti se vsak božič ob pesmi zvonov k polnočnici vzpenja množica ljudi z baklami. Tradicionalni so tudi sakralni koncerti, ki prav tako izzvanjajo v cerkvi sv. Urha, kjer prepeva cerkveni mešani pevski zbor Simona Robiča.

Razglednica Šenturške Gore (izrez), poslana leta 1924.

Ob omenjeni poti še danes stoji kapelica, o kateri je slavljenec zapisal: »Oddahniva se zdaj nekoliko pri znamenju, ne samo zato, da bodeva potem lože navkreber stopala, marveč tudi zato, da malo ogledava še podobe, ki so znotraj in zunaj po stenah namalane – pardon! – hotel sem reči, naččkane. Kaj ne, to so ti prave porugljive spake, da se jih oni svetniki, katere te podobe navistujejo, do temena glave sramovati morajo. Kdor jih je na steno mazal, naj gre rajši prešičem repe vihat, ne pa šopka sukat.« (KRN (Robič), 1876)

Danes je Šenturška Gora z zahodne strani prometno dobro povezana z regionalno cesto proti Krvavcu oz. odcepom na koncu vasi Grad po prenovljenem cestišču, z vzhodne, kamniške, pa preko Tunjic, Laniš in Sidraža. Situacijo omenjene vasi prikazujeta katastra: franciscejski iz 1826. leta in reambulančni iz 1867. leta.

Kraj zaznamujeta zanimiva zgodovina ter njegov razvoj na sakralnem in posvetnem področju. Najstarejši dokazi o človekovi naselitvi na Šenturški Gori so iz pozne prazgodovinske dobe s sledovi poselitve z antropogenimi terasami in posamičnimi najdbami. »Zanimiva je pripoved Jožeta Ostermana z Luž 39 a, da so mu njegovi stari starši pripovedovali, kako je Robič okoli cerkve sv. Urha izkopal 'več fibul in podobnih bronastih stvari'. Vse najdbe naj bi poslal na Dunaj (NHM, Wien). Dejansko je Robič kot zaveden Slovenec v sporu s takratnim kustosom ljubljanskega Deželnega muzeja C. Deschmannom (=Dežman) in tako je povsem mogoče, da so najdbe resnično na Dunaju. Okoli Cerkve sv. Urha (tudi na terasah j. in jz. od nje) lahko domnevamo najmanj prazgodovinsko-kovinskodobno naselbino in najbrž tudi poznoantično utrjeno postojanko, saj je lega za oboje več kot primerna.« (Josipovič, 1982)

»Pisana zgodovina Šenturške Gore sega v daljše leto

1232, ko je ob predstavitvi sedeža fare od sv. Jurija v Nevljah patriarh Bertold potrdil podelitev ene kmetije v Apnem novi farni cerkvi. Podložnik iz Apna je moral odrajtovati duhovniku, ki je skrbel za opravilo pri oltarju sv. Janeza Krstnika v Marijini cerkvi na Šutni, sir od tridesetih ovc, kar kaže, da so na tej gorski terasi gojili obilo drobnice. Poleg teh dejavnosti so se ukvarjali še s prašičerejo, perutnino in čebelarstvom, od katerih so bili dolžni prispevati dajatve, kot npr. oglejsko desetino. Teže je bilo preživeti revnejšemu sloju. Ostanki poganskih praznovanj so vse bolj prevzemali krščansko podobo.

Cerkev je na Šenturški Gori stala vsaj leta 1368, ko se v listini prvič imenuje Gora sv. Urha (Sand Vleichts perg gelegen in Czirkbacher pharr – Gora sv. Urha, ležeča v cerkljanski fari), saj bi brez cerkve ali vsaj kapele naselje ne imelo imena po patronu, ki mu je bila ta posvečena. Tudi kamniti kip opata, najden pod zvonikom, kaže na obstoj svetišča v dobi gotike.« (Močnik J., 2004, 112)

»Ko je prvi goriški nadškof Karol Mihael Athems leta 1761 obiskal Cerklje, so ga zastopniki gorskih vasi prosili, naj jim izboljša duhovno oskrbo s tem, da jim pošlje duhovnika, ki bo bival v njihovi bližini. Nadškof jim je hitro ustregel. Izmed cerkljanskih kaplanov je izbral Janeza Fabra in ga določil za lokalista (capellanus localis) pri svetem Urhu. S tem je bil problem za škofa rešen, za Šenturšane pa so se ti šele začeli. Cerkev je bila majhna in slabo opremljena. Valvasor je zapisal, da je imela le dva oltarja: eden je bil posvečen sv. Urhu, drugi svetima Gervaziju in Protaziju. Tudi primerne bivališča za lokalista še ni bilo.« (Močnik J., 2011, 4)

Pridno so prijeli za delo in v treh letih pozidali novo cerkev, kar dokumentira napis za orglami: »zidana 1764, slikana l. 1920, slikati dal župnik – Jak. Ogrizek, slikal S. Ogrin iz Vrhnike ...«

»Z novogradnjo 1764 so spremenili tudi orientacijo cerkve, saj je bila stara cerkvena zagotovo s prezbiterijem obrnjena proti vzhodu. Letnico zidave na sklepnem kamnu šipovnika, ki je bila v začetku 20. stoletja še dobro vidna, so ob poslikavi cerkve 1920 prebelili. Stari zvonik je imel samo eno nadstropje, kar kaže na skromno višino srednjeveške stavbe, ob času gradnje pa so mu dali današnjo višino.« (Močnik J., 2011, 5)

Obljuba goriškega nadškofa K. M. Athemsa je bila izpolnjena, ko se je »lokalist Janez Faber 1767 preselil na Goro. Župnik Mihael Boršnik ga je še leta 1785 vodil med cerkljansko duhovščino s pristavkom adm. Udalricum (capelanus localis).« (Močnik J., 2004, 113) Kot začasni dušni pastir je opravljal službo celih 20 let. Po kapi je bil v oskrbi pri komendskem beneficiatu, kjer je preminil v letu 1789. Ni znano, zakaj se je za njim zvrstila cela vrsta duhovnikov: ali se je zavleklo opremljanje cerkve ali urejanje lokalistovega bivališča, ali je bilo po sredi kaj tretjega. Z jožefinskimi reformami je Šenturška Gora 1788 postala duhovnija, pod škofom Pogačarjem 1876 samostojna župnija.

O zvonovih, ki so od nekdaj ponos in veselje našega ljudstva, je skladatelj Močnik zapisal: »Pred prvo svetovno vojno so v zvoniku, ki je ločen od cerkve in ga z njo povezuje samo lesena lopa, peli trije zvonovi. Mala dva sta pomnila še prejšnji nizki zvonik, ulita sta bila 1738 in 1743. Veliki je bil mlajši in prevelik v razmerju do malih dveh. Kaže, da so se nekoč odločili nabaviti večje zvonove, a uresničitev cilja ni segla preko velikega zvona. Vojska je vzela velika dva zvonova. Vendar so izgubo po vojni nadomestili. Stari zvon je v sedemdesetih letih počil. Ravno v tem času so v Nevljah kupili nove zvonove in eden od starih je prišel v šenturški zvonik.« (Močnik J., 2004, 114)

V letu 1921 je cerkev dobila dva nova bronasta zvonova, ki so ju vlile Strojne tovarne in livarne v Ljubljani. Večji zvon tehta 713 kg, manjši 331 kg. Za postavitev v zvonik je poskrbel mojster Jan. Vrhovnik iz Tunjic. Kakor si težko predstavljamo slovensko župnijo brez pevskega zbora, so nepogrešljiv del opreme vsake farne cerkve tudi orgle. Stare šenturške je izdelal kamniški orglar Peter Rumpel 1850. leta. Tako starih orgel ni bilo smiselno obnoviti, saj bi obnova za skupnost predstavljala prevelike stroške. Povezani z Občino Cerklje so v letu 2011 poskrbeli za nove, ki jih je postavilo Orglarstvo Močnik.

Na Šenturško Goro je v letu 1874 prišel opravljat službo duhovnika Simon Robič in v pristojnost mu je bila dodeljena tudi podružnična cerkev sv. Lenarta na Rebri. Življenje in delo tega pomembnega Zgornjesavca in šenturškega gorjanca je cerkljanski pisatelj Lojze Ilija (1905–1982) opisal v delu *Gospod Šimen* z vsemi običaji in praznovanji med Brnikoma preko Cerkelj do Šenturške Gore. Postal je »prvi župnik« šenturške fare, vsaj tako je veljalo med ljudmi. A Robič je bil doslednejši in se nikoli ni tako nazival. Svojemu poimenovanju, ki tudi ni bilo vedno popolno, Robič, S. Robič, Sim. Robič, je dodal ali Pfarradministrator ali eno od naslednjih oblik: Pf. Adm., Adm., f(arni) upr(avitelj), ž. uprav., župni uprav., farni oskrbnik. (NŠAL)

V letu novonastale fare 1876 (pred tem je bila lokacija) je poskrbel za premestitev pokopališča na novo lokacijo ob cerkvi. V istem času je notranjost cerkve opremil z novimi klopmi, razporejenimi do obhajilne mize. Poskrbel je za nov glavni oltar, ki ga je izdelal Jurij Tavčar. Ob sv. Urhu z mitro, s knjigo in z ribo stojita sv. Anton Puščavnik in sv. Martin, na straneh sveta Gervazij in Protazij. Atiko krasi Marijino kronanje, ki posnema cerkljansko.

Zelene terase travnikov in gozdov so gospoda Šimna ob vsakem vremenu vabile k znanstvenemu delu, o čemer je pisal in objavljajl v Novicah, Slovincu, Domu in svetu, Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko in tuji literaturi. V Novicah 1865 je zapisal: »Naravoljubu je vsak hribček posvečen oltar.« Nabiral je lišaje, mahove, zbiral žuželke, posebno rad je imel kače, ki jih je gojil za pokopališkim zidom in jih med seboj množil. Ukvarjal se je z jamarstvom, kjer je zapustil neizbrisen pečat.

»Ko je hodil v jame, se je hkrati zanimal tudi za vso ostalo naravo: za geološke in paleontološke razmere, za rastlinstvo in živalstvo. Mnogo teh zbirk je zlasti prek deželnega šolskega sveta v Ljubljani daroval raznim šolam in ustanovam. V NUK v Ljubljani hrani rokopisni oddelek lepo vrsto zahval, ki jih je kot beneficiat na Olševku in pozneje kot župnik na Šenturški gori prejel med letoma 1874–1891 kar obsežne zbirke kamnin, gliv, mahov in drugih rastlin, polžev, hroščev in drugih žuželk, ki so jih prejele v dar srednje šole in učiteljišča po vsem Kranjskem. Kot navdušen Slovan je daroval celo carski vladi v tedanjem Peterburgu zbirko kranjskih rastlin in polžev, ki so jo dodellili muzeju tamošnjega učiteljišča. Glavnino svojih prirodoslovnih zbirk pa je 1893 prodal kranjskemu deželnemu odboru za 1500 goldinarjev, nakar je ta denar določil za dijaško ustanovo. « (Bohinec, 1971, 12) O svojem delu je poročal sam. Bohinec o tem piše: »... o jamah v okolici Doba, ki ga je pod naslovom 'Über einige Grotten und Höhlen in der Umgebung von Aich' objavil v letopisu Kranjskega deželnega muzeja (1862), dalje ob spisu 'Hoja v Mokriško jamo' v Novicah 1877 in ob spisu 'Ledenica

Leva stran: Prezbitarij šenturške cerkve z velikim oltarjem sv. Urha (iz leta 1938). Foto: Peter Naglič (last Matjaž Šporar, arhiv Društva Peter Naglič (F_1938_2_48_002))

na Veliki planini kamniški', prav tam 1879. Iz vseh treh spisov odseva velika ljubezen tega izrednega moža do narave, njegova za tedanji čas visoka erudicija, ki ga je proslavila daleč po svetu, medtem ko ga doma mnogokrat niso prav razumeli in cenili, dalje njegova skromnost, resnicoljubnost in naprednost. Poudarjena bodi tudi lepa slovenščina v obeh navedenih slovenskih spisih.« (Bohinec, 1971, 13)

Ko se je s prijateljem podal na pot proti Krvavcu, je veselo zaukal in zapel Vilharjevo pesem *Na goro, na goro, na strme vrhe, me kliče, me miče, me vabi srce ...* in o tamkajšnjem prenočevanju v Novicah poročal: »Ko je večerno solnce goram vrhove zlatilo, bila sva že na Krvavcu, ki ima kakih 1850 metrov nadmorske višočine. Da si je že mračilo se, jo vlijeva od tod po melinah navzdol v 'Dolge njive' pod Greben in z nočjo sva bila pri pastirski koči, kjer se je mali pesek oglasil in najin prihod izdal. Ravno sta pastirja otepala žgance na mleku za večerjo, ko midva stopiva v kočo. Hvaljen Bog, dober večer! je bil moj pozdrav njima; kaj ne, draga prijatelja, da bodeva smela tudi midva nocoj tu pri vama prenočiti? O zakaj ne, odgovori stareji pastir, samo malo na tesnem bomo. Nič ne de, da sva le pod streho in pa pri ognjišči, drugo se eno noč že prestane. Izgovorivši te besede se stegnem po hladu poleg ognjišča ter ga za to noč v posest si vzamem. Ta pastirska kočica je zaisto primitivna. Misli si, dragi čitatelj! Štiri iz kamenja zložene in s mahom zapažene kaka dva metra visoke stene, ki objemajo 3 metre dolg in 2 metra širok prostor; pri eni teh sten obtesan hlod, pri drugi pa pastirsko posteljo, ali veliko več korito, v gornjem konci iz kamnitih plošč zloženo majhino ognjišče, pri vrhu sten okoli police: vse to zdaj pokrito z deskami obteženimi s kamni in tu imaš naslikano vso planinsko palačo. Ko pastirja odvečerjata, rečem tovarišu: no, najinima želodcema bo treba tudi kaj večerje, in sicer najprej kaj gorkega za podlogo drugim stvarjem. Zato vprašam pastirja, je li ima kaj mleka

odveč. Nimava ga ravno obilo, a za večerjo se ga bo že še dobilo, je bil odgovor. Hej fant! stopi ven v ogrado in primi kozo za bedro; toliko boš že še namolzil, da si bosta svoja želodca pogrela. Kmalu je bil dečko z mlekom tukaj, ga precedi v ponev ter zavre na ognji. Jaz podrobim potem kruha vanj in večerjica je bila gotova, ki nama je z drugimi rečmi jako teknila. Po večerji se zopet stegnem po hlodu, pastir mi pod star planinsk plašč pod glavo, s katerim sem se pa, ker me je mražiti začelo, rajši ogrnil, pod glavo pa butarico kleščevja podložil. Dolgo, prav v pozno noč smo o tem in unem kramljali, dokler pastirja, ki sta se bila vlegla v svoje jaslice, nista obmolnila, kmalu potem pa neznanski duet smrčati začela. Ta nepričakovana himna mi je preveč topila srce, da bi bil spati mogel; pa tudi moj tovariš ni mogel zatisniti očesa, ker se ni imel kam položiti; zato je pa pridno netil, da sva se vsaj nekoliko grela. Ko tudi nama jezika odpovesta in večja tihota nastane, se oglase planinske miške, ki neboječe se švigajo po policah iskaje si kaj tečnega za svoj smrček ... Zato kmalu čez polnoči se zravnjam pokonci, pokličem svojo ženko brevir iz torbice in opravi juternico. Ni se še daniti začelo, sta bila tudi pastirja na nogah; starejši se napoti iskat zgubljenih ovac, mlajši pa odlazi s čebričo po vode. Pa tudi midva nisva čakala belega dneva, marveč omajeva svoje vtrudene ude ter navaževa pot na omenjeni Greben.« (KRN (Robič), 1877a)

O hribu za vasjo Pšata in istoimenskem potoku je Robič zapisal: »V zvišeni dolini, za goro, se nahaja mnogo kotlin; od Apnega do Zatiške vasi naštel sem jih 19, večih in manjših: a veliko jih je še po gozdu, katerih pa zarad trudapolne hoje skozi goščavo nisem hotel vseh iskati in šteti. Od votlin, jam in brezdnov, od katerih so mi ljudje prej toliko pripovedovali, zasledil sem samo lisičjo luknjo, katera se nahaja visoko nad vasjo poleg gozdnega pota, ki se tu v dva razdeli, katerih eden na Ravne drži; in pa brezdno,

ki je skoraj v znožji gore, nad Urhovo hišo, in če se ne motim, v njegovem posestvu. To brezdno, o katerem so čenčali, kako neznansko je globoko, da je na dnu vode polno, katera je prej ko ne v dotiki z velikim jezerom v gori, sem dvakrat dobro premeril. Privezal sem na motoz kakor kurje jajce debelo železno kroglo ter jo dvakrat spustil v globočino, jo zopet nekoliko potegnivši naglo izpustil, pa vselej sem čutil, da ni nikjer obtičala, marveč padla do dna, in sicer na suha in ne na mokra tla, kar mi je tudi popolnem suha krogla potrdila, ko jo na površje privlečem. S pošetom premerjeni motoz pokazal mi je, da brezno je 12,5 sežnja globoko. Spustiti se vanj po vrvi me ni mikalo, ker naravnost navzdol drži; vrh tega pa je še odprtina tako mala, da bi se človek komaj splazil skozi to luknjo ... V znožji blizo Urhove hiše izvira še potok Pšata, a ne na enem, temuč na več mestih, ki kaj tako naraste in močen postane, da kmalu od izvira uže mlinske kamne vrti. Tudi njega sem preiskal. Meril sem gorkoto vode pri izviru in gorkomer mi je kazal 7 stopinj R. Da si je voda dosti hladna, vendar za piti ni kaj okusna, je nekako preveč mehka, kar razodeva, da v gori po ilovici teče. V potoku žive tanki piškurji, debeloglavi kapeljni, in kedar po kakem obilnem dežju voda kaj bolj naraste, pripodi seboj tudi mnogo okusnih postrv spod gore. Žab tudi ne manjka.« (KRN (Robič), 1880a)

Poseben izziv njegovega raziskovanja je bila Mokriška jama. Sledil je Henriku Freyerju, ki je jamo odkril že 1837 in ki je istočasno našel kosti, iz katerih je sestavljeno in razstavljeno medvedovo okostje v ljubljanskem Prirodoslovnem muzeju. Manjkajoče so dopolnili po prvi svetovni vojni. Naš raziskovalec Šimen je v isti jami 1877 našel lobanji jamskega medveda in druge kosti ter eno napak pripisal divjemu prašiču. (Božič, OIAS, 2011) O tem je tudi sam poročal v Novicah.

S Šenturske Gore 23. dec. (Čudna natorna prigodba.)
 Pridati véeraj zjutra v vas Pšata po imenu, stoječo med Poženkom in Gradom v duhovnji cerkljanski, izvem natorno prigodbo, katera se mi dozdeva vredna, pripoditi jo. Pravili so mi ljudje, da so na dan pred godovno sv. Barbare, to je, 3. dan t. m. čuli o polu enajsti uri do polodne močno šumenje v gori, kakor dohajajočega vibarja, ki je pihal iz votline, kjer potok Pšata izvira. Voda, navadno tako velika, da ne dalje od izvira uže mlinske kamne vrti, prenehala je kako četrtniko ure teči; potem pa je zopet privrela iz globokega kotla. Pripovedovali so mi ljudje, da se je to v preteklem času uže nekaterikrat zgodilo. — Prečudne pojme imajo priposti ljudje o tej natorni prikazni. Rekli so mi, da v gori je neznanosko jezero, v katerem velika riba živi, katera včasih toliko vode popije, da potlej ne priteče na beli dan. Prvo bi znalo nekoliko resničoo biti; al drugo je sama neumna domišljja. Po mojih mislih bi se dala ta reč tako le razložiti. Pšateška gora, po večem obstoječa iz Halinskih skladov zgorne terciarne tvorba, med katerimi je od Poženka do Zatiške vasi nekoliko Kasijanskih nasadov vklinjjenih, je v svojem drobnu vsa votla; to pričajo kotline, katere se v zvišeni dolini, stegujoča se od imenovane vasi do Sidroškega jarka, nepretrgano obilno nahajajo. V tej dolini tudi nobenega studenca ni, ker vso s planin dohajajočo vodo ti podzemeljski podmolji požirajo, iz katerih še le v znožji gore, kjer je zemlja bolj glinasta in ilovčasta, na pripravnih mestih na dan pririje. Znano pa je, kar večkrat gledamo, da voda, zlasti kedar je velika, zna orati in razkopavati, podirati in odnašati; lahko je močje, da tudi potok Pšata, kedar naraste, v svojem podzemeljskem teku od časa do časa tu in tam kaj izpere, podkoplje in prerije, da se, ali njena struga na kakem mestu pogrezne, ali pa se kaj porušivši skup pade in vodo nekoliko časa zajezi. — Tje na spomlad, kedar bodo uže daljši in gorkejši dnevi, hočem to zanimivo goro na drobno preiskati; znabiti se mi tudi posreči splaziti se v kako votlino, od katerih vedó ljudje toliko strašnega pripovedovati, in jo ogledati.

S. Robič. *)

»Čudna natorna prigodba«. (KRN (Robič), 1879, 429)

Svojega življenja si gospod Šimen ni mogel predstavljati brez gora, brez potepanj po gozdovih in stikanja po jamah, po divjini in neokrnjeni naravi. Pota so ga vodila širše od šenturškega območja, kjer se je spopadal z lepoto in pastmi narave. Kot

hribovec se je v letu 1878 ustavil na Planini pod Grintovcem v prvi planinski koči, poimenovani po dr. Johannesu Frischaufu, ki je bil po rodu Dunajčan, po srcu skorajda Slovenec, predvsem pa znanstveni raziskovalec gorskega sveta, po študijih matematike, fizike in astronomije docent na dunajski univerzi in univerzitetni profesor na graški univerzi. O napisu v omenjeni koči Robič zapiše: »Nevoljen, jako nevoljen postanem čitavši ta napis, a ne zato, ker je nemški – vsaj, če Nemeč stavi poslopje, ima tudi pravico, po svoje si napraviti napis – ampak prevzela me je nevolja zato, ker v mnogih rečeh mi domačini še le potem kaj storimo, ko nam tujci tako rekoč s prstom ali celó z dejanjem pokažejo! Kedar, mislil sem si, bo oživela tudi med Slovenci enaka družba, katera bo stavila enaka poslopja po naših lepih planinah ...« (KRN (Robič), 1880b) Na vrhu Stola so se ostre Robičeve besede udejanjile 27. februarja 1893 z ustanovitvijo prvega slovenskega planinskega društva. Ne moremo se čuditi prijateljstvu dveh, ki ju je združilo odkrivanje, raziskovanje in proučevanje planinskega in gorskega sveta.

Kako podrobno je potok Reka poznal in ga opisal naš jubilar, beremo v Kmetijskih in rokodelskih novicah: »Reški graben. Od vasi Dvorje, ki je v cerkljanski župniji na Gorenjskem, se steza kake pol ure hodá proti severu do znožja gore Kervavec globoki in na široko odprti jarek 'Reški graben' imenovan. Visoki in jako strmi bregovi, sestavljeni z dolomitnih skladov in nasadov, so po večem čisto goli, le tu in tam pokriva malovredno nizko grmovje peščena rebra in če vmes tudi kaka smereka, gaber, hiba ali kako drugo drevo veselo iz tal požene, le prezgodaj pade pod sekiro zapravljivega človeka. Zato se pa kršje in meline vedno bolj in bolj množé in potok Reka, izvirajoč v zadnjem kotu tega jarka, po dolgotrajnih hudih nalivih včasih zeló naraste ter obilno peska in kamenja seboj pripodivši le preveč posipa ž njim lepo cerkljansko

polje. Ob tem potoku je več mlinov in žag in pri izviru je voda nenavadno mrzla, zato pa tudi njo pijočega človeka vreže, da ga v želodcu zaboli. Meril sem z gorkomerom njeno toploto in pokazal mi je samo 5 °R. Ta jarek je meni v mnogem obziru jako priljubljen; zato ga pa tudi prav pogosto obiskujem. Nahaja se v njem ne samo veliko raznovrstnih predplaninskih rastlin, ... temuč tudi mnogo raznoterih žužkov. Enako obilo je tudi mehkužcev. ... Če stopiš h kaki skali, pobrskaš pri kaki z mahom in travo obraščeni pečini, kedar prideš do kakega starega porobka ali štora, sploh sem ter tja – vse to priča, kako bogat je ta jarek na raznih prirodoslovnih stvareh, zato pa je tudi vreden, da ga prirodoljub obiskuje.« (KRN (Robič), 1880c)

Po zapisanem in branem lahko predvidevam, da je vse, kar je mož spoznal in doživel, tudi dokumentiral. Še posebno dosleden je bil pri zapisovanju znanstvenih ugotovitev. Žal se iz njegovega domačega arhiva ni nič ohranilo, saj so vse njegovo bogastvo »s knjigami, časopisi in spisi in zbirke rajnega razvozili na vse strani, pripovedujejo, da so odpeljali tega dragocenega blaga za sedem voz.« (Ilija, 1962, 172) Z območja Šenturške Gore je zbral krajevna in ledinska imena za krajepisni odbor Slovenske matice. (Slovenec, 1889)

Po sledih očeta slovenske književnosti Primoža Trubarja, njegovih sodobnikov in izobražencev skozi čas se je tudi med kmečkim življenjem širilo zanimanje po osnovnem znanju iz pisanja, branja in računstva. Ker na deželi ni bilo organiziranega šolstva, so jih učili cerkovniki in odsluženi vojaki, mnogi so se sami učili spoznavati črke in številke. V 18. stoletju so se mnogi »že učili iz knjig, ki jih je izdajal tuhinjski vikar Frančišek Mihael Paglovec. Njegove knjige so ljudje radi kupovali, saj so bile poceni. ... Knjigi Svesti Tovarsh, ki je po prvi izdaji leta 1742 doživela vrsto ponatisov, je dodal Tablo teh puhstabov inu visho se navuzhit Crainsku ali Slovensku brati. ... Tudi Japljev Ta velki katekizem

s prashanjami in odgovori je učil Cerkljane brati, saj so na Cerkljanskem še v začetku 20. stoletja našli tri izvode njegove prve izdaje. ...« Naj še spomnim, da je oglejski patriarh Domenik Grimani na prošnjo kranjskega plemstva in vojaštva dovolil velesovskemu samostanu, ki ga je ta čas vodila prednica Barbara Mynndorff, v letu 1504 ustanoviti znamenito velesovsko samostansko šolo za dekleta. Tako je bila točno pred 520 leti »ustanovljena prva ženska samostanska šola na Slovenskem in obenem prva šola na ozemlju današnje cerkljanske občine. Odlok o privilegiju je prispel 8. januarja 1505. V šoli, kjer so poučevale samo redovnice, so vzgajali mlade plemkinje, kmalu pa so začeli sprejemati tudi meščanke. Ta oblika izobraževanja je potekala do ukinitve samostana, ki ga je cesar Jožef II. z odlokom 3. julija 1782 razpusil.

Splošno izobraževanje v cerkljanski občini je zaživelo in postalo organizirano v času dekanovanja Mihaela Boršnika v letu 1788. Preprostim ljudem je želel olajšati pot do osnovnega znanja in tako je v Cerkljah ustanovil trivialno šolo. Prvi učitelj je postal njegov nečak Janez Krstnik Boršnik. ... Farno šolo je v začetku obiskovalo kakih 50 učencev, a kmalu je navdušenje za izobraževanje ponehalo, saj je bila šolnina previsoka, kmetje so potrebovali otroke doma za pašo in druga kmečka opravila. Tudi kranjski deželni stanovi niso bili izobraževanju naklonjeni, ker so šole občinam nalagale prehuda bremena. Tako je prva cerkljanska javna šola že po nekaj letih žalostno končala. J. Kr. Boršnik je mlade, katerih starši so to želeli, poučeval privatno.« (Močnik D., 2004; Močnik D., 2005) V Ilirskih provincah je bil 4. julija 1810 sprejet zakon o obvezni ustanovitvi ljudske šole in prav J. Kr. Boršnik je takoj obnovil ukinjeno šolo in od takrat do danes osnovno šolanje v Cerkljah ni več prenehalo. Ustanovljeni sta bili tudi šoli v Velesovem (1868) in Zalogu (1859). Stara cerkljanska šola je opravljala

svojo funkcijo do leta 1967, ko so pozidali sedanjo osnovnošolsko poslopje. Približno v tem času sta bili ukinjeni osnovni šoli v Velesovem in čez deset let na Šenturški Gori, zaloška je postala podružnična, centralna v Cerkljah pa je iz leta v leto postajala tesnejša.

Do 1891. leta so šenturški otroci obiskovali šolo v Cerkljah. Najverjetneje že jeseni tega leta je bila ustanovljena zasilna šola na Šenturški Gori, saj je 1892 Simon Robič v *Catalogus cleri* (na strani 61) ljubljanske škofije že vpisan kot nadzornik enorazredne šole. Zavest o nujnosti učenja je močno spodbujala Šenturšane, k tej omiki jih je spodbujal tudi dušni pastir, ki je s svojim načinom dela in življenja skrbel še za kakovostno posvetno življenje faranov. Med drugim je mladež privabil k učenju v nenavadnih okoliščinah. *»Otroci so namesto stolov k vsakokratnemu pouku nanosili k cerkvi pod lopo nekaj desk ter po njih posedli, župnik pa je prislonil stolico k zidu župnišča in tako poučeval.«* (SŠM) Pokrita lopa je postala učilnica, klop je nadomestila stole, tabla je bilo učiteljevo nazorno pripovedovanje. ... Sprva so se otroci učili pisati *»tenko gori, debelo doli«*, brati in računati. Predvidevam, da je poznal tudi *Malo berilo za prvošolce*, ki je izšlo na Dunaju 1857, in se po njem vsaj deloma ravnal. Na prvem mestu je bila poudarjena *»Lepa beseda z branjem: Dveh reči je treba, da se prav in pridno bere: ločnice čedno ločiti in po njih glas ravnati: besede in stavke dobro razumeti, de se ve in zastopi, kaj se bere ...«* Sledi še 63 enot, med katerimi najdemo *»Veselo šolo: Šola bód pozdravljena! Ti nas veseliš; Si za nas pripravljena, De nas podučiš, Se učiti prav lepo Naj edino skerb nam bo. De nas podučiš se učiti prav lepo, naj edino skerb nam bo. Bog daj srečo, dober dan, Pridnim šolarjem! Vse igrače zdaj na stran! ... Spoštovati očeta in mater, Kako se imamo obnašati, Jezus prijatelj otrok, Poduk lepo pisati, Vaja pravopisa in naglopisa, Kaj bo iz šolarjev? Zdravo telo naj bolje*

blagó, Zlata mera v živežu in v počitku ... Otrokova jutranja pesem ... in Kdo je naučil ptičice peti?...« Iz slednje enote je verjetno 1875. leta črpal tudi cerkljanski učitelj in organist Leopold Cvek (1814–1896) in uglasbil izvirna besedila škofa Antona Martina Slomška (1800–1862). Le-te je skladatelj Janez Močnik (1936–2016) priredil za dvoglasno petje in violončelo, za troglasni zbor in mladinski mešani zbor. Dvanajst mladinskih pesmi je izšlo 1999 pri Mohorjevi družbi Celje.

Zanimiv je zapis nadučitelja *Kmeta v Kroniki OŠ Cerklje*, da je bila na Gori na nedeljo, 18. junija 1890, prvič birma. Skupaj z velesovsko faro, kjer je bila birma naslednji dan, je ta zakrament prejelo 200 otrok.

Izpred cerkve se je šola preselila k Bolčarju, v času župnika Janeza Hromca pa v Antonovo bajto. Pouk je potekal tudi v Kazinarjevi hiši. (SŠM, šola Šenturska gora)

Odločitev za gradnjo šolskega poslopja je dozorela v letu 1905, ko so Šenturšani pričeli z gradnjo, ki jo je *»vodil podjetnik Josip Jenko z Zgornjega Brnika. Pozidali so pritlično stavbo 20 x 11 m z eno učilnico 10 x 6,5 m, z drvarnico in dvema straniščema. V isti stavbi je bilo tudi stanovanje s tremi sobami in kuhinjo, z malo shrambo in s kletjo. Svečano odprtje šole je bilo 4. oktobra 1905 v navzočnosti prvega učitelja Frana Krmelja in vseh otrok. Na tedanji šoli je službovalo 9 učiteljic in 3 učitelji. Tako je šola na Šenturški Gori postala samostojna šolska enota in je vključevala vasi Št. Urška Gora, Sidrož, Apno-Ravne, Viševca, Vrhovje in Sv. Lenart, ki ima zaselja Reber, Jagodec in Senožet. Kot zastopniki prvega krajnega šolskega sveta šole so bili Andrej Kmet, nadučitelj v Cerkljah kot krajni šolski nadzornik; Fran Krmelj kot zastopnik šole, Vilko Paulus kot zastopnik cerkve, Janez Žagar kot predsednik odbora in dva odbornika Janez Novak s Šenturške Gore in Jožef Novak iz Apna.*

Leta 1909 je bila blagoslovljena nova šolska zastava. Z letom 1923/24 je bil za pomožnega učitelja imenovan takratni župnijski upravitelj Jakob Ogrizek z učiteljicama Terezijo Šorn in Marijo Uhler. Pouk je potekal le ob torkih, četrkih in petkih. V tem času je šolo obiskovalo 51 učencev (20 s Šenturške Gore, 8 iz Apna, po 3 iz Raven, z Viševce in Vrhovja, 8 s Sidraža in 6 s Sv. Lenarta). Njihova pot do šole in nazaj domov je bila slaba, mnogokrat poplavljena ali ovirana s snežnimi zameti in ledena.

Šola kot enorazrednica je bila v dobrem stanju do 1936, ko je bil na pobudo šolskega upravitelja Ivana Sirnika ustanovljen drugi oddelek. V novonastali dvorazrednici sta učila dva učitelja. Šolski pouk so nekajkrat ovirale epidemije ošpic in garij, med prvo svetovno vojno pa pomanjkanje delovnih moči. V letu 1939 je bila prenovljena šolska soba, ki je dobila novo peč in nova tla. Skozi čas druge svetovne vojne je potekal pouk s prekinitvami v nemškem jeziku, slovenske knjige se niso ohranile. Medvojni čas

Znana fotografija šole ohranja spomin na generacijo otrok in treh učiteljev (Ciril Mrgole, Božidar Janež in Zlato Erzin), sodi pred 1976/77. Naslednje generacije otrok so nadaljevale šolanje v Cerkljah na Gorenjskem. Vir: Daniela Močnik, 1998, 26

Šenturšanom ni prizanesel, niti z žrtvami. Po osvoboditvi se je v šolo naselil Krajevni ljudski odbor, v prostore so prišli mitingi, ki jih je prirejala organizacija ZSM. V maternem jeziku se je pričel pouk novembra 1945. Vpisanih je bilo 57 otrok. Šola se je skozi čas različno imenovala: Državna ljudska šola na Št. Urški gori, Državna mešana ljudska šola na Št. Urški gori (1940/41) – Državna narodna šola Št. Urška gora, Osnovna šola Št. Urška Gora, Državna osnovna šola Št. Urška gora.« (SŠM, mapa šole Šenturška gora)

Pa se poslovimo od prelepe Šenturške Gore, nekdanj fare, ki je bila z 31. decembrom 2019 ukinjena in pridružena Župniji Cerklje na Gorenjskem. Združevanje se je pričelo postopoma septembra 2019 s sprejemom malih Šenturšanov v veroučno šolo Župnije Cerklje. Epidemija korona virusa v letu 2020 je pripomogla, da se je nova podružnica po sili razmer relativno hitro povezala z novo župnijo.

Svoj prispevek o znamenitem duhovniku – znanstveniku, obenem šaljivem, skromnem in resnicoljubnem gospodu Šimnu sklepam z izborom objavljenih spominov v slovenski literaturi: S podpisom 'prirodoslovec' je spomin na svoje delovanje kar sam poslal v objavo: »Dal sem se fotografirati, ko sem služboval v Borovnici, in takrat, kakor vidite, sem bil še čvrst dečko, a sedaj sem že skremžan starec. Na fotografiji vidite emblene, kažoče, s čim sem se takrat pečal v naziru prirodoslovja. Pri levi nogi na tleh leži nagačena lisica, zgoraj na mizi stoji nagačen sokol, poleg njega je okostje ptičev, na mizi polž in žužek; na desni strani pa posoda s cveticami, kar predočuje rastlinstvo in botaniko. Sedaj se marljivo pečam z zanimivimi glivicami in zmiraj kaj iztaknem za našo domačo glivično floro. Opisujem tudi naše kranjske polžke ter jih rišem s svinčnikom ... pisano 8. dne vinotoka, l. 1895« (DS (Lampe), 1897b, 288)

Ob njegovi smrti je Lampe zapisal: »Pokojnik je bil mož posebne vrste. Cenil je svoj stan in izpolnjeval rad in natančno njegove dolžnosti, poleg tega pa je ljubil naravo nenavadno živo. Vse ga je zanimalo: cvetlice, živalce tudi najmanjše in najneznatnejše, dejal bi, najbolj skrite. In nabiral je razne, posebno redkejše vrste, celo po strmih gorah in nevarnih prepadih in jamah svoje domovine. Imel je velike zbirke: največjo je oddal deželnemu muzeju kranjskemu ... Neko polževo vrsto je on prvi našel (in ji dal tudi svoje ime), o drugih je pa pokazal, da žive tudi pri nas. ... Robič je bil tudi slovenski pisatelj. Pisal je temeljito in ob enem porabno, zato smo radi čitali njegove spise. ... Pokojnik je bil dobrega srca, postrežljiv, vesel in šaljiv. Ker je bil pa tudi odločen in kremenit značaj, bil je tudi oster in je večkrat komu povedal katero, ki mu ni bila ljuba. ... Gore so mu bile ljubše kakor mestne palače, in svetlo sonce, ki mu je sijalo na ljubo Šenturško goro, mnogo bolj nego nam v nižavah, bilo mu je dražje nego blesk praznih časti.« (DS (Lampe), 1897a, 218)

Prispevek, objavljen v literarnem mesečniku *Dom in svet*, v katerem s pedagoškim pogledom odvrča ljudi od nevednosti in strupenih rastlin. Namenjen je tudi učiteljstvu s priporočilom o boljšem poznavanju človekovega zdravja s sistematičnim opisom posameznih korakov pri nabiranju rastlin za herbarij. »... skladalnico s primerno desko obteži. Popolnoma suho rastlino preloži na ličnejši papir, zapiši njeno ime, okrajšano ime autorja, t. j. učenjaka, koji je rastlino tako imenoval, pristavi še slovensko ime, ako ti je znano; zdolej pa zabileži tudi, kedaj in kje si jo dobil.« In mož skozi vse leto nabira in zbira, zapisuje in razširja, kar najde »na šenturškem pogorju, ko se naroda prebujajo iz zimskega spanja, lepotiči se nevesti, ki gre svojemu ljubečemu ženinu naproti: kurice ali črni teloh (*Helleborus niger*; L), zeleni teloh, jeternik, vijolica, pljučnica, ključki, zajčje deteljice, jegelčki ali

trobentice... Do pozne jeseni, ko listje na drevju rumeni in rudeči ter odpada. Dokaj čudna rastlina je jesenski podlessek. Razcveta se ta rastlina meseca septembra in oktobra in spada po Linnéjevi sestavi v šesti razred, po naravnem redu pa med 'Colchiaceae'. Vrlo lepo in nedolžno se ti kaže ta cvetica, pa kolikor je je, jako je strupena ter smrtno nevarna ljudem in živalim.« (DS (Robič), 1888/89, 59, 77, 269)

V anekdoti iz potopisnega esejja *Moja hoja na Triglav* pisatelj Janez Mencinger z dobrodušnim humorjem oživlja spomine na svoje sodobnike in na dogodek v črnem Kranju: »Tam sta se sešla neki Bohinjec in sloveči Dolinec, prerano umrli župnik Simon Robič, pri kupici vina, ki ni bil cviček. Ponosno sta poudarjala veselemu omizju, kako veličastna sta Dolina in Bohinj in kako imeniten je v Bohinju slap Savice ter v Dolini slap Peričnik. Zdajci se obeh pripovedovalcev loti pristno slovensko krajevno domoljubje in vname se med njima prepir, je li lepši Peričnik ali Savica. Zmagoval je Robič, ker je že imel večino poslušalcev na svoji strani. V skrajni sili se Bohinjec obregne: »Ako bi bil Peričnik lepši od Savice, tedaj bi nam Prešeren ne bil zložil 'Krsta pri Savici', ampak napisal bi nam bil 'Krst pri Peričniku'! Na to je Dolinec Robič zardel, molče snel svoj slamniki raz kljuko, molče segel po popotni palici in si jezo ohladil stoprav v Cerkljah pod svojo Šenturško goro.« (Mencinger, 1897, 10)

Lojze Ilija, Spodnjebrničan po rojstvu, je sredi 20. stoletja v povesti *Gospod Šimen* Robiča upodobil kot naslovnega junaka mozaičnega opisa življenja na Cerkljanskem v drugi polovici 19. stoletja od kmečkega življa do tedaj izpostavljenih Cerkljanov, predvsem izobražencev. Snov je črpal iz dokumentov in pripovedi. Ne smemo je jemati kot zgodovinsko študijo, ampak kot literarni prikaz neke dobe, čeprav temelječ na resničnih dogodkih. Sam v uvodni besedi

zapiše: »Obilico večkrat kaj izvirnih podatkov pa mi je prispeval mil. g. prošt ljubljanski, zlatomašnik dr. Fr. Kimovec, ki je sam doživljal dobo, v kateri se povest godi, in osebno poznal večino ljudi, ki v njej nastopajo. Najiskreneje se mu zahvaljujem za prijazno pomoč: naj se mu v 'Ajdovčevem fantku' vrne nekaj spominov na zorno mladost v dragih Glinjah! Los Teques, (Venezuela), 29. oktobra 1960. Lojze Ilija.« (Ilija, 1961, 5)

In še nekaj Ilijevih literarnih ilustracij: »Gospod Šimen je prepoznaven že na zunaj, saj je vedno obut v značilnih škornjih, ki so jim rekli kanóni, oblečen v salonarici, kratki, nekako zvonu podobni suknji, na glavi pa izven farovža vedno s svojim slamniki iz luskin smrekovih storžev, ki si ga je sam sešil ali stkal, na kar je bil posebno ponosen: tak duhovski mož je bil faranom kaj kmalu domač, farani pa njemu; znašli so se kakor družina pod isto streho.« (Ilija, 1961, 21)

Se danes še kdo spominja pivnikov, s katerimi smo pivnali ali napisano besedilo ali celo razlito črnilo. »Gospodu Šimnu pa je mali Matjažev Štefan prinesel sipo, da imajo s čim s tinto pisana pisanja sušiti in jim ni treba s popisanimi listi ali pa celo kar s celo krstno, mrliško ali poročno knjigo po zraku veslati, da bi se pisanje v vetru posušilo. ... Ena posodica take sipe zadostuje za dolgo dobo, dokler se toliko ne prepoji s tinto, da je ne vpija več, ali se ne umaže ali pa ne prevrne.« (Ilija, 1961, 27)

»Silno imenitno se zdi otrokom, ko slišijo, da učeni ljudje po vsem svetu že več hroščev po gospodu Šimnu imenujejo 'Robičev hrošč', ali mahove 'Robičev mah', ali polže 'Robičev polž' in se obenem tudi pove, kje je gospod Šimen take stvari kot prvi našel in se s tem v zvezi tudi naši kraji imenujejo, posebej tudi Šenturška gora, ker je tudi tu že odkril več mahov, hroščev in polžkov, nekatere pa tudi redi na farovškem vrtu.« (Ilija, 1961, 33)

»Le gospoda Šimna na Šenturški gori ti muhasti dnevi z beračevim gnojem prav malo motijo. Res ima za najgrše vreme tudi doma dovolj dela z urejanjem svojih zbirk in prebiranjem svojih knjig – toda tako 'grdo vreme' je zanj večidel samo pozimi; čim pa se prebudi pomlad z vsem pisanim majhnim stvarstvom na zemlji in pod zemljo, ga pa zlepa kako vreme ne zadrži, da ne bi stopil mimo Sidroža ali Sv. Lenarta visoko gor pod planine; ali v farovško Brkljo in naprej v Kokrško dolino ali pa še naprej na Zaplato in v Hudičkov boršt. Ves ta okoliški svet mu je velika cerkev, kjer neutrudno opravlja svojo službo božjo.« (Ilija, 1961, 65)

»Urhova nedelja je tu, za vso sosesko Šenturške gore velik dan, saj bo na to nedeljo prvič birma na gori sami, odkar se je na ukaz cesarja Jožefa II. soseska odcepila od cerkljanske župnije in postala samostojna. Simon Robič pa njen prvi župnik, prevzvišeni gospod Janez Zlatoust Pogačar pa prvi ljubljanski škof, ki ga je doletela ta čast, da bo moral iti na goro in opraviti birmovanje med Robičevimi farani. Take slovesnosti ta konec dežele še ne pomni.« (Ilija, 1961, 99)

»Farovž je, kakor da so se gostje zmotili in so nápak prišli: vse skupaj je en sam muzej, pa še premajhen je. Sicer je vse pospravljeno po kotih in za stenami, pa kljub temu skoro ni kam stopiti. Omare stoje, kjerkoli je gospod Šimen mogel najti kak primeren prostor, v omarah in na omarah pa vse natrpano: mahovi, kamni, okamenine, steklenice z gadi, močeradi, modrasi, kupi polžev; v škatlah s steklenimi pokrovi stoje v lepih vrstah žuželke z ličinkami, hrošči, veliki in majhni, drekobrci vseh pisanih barv, krešiči, rogači z velikanskimi kleščami, vmes zamišljeno stoji nagačena sova, na tleh ob omari leži nagačena lisica, na omarah stoji 19 okostij ptičev, ki jih je gospod Šimen sam sestavil, še po oknih je vse nastavljeno – to je pisani svet gospoda Šimna, ki ga je

za današnjo priliko stisnil na najmanjšo mero po hiši, da je hištrni dobil prostor za dolgo mizo.« (Ilija, 1961, 116–117)

In še o omenjenem cerkljanskem štabu, o katerem župnik Golobič razloži, »da je to častita družba, v katero spadajo vsi šolani ljudje cerkljanskega kota. Imajo svoj statut, ki ga je v šegavi pesmi sestavil merjevec in pisatelj Jakob Bedenek, spadajo pa v to družbo poleg navzočih (Simon Robič, Andrej Vavken, Ignacij Borštnik, dr. France Kimovec, Janez Petrič) še skladatelj Davorin Jenko, ki je v Belem gradu, pisatelj Anton Koder, ki je poštni ravnatelj v mestu Ala ob Gardskem jezeru, Ivan Železnikar, ki je urednik 'Slov. Naroda'; središče te vesele domače družbe pa je Vavknov prijazni dom.« (Ilija, 1961, 121)

Podoba priletnega Simona Robiča z znamenitim klobukom in s pohodno palico.
Vir: www.obrazislovenskihpokrajini.si/oseba/robic-simon/

»73 let je učakal gospod Šimen, dvojega pa ni nikoli pozabil: da je nekdo nalašč zato prišel iz Ljubljane, da mu je lepo zbirko gadov odnesel, pa da so ga ljudje hoteli za zmešanega spoznati. Na tistega škrica iz Ljubljane je bil vedno hud, druga zgodba mu je bila pa v zabavo in jo je rad pripovedoval in vedno s kakimi novimi domislicami okrasil, češ: 'Nekaj učene podobe moram pa že imeti, če so me pametni ljudje hoteli za zmešanega spoznati.« (Ilija, 1962, 123)

Na župnišču, v katerem je ustvarjal znameniti biolog, botanik, duhovnik, geolog, jamar, mikolog, narodni buditelj, planinec, publicist, speleolog, zoolog, v svoji skromnosti včasih podpisan le kot 'zapisovalec', je na pročelju plošča v spomin na 23-letno preživljanje in ustvarjanje Simona Robiča na Šenturški Gori. Umrl je v nedeljo, 7. marca 1897, prav tedaj, ko je hotel opraviti božjo službo. Le nekaj korakov stran vodi pot do groba in poslednjega počitka skromnega in delovnega velikega moža, vrednega trajnega spomina med Slovenci. V neposredni bližini počiva tudi sestra Neža, ki mu je bila do svoje smrti zvesta gospodinja.

V hvaležen spomin na Šenturški Gori stoji nagrobnik, ki priča:

*Simon Robič rojen v Kranjski Gori 11. februarja 1824,
v mašnika posvečen 30. julija 1850,
umrl na Št. Urški Gori 7. marca 1897.*

*Ker ljubil Boga si in narod, cvetlice,
Tri cvetke rasto Ti iz grobne gredice:
Vzor dika duhovništva v vernikov čedi
Ljubezen, s katero si ljubil svoj rod,
Jn znanje visoko v prirodi vodi,
Zato te s tem cvetjem naj venča Gospod!
Ko tu učenjakov slavijo Te krogi,
Raduj se naš Simon v nebesih pri Bogi!*

*Nagrobnik
Simonu Robiču
na Šenturški Gori.
Foto: Blaž Močnik, 2011*

Literatura:

- Bohinec, Valter, 1971: Simon Robič kot jamar. Naše jame, 13: 11–16.
- Božič, Dragan, 2011: O okostju jamskega medveda in lobanji divjega prašiča iz Mokriške jame. V: Toškan, B., (ured.): Drobci ledenodobnega okolja. Zbornik ob življenjskem jubileju Ivana Turka, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae (OIAS) 21: 267–274.
- Ilija, Lojze, 1961: Gospod Šimen, Družba sv. Mohorja v Celovcu, I. del.
- Ilija, Lojze, 1962: Gospod Šimen, Družba sv. Mohorja v Celovcu, II. del.
- Josipovič, Draško, 1982: Šenturška gora. Varstvo spomenikov (VS) XXIV, Ljubljana, ZVKDS.: 164–165.
- Lavrenčič, Ivan, 1890: Zgodovina cerkljanske fare, Katoliška tiskarna, Ljubljana.
- Mencinger, Janez, 1897: Moja hoja na Triglav.
- Močnik, Daniela, 1998/99: Naša šola – Unicefova pomočnica, Glasilo OŠ Davorina Jenka, Cerklje na Gorenjskem, letnik XLII, št. 150, 1. del.
- Močnik, Daniela, 2004: Prizidku ob rob. Zgodovina šolstva v občini Cerklje na Gorenjskem, Novice izpod Krvavca (priloga Gorenjski Glas), št. 7, dec. 2004: 14.
- Močnik, Daniela, 2005: Prizidku ob rob. Zgodovina šolstva v občini Cerklje na Gorenjskem, Novice izpod Krvavca (priloga Gorenjski Glas), št. 1, feb. 2005: 24.
- Močnik, Janez, 2004: Podobe nekdanjih časov, Občina Cerklje na Gorenjskem.
- Močnik, Janez, 2011: Nove orgle, Nekaj utrinkov iz preteklosti.

Viri:

- *Catalogus cleri et beneficiorum ecclesiasticorum dioecesis labacensis* – ljubljanska škofija, 1892.
- Dom in svet (DS): Dr. Lampe, Frančišek, 1897. Letnik 10, št. 7a, št. 9b.
- Dom in svet (DS): Robič, Simon, 1888/89: Letnik 1, št. 4.
- Kmetijske in rokodelske novice (KRN, časopisni prispevki Simona Robiča): 10. 5. 1865, št. 19, leto XXIII; 28. 10. 1876; 24. 1. 1877a; 25. 8. 1877b; 31. 12. 1879, št. 53, leto XXXVII; 22. 5. 1880a; 28. 7. 1880b, št. 30, letnik 38; 4. 9. 1880c; 18. 1. 1882.
- Malo berilo za prvošolce, 1857: V zalogi ces. kralj. bukvarnice za šole
- Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL), 1816–1909: Poročna knjiga Župnije Šenturška Gora.
- Obrazi slovenskih pokrajin, fotografija Simona Robiča: <https://www.obrazislovenskipokrajin.si/oseba/robic-simon/>
- Odmevi izpod Krvavca. Glasilo Osnovne šole Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem, šolsko leto 1998/99, letnik XLII, 150. številka, 1. del.
- Slovenec, 25. 1. 1889, št. 21, letnik XVII; 13. 8. 1910, št. 183.
- Slovenski šolski muzej (SŠM), dokumentacijska zbirka, mapa šole Šenturška gora.

Spoznali smo, kdo je bil Simon Robič

We learned who Simon Robič was

Na naši šoli se vedno kaj zanimivega dogaja. Tako je bilo tudi v sredo, 15. februarja 2024, ko smo petošolci spoznavali Simona Robiča, ki je raziskoval naravo in služboval na Šenturški Gori. V razred smo povabili nekdanjega učenca naše šole, danes študenta Biotehniške fakultete; Andrej Jelenc nam je o njem pripovedoval in vodil mikroskopiranje.

Izvedeli smo, da se je Simon Robič rodil pred 200 leti. Bil je duhovnik, po duši pa naravoslovec. Raziskoval je žuželke, lišaje, fosile, mahove, gade ... Po njem se imenuje hrošček Robič. Odkril je zob morskega psa in v reki našel školjko z biserom. Našel je lobanjo in okostje jamskega medveda. Ogledali smo si nekaj eksponatov, ki jih hranimo v šoli, in so bili prineseni iz nekdanje šole na Šenturški Gori. V šoli hranimo zob morskega psa – izmerili smo ga in meril je 11 cm.

Zelo zanimivo se nam je zdelo, ko smo pod mikroskopom opazovali mah. Bil je čisto drugačen! Ko smo ga gledali še z lupo, smo videli stonogo, ki se je odločila prezimiti v njem. Simon Robič se je zelo zavzemal za slovenski jezik. Vse je pisal v svojem jeziku in tudi druge spodbujal, naj govorijo in pišejo v slovenščini, da se ta lepi jezik ohranja, saj so v njegovem času govorili nemško.

Uro z Andrejem so imeli tudi sedmošolci in devetošolci, za preostale razrede na predmetni stopnji pa je uro o Simonu Robiču pripravila gospa Maja Pintar pri biologiji.

Tudi njim se je pouk zdel pester. Uživali so v mikroskopiranju, risanju, sami so poiskali podatke o njem in za druge razrede pripravili predstavitev.

Ta dan nam je bil zares všeč. Všeč nam je taka oblika učenja in nič ne bi imeli proti, če bi bil pouk večkrat organiziran na ta način. Odkrivanje novosti z mikroskopom je bilo poučno in zanimivo.

Simonu Robiču so se z mentorjem Matejem Petrovčičem posvetili tudi pri neobveznem izbirnem predmetu umetnost. Abstraktni kolaži predstavljajo misli, sanje in fragmente iz Robičevih raziskovanj. Rosa Ivačič in Ema Bugar iz 8. razreda sta ustvarjali portret Simona Robiča na ozadju Kamniško-Savinjskih Alp.

Na zgornjem hodniku smo imeli razstavo, ki smo jo obiskali vsi učenci naše šole. Na njej smo lahko videli mnogo zanimivih zbranih rastlin, žuželk, pa tudi, kako je Simon Robič najdene živali, rastline ... shranjeval. V imenu vseh učencev in učiteljev naše šole se zahvaljujemo ge. Špeli Pungaršek iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije in g. Alešu Stražarju iz Jamarskega društva Domžale za eksponate in za predstavitev o Simonu Robiču in njegovi zbirki.

Spoznali smo, da ljubezni do tistega, kar nas veseli, ne sme ustaviti nobena ovira. Moramo se lotiti, raziskovati, delati, kar nas veseli, in pri tem vztrajati. Če bomo zavzeti za delo, nam ob dobri spodbudi lahko marsikaj v življenju uspe.

O vsem, kar smo doživeli ob predstavitvi življenja in dela Simona Robiča, smo z veseljem pripovedovali svojim staršem. Marsikaj je bilo tudi zanje popolnoma novo.

Emo Burgar in Rosa Ivačič, 8. r.

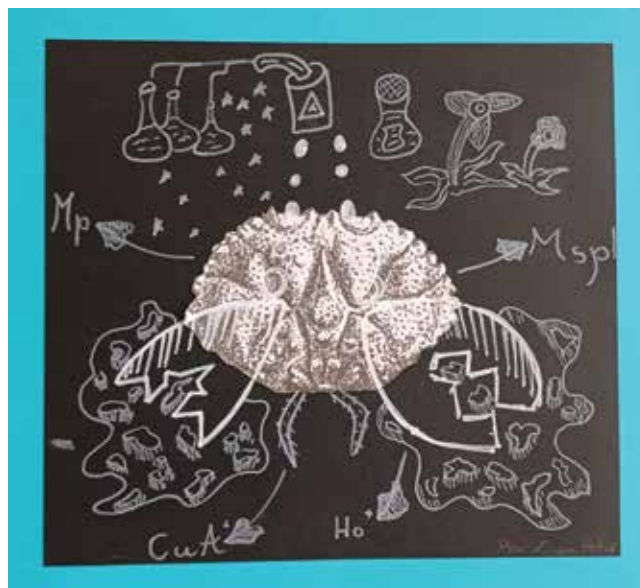

Levo zgoraj: Viljem Burja

Desno zgoraj: Pier Zupan Petrič

Levo spodaj: Hernandez Tallabo Samuel Alejandro

Desno spodaj: Gaja Grilc in Karin Roblek

*duhovnik
naravoslovec
botanik
entomolog
malakolog
geolog
jamar
speleolog*

Simon **Robič** (1824–1897)

mož posebne vrste

nananastorini del

Botanično in mikološko delovanje Simona Robiča

Povzetek

Simon Robič je v 19. stoletju zbiral in preučeval rastline in glive Kranjske, nabrane primerke pa shranil v obliki trajnih zbirk, ki jih danes večinoma hrani Prirodoslovni muzej Slovenije (PMS). Ukvarjal se je predvsem z mahovi, lišaji in mikroskopskimi glivami (rjami in snetmi) ter v člankih predstavil njihova nahajališča na Kranjskem. V herbariju PMS je shranjen Robičev album mahov, preko 250 primerkov lišajev, zbirka okoli 200 mikroskopskih gliv na herbarijskih listih in okoli 600 gliv v vžigalčnih škatlicah. Svoje zbirke je Robič podarjal tudi šolam kot izobraževalni material in v poljudnih člankih poskušal ljudi navdušiti nad naravo. Sodeloval je s številnimi pomembnimi botaniki in mikologi doma in v tujini ter jim pošiljal primerke s Kranjske. Dopisoval se je z mikologom Wilhelmom Vossom in dopolnil njegovo delo o glivah Kranjske. Zagovarjal je rabo slovenščine v naravoslovju in bil med prvimi pobudniki za ustanovitev slovenske planinske organizacije.

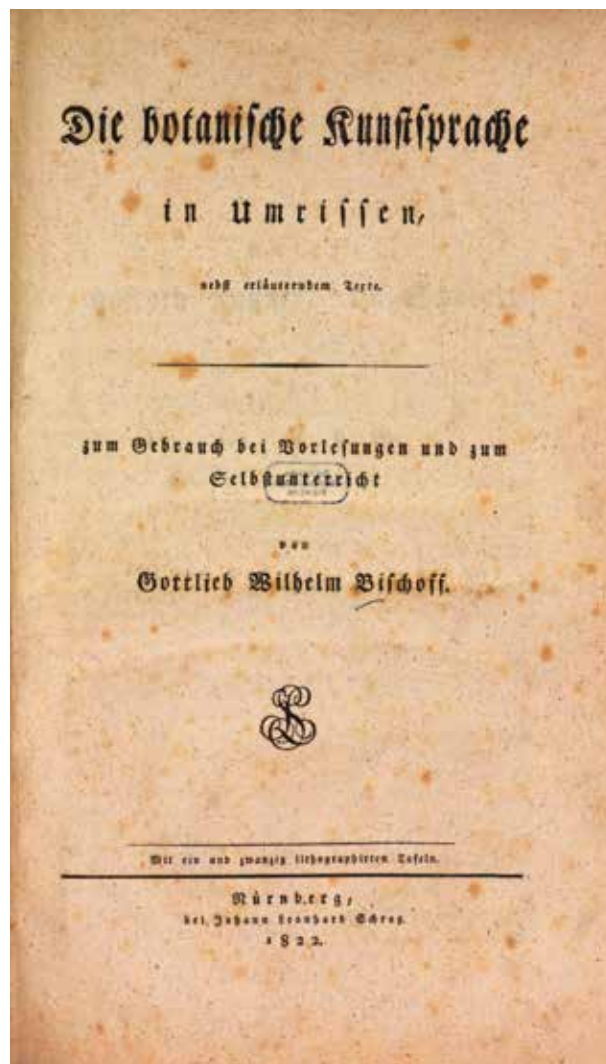
Summary

The botanical and mycological work of Simon Robič

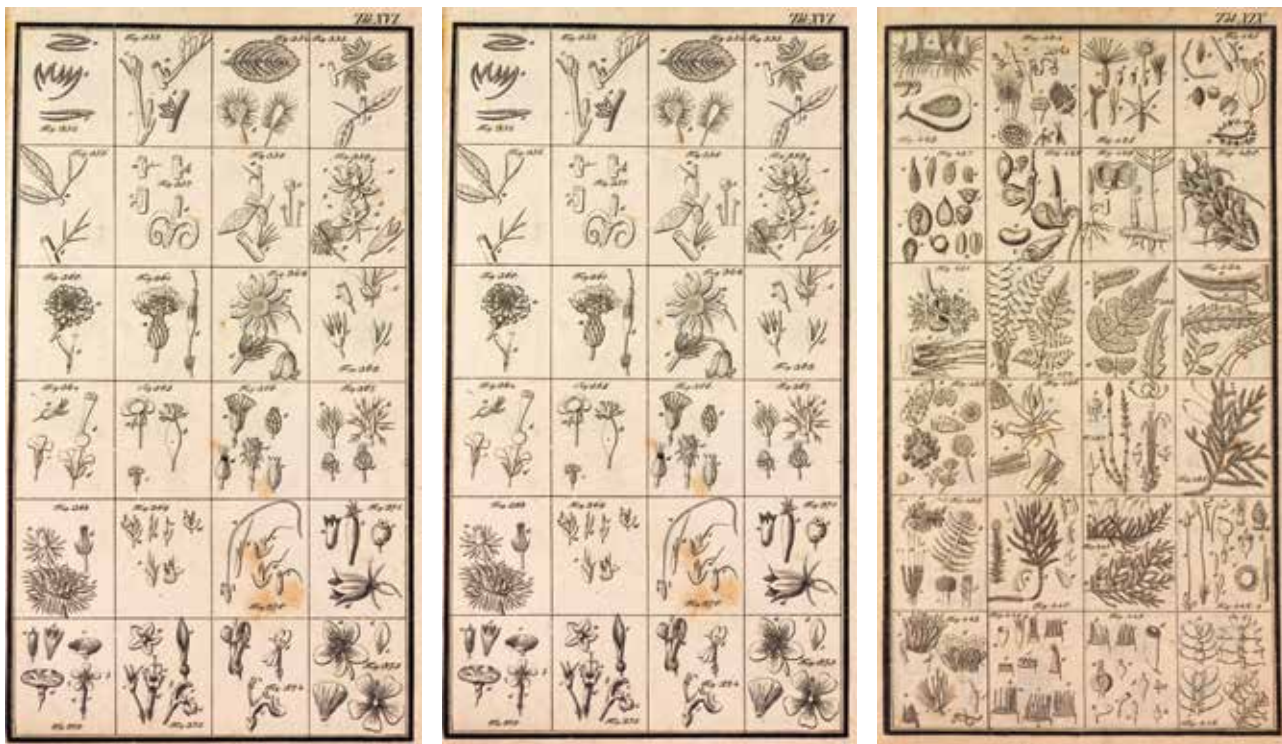
During the 19th century, Simon Robič collected and studied plants and fungi in Carniola. He stored the specimens he collected as permanent collections, which are now mostly held by the Slovenian Museum of Natural History (PMS). Robič focused on bryophytes, lichens, and microscopic fungi such as rusts and snets. He presented their locations in Carniola in articles. The PMS herbarium (LJM) contains Robič's album of mosses, over 250 lichen specimens, a collection of about 200 microscopic fungi on herbarium sheets, and about 600 fungi in matchboxes. Robič donated his collections to schools as educational material and wrote popular articles to inspire people about nature. He collaborated with many important botanists and mycologists at home and abroad, sending them specimens from Carniola. He corresponded with Wilhelm Voss, a mycologist, and added information to his work on the fungi of Carniola. He supported the use of Slovenian language in natural sciences and was one of the first to propose the establishment of the Slovenian Mountaineering Organization.

Botanični začetki

Simon Robič (1824–1897) je bil duhovnik in vsestranski naravoslovec, ki je zbiral glive, rastline in živali s Kranjske ter se posvečal tudi jamarstvu in paleontologiji. O njegovem življenju in delu so pisali že Sajovic (1909), Kos (1925), Piskernik (1960), v zadnjem času pa Mlinar (2008) in Križnar (2011; 2017). Nad botaniko se je verjetno navdušil, ko je v Ljubljani obiskoval gimnazijo in poslušal javna predavanja iz botanike Ivana Nepomuka Biatzovskega (1801–1863), ki je kot vodja Botaničnega vrta v Ljubljani leta 1834 nasledil Franca Hladnika (1773–1844), od njega pa leta 1837 prevzel tudi predavanja o botaniki¹ (Robič, 1888–89; Praprotnik, 2015). Še kot srednješolec je Robič začel prepisovati in preroisovati učbenik nemškega botanika Gottlieba Wilhelma Bischoffa (1797–1854) (Kos, 1925; Piskernik, 1960) s 375 stranmi in 503 majhnimi ilustracijami ter ga dokončal šele po šestih letih. Vanj je zapisal: »*To delce sem pričel leta 1843. in ga leta 1849. šele dokončal. Podobe sem od leta 1843. do 1846. risal; razjasnjenje pa zraven predzadnji mesec leta 1849. dovršil. Šimen Robič, bogoslovec 4. leta.*« Kos (1925) piše, da je Robičev rokopis vezan v knjigo in shranjen v Narodnem muzeju Slovenije, a ga žal nismo uspeli evidentirati v nobeni od ustanov, ki so pozneje izšle iz omenjenega muzeja: ni ga niti v Prirodoslovnem niti v Narodnem muzeju Slovenije, prav tako pa ga ne hranijo v Arhivu Slovenije. Že avgusta leta 1858 je Robič postal tudi član osrednje naravoslovne ustanove v tedanjem Avstrijskem cesarstvu, Zoološko-botaničnega društva na Dunaju (nemško Zoologisch-botanische Gesellschaft in Wien; Mlinar, 2008). Poleg cvetnic so Robiča zanimale predvsem drobne rastline in glive. Zbirati je začel mahove, ki pa jih brez dobre lupe in ustrezne literature sam ni mogel določiti, zato je sprva za pomoč pri določanju prosil kustosa v Deželnem muzeju za Kranjsko, Karla Dežmana (1821–1889), nato pa si je sam iz več leč izdelal mikroskop in mahove določal s knjigo Kryptogamenflora (Rabenhorst, 1844–1848; Glowacki, 1912).

¹ Čeprav Kimovec (leto neznano) in Piskernik (1960) pišeta, da je Robiča nad botaniko verjetno navdušil Franc Hladnik, se to zdi malo verjetno, saj je Hladnik že leta 1837 prosil za upokojitev zaradi težav z vidom (gl. Praprotnik, 2015), Robič pa je v Ljubljano prišel šele leta 1839 (gl. Piskernik, 1960).

Robič je kar šest let prepisoval in prisoval nemški učbenik za botaniko *Die botanische Kunstsprache in Umrissen nebst erläuterndem Texte zum Gebrauch bei Vorlesungen und zum Selbstunterrichte* (Bischoff, 1822).

Svoje navdušenje nad naravo je Robič z javnostjo delil v številnih poljudnih člankih v časopisu *Novice* (npr. Robič, 1876a; 1876b; 1877a). Pisal je tudi o spomladanskih rastlinah (npr. Robič, 1871; 1875) in nad naravo poskušal navdušiti predvsem mlade bralce (Robič, 1865). V časopisu *Dom in svet* je objavil tudi šest prispevkov o strupenih rastlinah, da bi splošno prebivalstvo seznanil z nekaterimi pogostimi vrstami, s katerimi bi se lahko zastrupili (Robič, 1888; 1889). V prvem izmed omenjenih prispevkov navaja kratko, a popolnoma ustrezno navodilo, kako bralci lahko izdelajo svoj herbarij. Med strupenimi rastlinami

omenja: telohe (*Helleborus* sp.), volčjo jagodo (*Paris quadrifolia*), kopitnik (*Asarum europaeum*), pegasti kačnik (*Arum maculatum*), volčine (*Daphne* sp.), jetrnik (*Hepatica nobilis*) in vetrnice (*Anemone* sp.), kosmatince (*Pulsatilla* sp.), spomladanski veliki zvonček (*Leucojum vernalis*) in narcise (*Narcissus* sp.), volčjo češnjo (*Atropa bella-donna*), navadno lopatico (*Ranunculus ficaria*) in zlatice (*Ranunculus* sp.), malo trobeliko (*Aethusa cynapium*) in jesenski podlessek (*Colchicum autumnale*). Ob rastlinah je pogosto omenil tudi glive, ki te vrste zajedajo. Ko je bival na Šenturški Gori, je Robič z botanično škatlo

pogosto zahajal tudi v gore in tam iskal še neznane vrste. Povzpel se je na primer na Kalški greben, Storžič, Veliko planino in Grintovec (Robič, 1877b; 1877c; 1878; 1880). Svoje izlete je temeljito botanično popisal in na enem od pohodov na Grintovec v Roblekovem kotu odkril tudi novo nahajališče bodičnika (Robič, 1877c; Wraber, 2007). V svojem opisu poti na najvišji vrh Kamniško-Savinjskih Alp je že leta 1880 omenil, da bi morali Slovenci ustanoviti svoje planinsko društvo in sami graditi planinske kočice (Robič, 1880), kar se je zgodilo šele trinajst let pozneje z ustanovitvijo Slovenskega planinskega društva (Wester, 1943). Raziskoval je tudi Julijske Alpe; avgusta leta 1884 se je s strokovnjakom za mahove (briologom) Johanom Breidlerjem² (1828–1913) iz Kranjske Gore odpravil preko Vršiča v Trento, od tam pa se preko Luknje in doline Vrata vrnil nazaj v Mojstrano (Mlinar, 2008). Obiskoval je tudi Bohinj, saj je Dežmanu poročal o mahu, ki ga je našel v bližini Savice (Arhiv NMS, 1877)

Simon Robič je v Roblekovem kotu opazil novo nahajališče navadnega bodičnika (Drypis spinosa). Vrsta v Kamniško-Savinjskih Alpah sicer doseže svojo severno mejo razširjenosti. Eno bolj znanih nahajališč te vrste pri nas je na Grohatu nad Stranjami, kjer je Robič na odmrlih listih rastline opazil to do tedaj neznano glivo. Poslal jo je Wilhelmu Vossu, ta pa jo je opisal kot novo vrsto Leptosphaeria rehmana in jo poimenoval po nemškem mikologu Heinrichu Rehmju (1828–1916). Foto: Klemen Završnik

Zagovornik rabe slovenščine v naravoslovju

Simon Robič je sprva dobro sodeloval s Karlom Dežmanom. Prinašal mu je različne naravoslovne predmete, kakršni so bili fosili, netopirji in kače, pa tudi mahovi, Dežman pa je duhovniku pomagal pri prepoznavanju mahov in gliv (Arhiv NMS, 1877; Robič, 1868b, Glowacki, 1912). A spomladi leta 1868 je med naravoslovcema prišlo do spora, saj je Dežman želel, da bi Robič za muzejsko glasilo (Mittheilungen des Musealvereines für Krain) pisal v nemščini, ne pa v slovenščini, ter zavrnil Robičev rokopis o naravi v okolici Borovnice. Robič je članek nato objavil v Narodnem koledarju za leto 1869 (Robič, 1868a) s pripisom, da ga Dežman ni sprejel v objavo. Naravoslovca sta si nato mnenja o tem in o rabi slovenščine izmenjala kar pred lučjo javnosti v dnevnem časopisu, pri čemer je Robič zagovarjal rabo slovenščine v naravoslovni terminologiji,

² Johann Breidler (1828–1913) je bil rojen v Leobnu v Avstriji. Kratek čas je delal kot arhitekt, nato pa se je zaradi bogate dediščine lahko posvetil samo botaniki. Preučeval je mahove, opisal tudi mnoge nove vrste, svojo bogato herbarijsko zbirko pa zapustil ustanovi in muzeju Joanneum v Gradcu (Glowacki, 1914).

Dežman pa je Robiča označil za naravoslovnega mučenika (Deschamnn, 1868; Robič, 1868b). Robič je v svojih prispevkih izpostavil nekaj nesmiselnih prevodov v nemščino. Tako v članku o strupenih rastlinah piše o dogodku, ki se je pripetil 9. julija 1853 v Kranjski Gori, ko sta se dva fanta smrtno zastrupila s plodovi volčje češnje (*Atropa bella-donna*). Kranjskogorski župan je nato izdal oznanilo o dogodku, ki pa je bilo napisano v nemščini in v njem navedeno, da sta otroka jedla neko strupeno špinačo (Robič 1889: 154). S hudomušnim zapisom je Robič osmešil nemškega naravoslovca Hansa Engelthalerja, ki je goro Črno prst prevedel kar v *Schwarzer Finger* in zanj navedel rastline, ki so pri nas pogoste, sam pa je menil, da jih je popisal prvi (Robič 1875b). Robič zaradi rabe nemščine ni želel postati član Muzejskega društva za Kranjsko (Musealverein für Krain) (Robič, 1868a) in v muzejskem glasilu ni objavljaj, dokler se le-to po Dežmanovi smrti ni preimenovalo v Izvestja muzejskega društva za Kranjsko in dokler ni objavljalo prispevkov v slovenščini. Robič je nato v njem objavil sezname in podatke o vrstah mahov, lišajev in gliv, ki uspevajo na Kranjskem (Robič, 1893a; 1893b; 1895a; 1895b).

Sodelovanje z domačimi in tujimi botaniki ter mikologi

Leta 1876 je Robič svojo zbirko žuželk poslal ljubljanski višji realki in za donacijo se mu je poleg šolskih oblasti z osebnim pismom zahvalil tudi tedanji učitelj naravoslovja, Wilhelm Voss³ (1849–1895) (Mlinar, 2008). Morda je bil to začetek sodelovanja med naravoslovcema, saj se je Robič pozneje z Vossom dopisoval in mu pošiljal predvsem primerke mikroskopskih gliv (Arhiv PMS, 1889). Med njimi tudi vsaj štiri glive, ki jih je Voss opisal kot nove vrste in dve

od njih celo poimenoval po Robiču: *Aecidium robicii*, ki zajeda kranjski in veliki zali kobulček (*Astrantia carniolica* in *Astrantia major*), *Caeoma betonicae*, ki zajeda Jacquinov čistec (*Betonica alopecurus*), *Ovularia robiciana* (danes *Ramularia robiciana*) in *Ramularia montana* (danes *Cercospora lindaviana*) (Kos, 1925). A Robič je menil, da ga Voss ne ceni dovolj. O tem je v pismu 9. oktobra 1893 potožil svojemu kolegu zoologu Jožefu Stussinerju (1850–1917): »Jaz se le Vossu čudim, ki toliko zanj delam in se trudim. Ko sem bival v Ljubljani skoro tri tedne, ni me za vrednega smatral, da bi me bil obiskal ... Vem, da sedaj, ko sem glive poslal, ga bo pa sama prijaznost in med. To so značaji! To so prijatelji!« (Kos, 1925). Voss je Robiču sicer predlagal, naj objavi svoja nahajališča gliv in necvetnic Kranjske, saj bi bil to velik doprinos k znanosti tega območja (Voss, 1885), in ga nato pred smrtjo prosil, da objavi dodatek k njegovemu pregledu gliv Kranjske, kar je Robič tudi storil (Robič, 1895b). Robič je z Vossom razpravljaj tudi o določitvi nekaterih višjih rastlin, tako se je v Arhivu PMS ohranilo pismo, v katerem je Robič pojasnjeval, zakaj je neko orlico določil za vrsto *Aquilegia alpina* (Arhiv PMS, 1888). Verjetno je šlo za orlico, ki je botanikom tudi pozneje delala preglavice in so jo dolgo imenovali Bertolonijeva orlica (*Aquilegia bertolonii*), šele leta 2011 pa so jo opisali kot novo vrsto in imenovali julijska orlica (*Aquilegia iulia*) (Podobnik in sod., 2013).

³ Wilhelm Voss (1849–1895) je bil prvi, ki se je na Kranjskem začel sistematično ukvarjati z glivami (Jurc in sod., 1998), preučeval je predvsem rje in sneti ter opisal tudi več novih vrst (Voss, 1876, 1877a, 1877b, 1878, 1889). Večino svojega poklicnega delovanja je bil profesor na ljubljanski realki (1874–1894). Prirodoslovni muzej Slovenije hrani njegov herbarij gliv in del njegove korespondence (Praprotnik & Pungaršek, 2021).

Robič je sodeloval tudi z botanikom Francem Krašanom⁴ (1840–1907), s katerim je leta 1873 obiskal Zaplato (Krašan, 1888). Dopisoval se je tudi s tedaj vodilnim kranjskim botanikom Alfonzom Paulinom (1853–1942), ki je leta 1886 prevzel vodenje botaničnega vrta Univerze v Ljubljani (Praprotnik, 2015). Njuna korespondenca je shranjena v arhivu Biblioteke Slovenske akademije znanosti in umetnosti (Dolinar, 2024 – ustno). Sodeloval je tudi s strokovnjakom za mahove in lišaje Juliusom (Julijem) Glowackijem⁵ (1846–1915), ki je Robiču pošiljal tudi herbarijske primerke.

Čeprav je bil Robič v domovini morda manj znan, pa je bil zelo cenjen v tujini. Bil je v stalni zvezi z znanstveniki na Dunaju, v Berlinu, Londonu, Parizu in Ameriki (Piskernik, 1960). Tujim strokovnjakom je pošiljal primerke mahov, lišajev in gliv. Mahove si je izmenjeval s strokovnjakom za mahove in predsednikom matematične in prirodoslovne družbe v Cherbourgu v Franciji, Avgustom Le Jolisom (Kos, 1925; Mlinar, 2008). Sodeloval je s strokovnjakom za lišaje, nemškim botanikom Ferdinandom C. G. Arnoldom⁶ (1828–1901). Pri določanju mahov mu je pomagal avstrijski botanik Jakob Juratzka⁷ (1821–1878), pozneje pa je bil v stiku s pomembnim avstrijskim strokovnjakom za mahove – Johannom Breidlerjem (1828–1913; Kos, 1925). Prav slednji je primerek mahu, ki ga je leta 1882 Robič našel v Dobliskem jarku in poslal Zoološko botaničnemu društvu na Dunaju, prepoznal kot novo vrsto in ga imenoval po Kranjski *Trochobryum carniolicum* (danes *Seligeria carniolica*; Breidler, 1884).

⁴ Franc Krašan (1840–1907) je bil rojen v Šempasu pri Gorici in je delal kot srednješolski učitelj v Linzu (1865), Gorici (1867), Kranju (od 1869 do 1874), Celju in od leta 1880 v Gradcu. Zanimal se je za botaniko in zbiral material za floro Štajerske. Ukvarjal se je tudi z rastlinsko fiziologijo in preučeval vpliv klime in tal na razvoj rastlin (Pirjevce, 1932; Anonymous, 1968).

⁵ Julius (Julij) Glowacki (1846–1915) je bil rojen v Idriji in je delal kot srednješolski profesor v Gorici, Gradcu, na Ptujju, v Leobnu in Celju, nato je 12 let deloval kot ravnatelj gimnazije v Mariboru (Glonar, 1926). Ljubiteljsko se je ukvarjal predvsem z mahovi in glivami, še danes je veljaven njegov opis glive *Puccinia norica*, ki zajeda pravo špajko (*Valeriana celtica*; Index Fungorum, 2024).

⁶ Ferdinand C. G. Arnold (1828–1901) je bil nemški pravnik, ki pa je ves prosti čas namenil preučevanju rastlin in gliv. Bil je eden najboljših strokovnjakov za lišaje. Skupaj z Julijem Glowackijem je izdal knjigo o lišajih Kranjske (Arnold in Glowacki, 1870; Botanische Staatssammlung München, 2024).

⁷ Jakob Juratzka (1821–1878) je bil rojen v Olomoucu na Češkem. Opravljal je različne uradniške in tovarniške službe na Dunaju in se ljubiteljsko ukvarjal z botaniko. Posvečal se je predvsem taksonomsko zahtevnejšim rodovom, kakršna sta škržolice (*Hieracium* sp.) in osati (*Cirsium* sp.), ukvarjal se je predvsem z rastlinstvom Spodnje Avstrije (Niederösterreich), od leta 1858 pa se je posvečal predvsem mahovom. Svojega življenjskega dela o mahovih Avstro-Ogrske ni dokončal in je izšlo šele po njegovi smrti (Österreichisches Biographisches Lexikon, 1962).

Robičeve zbirke rastlin in gliv

Robič je najbolj vneto preučeval predvsem mahove, lišaje in glive, zbiral pa je tudi alge, praprotnice in cvetnice (Piskernik, 1960). Mnoge od svojih zbirk je Robič podaril ali prodal šolam, da bi služile izobraževanju. Tako je nekaj predmetov že leta 1862 poklonil Gimnaziji Kanj (Robič, 1862). Zbirko 104 primerkov mahov je leta 1874 podaril Gimnaziji Novo mesto (Vovk, 1874), istega leta je zbirko cvetnic daroval ženskemu učiteljsišču v Ljubljani, zbirko gliv pa leta 1891 Nižji gimnaziji v Ljubljani (Anonymous, 1892). Zbirko rastlin je leta 1881 Robič podaril tudi ruskemu ministrstvu za javni pouk in gradivo je bilo pridruženo zbirkam v muzeju učiteljsišča v Sankt Peterburgu. Andrej Winkler, deželni predsednik Kranjske, je po pooblastilu avstrijskega zunanjega ministrstva Robiču posredoval zahvalo ruske cesarske vlade za njegovo donacijo (Vrhovnik, 1902; Mlinar, 2008). Herbarij

cvetnic, ki je obsegal 2000 vrst, je po njegovi smrti prišel v Gimnazijo Kranj (Sajovic, 1909), kjer pa ga danes ni več (Kukec, elektronsko sporočilo z dne 23. 1. 2024).

Robič je sodeloval pri herbarijski zbirki Flora exsiccata Austro-Hungarica, ki je izhajala med letoma 1881 in 1913 ter jo je uredil avstrijski botanik Anton Kerner (Praprotnik, 2015). Zbirko so po centurijah (po sto primerkov) pošiljali naročnikom. Zanj je Robič prispeval mah *Andraea rupestris*, nabran v dolini Kokre, mah *Trochobryum carniolicum* (danes *Seligeria carniolica*), najden v Dobljškem jarku v bližini Šenturške Gore, in glivo *Leptosphaeria rehmiana*, ki jo je nabral

nad Stranjami v bližini Kamnika (Paulin, 1913). Zadnji dve vrsti sta bili po Robičevi zaslugi prvič najdeni prav na Kranjskem in nato opisani kot novi vrsti, prej navedeni lokaciji pa sta klasični nahajališči vrste. Svoje zbirke je Robič ponujal tudi za odkup, med drugim je svoj herbarij planinskih rastlin oglaševal že leta 1862 (Robič, 1862). Leta 1882 je upal, da bo njegove zbirke odkupil kranjski Deželni muzej. Pobudo za to je štiri leta pozneje dejansko dal profesor Josip Hubad iz Kranja, med poslance deželnega zbora pa je ponovno prišla leta 1892. Za cenilca zbirke so izbrali prej omenjenega profesorja Hubada in Wilhelma Vossa. Njuni oceni sta se precej razlikovali. Hubad bi odkupil celotno zbirko in jo je ovrednotil na 2.777 goldinarjev, Voss pa bi odkupil zgolj zbirko okamnin in rastlin, pri zbirki živali pa le hrošče in ravnokrilce, njeno vrednost je ocenil na 764 goldinarjev. Ker si oceni nista bili enotni, so za mnenje povprašali še strokovnjaka na Dunaju, ki je pritrdil Hubadovi oceni. Deželni zbor je nato 28. aprila 1893 odobril nakup po ceni 1500 goldinarjev, ki jih je Robič v celoti namenil dijaškemu skladu (Mlinar, 2008). Odkupljena zbirka je obsegala 1883 vrst gliv in necvetnic, ki jih je Robič imenoval *tajnocvetke*. V zbirki je bilo 541 vrst kranjskih gliv, 238 vrst lišajev (od tega 181 s Kranjske), 97 vrst alg (nobene s Kranjske), 793 vrst listnatih mahov (od tega 331 domačih vrst), 134 jetrenjakov (od tega 68 kranjskih) in 80 praprotnic (od tega 26 kranjskih; Anonymous, 1893). Muzej je leta 1899 v dar prejel tudi Robičev album mahov iz leta 1871 s 103 primerki, ki ga je ustanovi podaril I. Vrhovnik. Slednji ga je slučajno opazil pri svojih nečakah, ti pa so ga v dar dobili od soproge Luke Robiča, Simonovega brata (Vrhovnik, 1899).

V Robičevi zbirki gliv na herbarijskih listih, ki jo hrani Prirodoslovni muzej Slovenije, sta tudi dva primerka Wulfenovega jegliča (*Primula wulfeniana*) z glivama *Aecidium primulae* in *Uromyces primulae*, pri katerih je Robič dopisal, da ju je na Kranjskem prvi našel prav on. Foto: Monika Poklukar

Robičeve zbirke v herbariju Prirodoslovnega muzeja Slovenije

V herbariju Prirodoslovnega muzeja Slovenije (LJM) je Robičeve zbirke pregledala Angela Piskernik (1886–1967), ki je v Deželnem, pozneje Narodnem muzeju delala kot asistentka med letoma 1916 in 1926, leta 1945 pa postala ravnateljica Prirodoslovnega muzeja Slovenije (Praprotnik in Pungaršek, 2021). Zbirke necvetnic je uredila po tedaj veljavni sistematiki po družinah in rodovih ter vanje umestila tudi Robičeve primerke. Kateri primerki so pripadali Robičevim zbirkam, smo poskusili ugotoviti po pisavi ali označbah lastnika zbirke.

Danes se v herbariju nahaja zbirka morskih alg, ki je bila morda v lasti Simona Robiča, a sam zanjo ni nabral primerkov. V njej je 109 primerkov, ki jih je leta 1868 v Piranu in okolici Miramara nabral slovaški vojaški kaplan, pater Pij Titius Vendel, ki je bil pooblaščen za raziskovanje obale ob Jadranskem morju in nabiranje naravoslovnega materiala za izobraževalne namene (Battelli & Pungaršek, 2016). Drugih alg, kjer bi bil kot nabiralec naveden Simon Robič, v herbariju (še) nismo našli. Čeprav naj bi muzej od Robiča odkupil kar 793 vrst listnatih mahov in 134 jetrenjakov, teh primerkov danes v herbariju ni. Najverjetneje so bili v preteklosti preneseni v herbarij Univerze v Ljubljani (LJU), kjer hranijo več Robičevih mahov, a več o tem ni znano. Zbirko mahov hranijo tudi v Jamarskem domu na Gorjuši pri Domžalah in ob nekaterih primerkih je navedeno, da jih je nabral Robič. Mogoče je, da gre za Robičeve primerke, ki jih je muzej izposodil omenjenemu domu skupaj s kapniki in nekaterimi nevretenčarji za razstavne namene, a se dokumenti o tem niso ohranili oz. niso niti obstajali. Vsekakor muzej še vedno hrani Robičev album mahov iz leta 1871, ki je predstavljen v prispevku dr. Simone Strgulc Krajšek.

Algo apneni morski dežniček (Acetabularia acetabulum) je leta 1868 v Piranu nabral pater Pij Titius. Nekdo je z roko dopisal, da je primerek del Robičevega herbarija. Foto: Monika Poklukar

V Prirodoslovnem muzeju Slovenije se je ohranila Robičeva zbirka lišajev, za katero sta primerke prispevala tudi Julij Glowacki in prej omenjeni pater Pij Titius, tri primerke je prispeval neznani Gandir, en primerk pa duhovnik Janez Šafer (1838–1903), ki se je ljubiteljsko ukvarjal predvsem z mahovi, njegove zbirke pa prav tako hrani Prirodoslovni muzej Slovenije (Praprotnik & Pungaršek, 2021). V Robičevi zbirki lišajev se nahaja okoli 250 primerkov, ki so pritrjeni na barvne liste velikosti 15 x 11 cm. Največ lišajev za to zbirko je Robič nabral na Šenturški Gori in na Olševku, pa tudi v Cerkljah, Šenčurju, Kokri, na Zaplati, Kriški planini, planini Koren in Osredek, Krvavcu, Kalškem grebenu, Storžiču in Grintovcu, pri Sv. Katarini, v Kamniški Bistrici in Kamniku ter v bližini Pivke na Notranjskem.

Lišaj zemljevidni skorjevec (*Rhizocarpon geographicum*) je Robič leta 1873 nabral na vrhu Storžiča. Foto: Klemen Završnik

Robič je preučeval tudi mikromicete, torej glive, ki ne poženejo trosnjakov, ki bi bili vidni s prostim očesom, pač pa so ti običajno mikroskopski. Večinoma gre za rje in sneti, ki zajedajo rastline, zato je Robič zbirko pripravil v obliki herbarijskih pol, kjer je na etiketi navedena tako gostiteljska rastlina kakor gliva. Ta zbirka obsega okoli 200 herbarijskih pol, ki jih je Robič nabral večinoma na Šenturški Gori in v bližnji okolici, nekaj primerkov je s planine Osredek. Med rastlinami sta v zbirki tudi dva primerka Wulfenovega jegliča (*Primula wulfeniana*) z glivama *Aecidium primulae* in *Uromyces primulae* (danes obe vrsti pripadata

taksonu *Puccinia primulae*), pri katerih je Robič dopisal, da ju je na Kranjskem prvi našel prav on. Druga Robičeva zbirka gliv je urejena v vžigaličnih škatlicah in obsega 607 vžigaličnih škatlic, ki so razporejene v 10 nizkih škatel. Primerke zanjo je nabral med letoma 1880 in 1893. Robič je več vrst gliv na Kranjskem našel prvi in jih posredoval drugim mikologom – Wilhelmu Vossu in Heinrichu Rehm, ki sta jih nato opisala kot nove vrste. Poleg že zgoraj omenjenih štirih vrst, ki jih je prvi opisal Voss, je Robič našel tudi vrsto *Metasphaeria hellebori*, ki zajeda telohe (*Helleborus* sp.). Vrsto *Stictophaedium carniolicum* je Robič opazil na skorji rumenega dreva (*Cornus mas*) na župnijskem vrtu, tudi glivo *Micropeltis carniolica*, ki zajeda okroglostno zelenko, je Robič prvi opazil na Šenturški Gori, ki je postala klasično nahajališče obeh vrst. Obe je nemški botanik poimenoval po Kranjski. Najverjetneje je Robič prvi našel tudi glivo *Diaporthe microcarpa*, ki jo je poimenoval Rehm. Primerke te vrste je leta 1889 na Šenturški Gori na navadni kozji detelji (*Cytisus nigricans*) nabral prav Robič (Kos, 1925).

Robičeve zbirke alg, lišajev in gliv, ki jih hrani PMS, so fotografirane in bodo v prihodnosti popisane in predstavljene v preglednem članku. Robičevo zbirko gliv v vžigaličnih škatlicah je digitaliziral Gozdarski inštitut Slovenije in nekatere fotografije Robičevih gliv so objavljene v njihovem Priročniku za določevanje vzrokov poškodb drevja (Ogris, 2024).

Robičeva zbirka gliv v vžigaličnih škatlicah, ki jo hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: Ciril Mlinar Cic

Zaključek

Robič je v 19. stoletju prispeval pomembno znanje o razširjenosti mahov, lišajev in gliv na ozemlju današnje Slovenije. Našel je tudi vrste, katerih nahajališča poprej iz naših krajev še niso bila znana, in vrste, ki so bile nove za znanost in so jih strokovnjaki po njegovi zaslugi opisali kot nove vrste. Nekatere med njimi so po Robiču celo poimenovali. Robičeve zbirke, ki so se ohranile v Prirodoslovnem muzeju Slovenije, so še danes nepogrešljiv vir informacij za botanike in mikologe.

Literatura:

- Anonymous, 1892: Jahresbericht des k. k. Staats Untergymnasiums zu Laibach (1890/91 in 1891/92): 37.
- Anonymous, 1893: Poročilo o delovanju Kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konec decembra 1893. Ljubljana, Deželni odbor Kranjski. 196 str.
- Anonymous, 1962: Juratzka, Jakob. Österreichisches Biographisches Lexikon. 3/12: 154–155.
- Arnold, F. & J. Glowacki, 1870: Flechten aus Krain und Küstenland. Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien, 20: 431–466.
- Battelli, C. & Š. Pungaršek, 2016: Zbirke alg patra Pija Titiusa Vendela (1801–1884) in druge herbarijske zbirke alg v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Scopolia 87: 1–63.
- Bischoff, G. W., 1822: Die botanische Kunstsprache in Umrissen nebst erläuterndem Texte zum Gebrauch bei Vorlesungen und zum Selbstunterrichte. 116 str.
- Botanische Staatssammlung München, 2024: Ferdinand Christian Gustav Arnold. <https://bsm.snsb.de/about-us/collectors/ferdinand-christian-gustav-arnold-2/> (12. 3. 2024)
- Breidler, J., 1884: *Trochobryum novum genus Seligeriacearum auctoribus* J. Breidler et G. Beck. Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Osterreich, 34: 105–106.
- Deschmann, C., 1868: Ein naturhistorischer Märtyrer. Laibacher Tagblatt, 90, 28. 11. 1868.
- Glonar, J. 1926: Glowacki, Julij (1846–1915). Slovenski biografski leksikon: 2. zv. Erberg - Hinterlechner. Izidor Cankar et al. Ljubljana, Zadruga gospodarska banka.
- Glowacki, J., 1912: Moosflora der Steiner Alpen. Carinthia II, 102: 13–47.
- Glowacki, J., 1914: Johann Breidler. Nachruf. Österreichische botanische Zeitschrift, 64: 39–43.
- Index Fungorum, 2024: *Puccinia norica* Glow. 1892.
- Jurc, M., D. Jurc, F. Batič, I. Sirk, 1998: Zbirka gliv, lišajev in višjih rastlin Gozdarskega inštituta Slovenije. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 55: 63–95.
- Kimovec, F. (leto neznano): Simon Robič (1824–1897).
- Kos, F., 1925: Prirodopisec Simon Robič. Ob stoletnici rojstva (1824–1924). Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 4–6: 69–77.
- Krašan, F., 1888: Gallerie österreichischer Botaniker. XXXVI. Franz Krašan. Österreichische Botanische Zeitschrift, 38: 1–6.
- Križnar, M., 2011: Simon Robič v slovenski paleontologiji. Geološki zbornik, 22 (21. posvetovanje slovenskih geologov): 77–80.
- Križnar, M., 2017: Nova »odkritja« fosilov Simona Robiča. Konkrecija, 6: 48–49.
- Mlinar, J., 2008: »Kaj bolj mehča in žlahtni srce, kaj bolj razvedruje pamet, kakor pečanje s prirodo!« – Prispevki k biografiji Simona Robiča. V: Benedik, M. (ured.), Naši znameniti rojaki. Kranjska Gora, Župnijski urad Kranjska Gora. 63–93.
- Ogris, N., 2024: Priročnik za določevanje vzrokov poškodb drevja: medmrežna različica. Gozdarski inštitut Slovenije, Varstvo gozdov Slovenije – spletni portal. www.zdravgozd.si (13. 2. 2024)
- Paulin, A., 1913: Flora exsiccata Austro-Hungarica. Opus ab A. Kerner creatum cura Musei botanici Universitatis Vindobonensis editum. Vindobonae 1881–1913. Carniola, 4: 165–171.
- Pirjevec, A., 1932: Fran Krašan (1840–1907). V: Lukman, F. K. (ured.): Slovenski biografski leksikon: 4. zvezek. Kocen – Lužar. Zadruga gospodarska banka, Ljubljana.
- Piskernik, A. 1960: Robič, Simon (1824–1897). V: Gspan, A. (ured.): Slovenski biografski leksikon: 9. zvezek. Raab – Schmid. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana.
- Podobnik, A., B. Surina, I. Dakskobler, 2013: Zgodba o Bertolonijevi orlici v Sloveniji. Proteus, 75: 295–302.
- Praprotnik, N., 2015: Botaniki, njihovo delo in herbarijske zbirke praprotnic in semenk v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Scopolia 83/84: 414 str.
- Praprotnik, N. & Š. Pungaršek, 2021: Kustodiat za botaniko (Department of Botany). Scopolia, 101: 51–103.
- Rabenhorst, L. G. 1844–1848: Deutschlands Kryptogamen-Flora oder Handbuch zur Bestimmung der kryptogamischen Gewächse Deutschlands, der Schweiz, des Lombardisch-Venetianischen Königreich und Istriens. E. Kummer, Leipzig.

- Robic, S., 1871: Spomlad se nam bliža. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 29 (11): 84.
- Robič, S., 1868a: Krajepis borovniške okolice v prirodoslovnem obziru. *Narodni koledar Matice Slovenske za leto 1869*: 67–78.
- Robič, S., 1868b: V Šentjurji. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 16. 12. 1868, 15 (26): 417–418.
- Robič, S., 1888: Strupene rastline. *Dom in svet*, 58–60, 77–78, 109–110.
- Robič, Š., 1862: Oznaniilo. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 20 (49): 87.
- Robič, S., 1865: Besedica o lepoti in koristi natoroznanskih vednost. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 23 (19): 151.
- Robič, S., 1875a: Živa spomladanska znamenja. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 33 (12): 96–97.
- Robič, S., 1875b: Evo kos nemške učenosti! *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 33 (11): 90.
- Robič, S., 1876a: Tajnocvetke (Kryptogami) ob potu od Poženka na Šent-Urško goro. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 34 (44): 351–352, 359.
- Robič, S., 1876b: Tajnocvetke (Kryptogami) ob potu od Poženka na šent-Urško goro II. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 34 (44): 366–367, 375–376.
- Robič, S., 1877a: Vesela pomlad na hribih. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 35 (20): 155.
- Robič, S., 1877b: Spomini na planine. I. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 35 (4): 28–29, 35–36, 43, 51–52.
- Robič, S., 1877c: Spomini na planine II. Hoja na Grintovec. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 35 (9): 66–67, 74–75.
- Robič, S., 1878: Storžič. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 36 (26): 201–202, 209–210.
- Robič, S., 1889: Strupene rastline. *Dom in svet*: 125–126, 153–154, 267–270.
- Robič, S., 1893a: Kranjski mahovi. *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 3: 28–33, 67–75, 109–114, 148–152, 201–204.
- Robič, S., 1893b: Moj oreh (*Juglans regia* L.). *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko*, 3: 118–119.
- Robič, S., 1895a: Kranjski lišaji (Lichenes). *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko*, 5: 33–42, 83–85, 118–121, 153–159.
- Robič, S., 1895b: Dodatek k Vossovi »Micologia Carniolica«. V: *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko*, 5: 159–163.
- Robič, S., 1880: Izlet na Grintovec. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 38 (30): 241–242.
- Sajovic, G., 1909: Ein Beitrag zur Geschichte der Steiner Alpen. *Carniola* II, 2(1/2): 24–39.
- Voss, W., 1877a: Mycologisches aus Krain. *Österreichische botanische Zeitschrift*, 27: 237–238.
- Voss, W., 1877b: Mycologisches aus Krain. *Österreichische botanische Zeitschrift*, 27: 297–299.
- Voss, W., 1878: Mycologisches aus Krain. Separatabdruck aus der *Österreichischen botanischen Zeitschrift*, 28: 383–387.
- Voss, W., 1876: Mycologisches aus Krain. *Österreichische botanische Zeitschrift*, 26: 296–299.
- Voss, W. 1885: Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain. II. Hälfte. *Jahresbericht der Staats-Oberrealschule in Laibach*.
- Voss, W., 1889: *Micologia Carniolica*. Mittheilungen des Musealvereines für Krain, 2: 281–350.
- Vovk, B. 1874: VI. Zuwachs an Lehrmitteln. *Das naturhistorische Cabinet. Program des k. k. Real- und Obergymnasiums in Rudolfswerth für das Schuljahr 1873–1874*: 61.
- Vrhovnik, I., 1899: Simona Robiča zbirka mahov z l. 1871. *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko*, 9 (5): 184.
- Vrhovnik, I., 1902: Iz ostaline dveh naših znanstvenikov duhovnikov. *Zgodnja Danica. Katološki cerkveni list*, 55 (50): 295–296.
- Wester, J., 1943: Simon Robič, prvi pobornik slovenske planinske organizacije. *Planinski vestnik*, 43: 96–97.
- Wraber, T., 2007: Bodičnik in sinja penuša. *Planinski vestnik*, 112 (7): 30–34.

Viri (arhivski):

- Arhiv NMS, 1877, št. 86. Robičevo pismo Karlu Dežmanu v Deželni muzej za Kranjsko, poslano 18. avgusta 1877.
- Arhiv PMS, 1888. Robičevo pismo Wilhelmu Vossu z dne 27. 11. 1888.
- Arhiv PMS, 1889. Robičevo pismo Wilhelmu Vossu z dne 19. 3. 1889.

Kranjski mahovi Simona Robiča

Povzetek

Simon Robič je članek *Kranjski mahovi* objavil leta 1893 v reviji *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko*. V njem je zbral podatke o vrstah mahov, ki jih je našel na svojih naravoslovnih izletih, predvsem po širši okolici Šenturške Gore v Kamniško–Savinjskih Alpah, kjer je služboval. V delu je navedel več kakor 40 % vrst mahov, ki danes uspevajo v Sloveniji, med njimi številne redke in ogrožene vrste, ki so uvrščene na Rdeči seznam mahov. Pri vsaki navedeni vrsti je Robič zapisal, kje jo je našel ter njeno rastišče. Najzanimivejši med popisanimi je zagotovo droben mah, ki ga je našel v Dobljškem grabnu in ki je bil na podlagi te najdbe opisan kot nova vrsta *Trochobryum carniolicum*, danes poznana pod imenom *Seligeria carniolica*. Posebnost Robičevega prispevka so razlage pomenov latinskih imen rodov. Številni mahovi, ki jih je nabral in so omenjeni v prispevku, so shranjeni v Herbariju LJU. Pogostejše vrste mahov pa je zbral še v Robičevem albumu mahov, v katerem so pregledno prikazani herbarizirani in poimenovani mahovi. Prav tako kot v prispevku *Kranjski mahovi* tudi v Albumu posebno pozornost namenja razlagi pomenov imen mahov.

Uvod

Simon Robič je leta 1893, v času, ko je deloval kot župnik na Šenturški Gori na vznožju Kamniško–Savinjskih Alp (Mlinar, 2008), v reviji *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* objavil članek z naslovom *Kranjski mahovi* (Slika 1). Prispevek obsega pet sklopov, ki so vsi objavljeni v isti številki revije. Prvi sklop, v katerem so navedeni rogovnjaki in jetrenjaki, je objavljen na straneh 28–33. Preostali štiri sklopi obravnavajo listnate mahove in so objavljeni na straneh 67–75, 109–111, 148–152 ter 201–204.

Summary

Bryophytes of Carniola (»Kranjski mahovi«) written by Simon Robič

Simon Robič published the article 'Kranjski Mahovi' in 1893 in the journal 'Izvestja muzejskega društva za Kranjsko'. He compiled data on bryophyte species found during his excursions, primarily in the broader vicinity of Šenturška Gora in the Kamnik-Savinja Alps, where he worked as a priest. His publication listed over 40% of bryophyte species thriving in Slovenia today, including numerous rare and endangered species listed on the Red List of Bryophytes. Robič noted the location and habitat of each listed species. The most intriguing discovery was a new species of moss, *Trochobryum carniolicum*, found by Robič in Doblški graben and now known as *Seligeria carniolica*. Robič's contribution includes explanations of the meanings of the Latin names of genera. The Herbarium LJU stores many of the bryophytes collected by Robič and mentioned in the contribution. In the 'Robičev album mahov' collection, he collected common species of bryophytes. The collection presents and names herbarium specimens of mosses systematically. Like 'Kranjski Mahovi', the 'Album' also pays special attention to explaining the meanings of names of bryophytes.

Slika 1: Naslovnica revije Izvestja muzejskega društva za Kranjsko ter prva stran Robičevega prispevka Kranjski mahovi. Vir: dLib

Tik pod naslovom prispevka je Robič navedel nekaj verzov, ki opevajo modrost, ki tiho odseva iz vsake rastline, tako iz krošenj kraljevih ceder kakor tudi iz drobnih mahov. Gre za delček pesnitve *Klagen des Zweiflers* (Tožbe dvomljivca), ki jo je napisal Christoph August Tiedge (1752–1841):

»Sieh, es leuchtet, still und groß,
Hohe Weisheit auf an jeder Pflanze;
Von dem königlichen Cederkranze
Bis hinunter auf das niedre Moos.«

V uvodu v prispevek Robič skromno zapiše: »Na svojih prirodoslovnih izletih, nabirajoč žužke in polžke, pobral sem tu in tam marsikateri mah, ako se mi je videl zanimiv, in v teku nekaj let nabral sem jih brez 'varijetet' 366 različnih pasem, katere s tem spisom priobčim.« (Robič, 1893). V Sloveniji po zdaj objavljenih podatkih uspeva 669 vrst listnatih mahov (Martinčič 2024) ter približno 180 vrst jetrenjakov in rogovnjakov (Martinčič, 2011; Hodgetts & Lockhart, 2020). To pomeni, da je Robič v svojem delu navedel več kakor 40 % vseh zdaj znanih vrst mahov v Sloveniji.

Robič je mahove nabiral predvsem na Gorenjskem, večinoma v Kamniško-Savinjskih Alpah, na območju med Veliko planino in Tržičem. Nekaj objavljenih podatkov je tudi iz Julijskih Alp, Nanosa in Ljubljanskega barja. Skupno je v prispevku navedel približno 60 različnih nahajališč, za kar precej vrst pa je zapisal, da so pogoste in rastejo povsod.

Robič je vrste mahov razvrstil v dve veliki skupini. Prvo skupino imenuje »jetrniki (*Hepaticae*)« in v njej poleg jetrenjakov (poddeblo Marchantiophytina) navede tudi eno vrsto rogovnjaka, ki zdaj spada v drugo poddeblo, Anthocerotophytina. Drugo skupino imenuje »listnati mahovi (*Musci frondosi*)«, ki zajema predstavnike poddebbla Bryophytina.

Seznam, v katerem je poleg vrst mahov navedel tudi nekaj podvrst in varietet, je Robič uredil po družinah, ki so nato združene v redove ali druge neformalne taksonomske skupine. Večina imen rodov vsebuje pojasnilo o pomenu rodovnega imena. Kot primer naj navedemo rod *Barbula*, ki vsebuje v blazinicah rastoče listnate mahove in ga Robič prevede kot »bradica«, pomen imena rodu, *Aneura*, pa pojasni, da gre za mah, ki nima žile. Pri rodovih, ki so poimenovani po osebah, navede ime osebe in področje, s katerim se je ukvarjala. Rod *Hedwigia* je

npr. poimenovan po »J. Hedwigu, slovečem bryologu« (Robič, 1893).

Zavarovane vrste in vrste z Rdečega seznama mahov

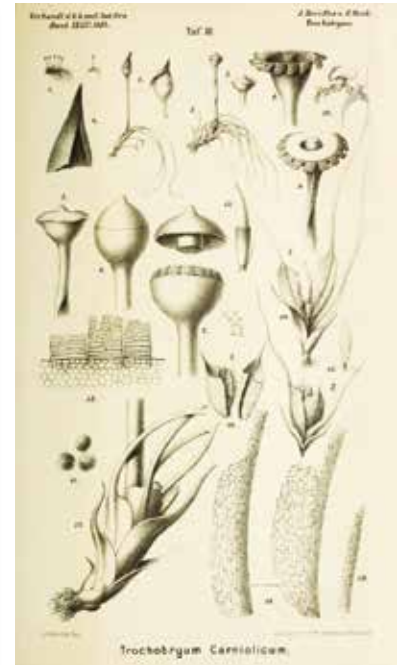
Robič je v prispevku navedel nekaj vrst, ki so v Sloveniji zavarovane in navedene v Prilogi II ali V Habitatne direktive (Council Directive 92/43/EEC, 1992). Za vrsto *Mannia triandra* (v prispevku pod imenom *Duvalia rupestris* N. a E.) Robič navaja, da raste »na zemlji z dolomitnim peskom; tudi v razpokah dolomitnih skladov, v kokriški dolini, na Krvavcu, v Korošici in drugod« (Robič, 1893). Vrsto je sicer opisal že Scopoli (Scopoli, 1772) in številni avtorji so v svojih objavah s konca 19. in začetka 20. stoletja navajali nahajališča po vsej Sloveniji (Martinčič, 2016). Vrsta nato več kot 100 let v Sloveniji ni bila najdena, do najdbe v okolici Kobarida leta 2017 (Strgulc Krajšek & Martinčič, 2017). Z nadaljnjimi raziskavami smo potrdili njeno uspevanje na številnih novih in historičnih nahajališčih. Vrsto *Dicranum viride* je Robič našel »na svežih bukovih deblih v kokriški dolini in Kamniški Bistrici« (Robič, 1893). Vrsta je v Sloveniji precej redka, razširjena v Alpah, na Kočevskem in na robu Trnovskega gozda, nekaj nahajališč pa je tudi v drugih območjih Slovenije. V prispevku so izmed zavarovanih vrst navedene tudi štiri vrste šotnih mahov, ki jih Robič imenuje »gobjaki«, in vrsta blazinasti beli mah, *Leucobryum glaucum*, ki je pri nas sicer pogosta, predvsem v gozdovih na zakisanih tleh.

Številne vrste, ki jih je našel Robič, so v Sloveniji redke in ogrožene ter uvrščene na Rdeči seznam mahov Slovenije (Martinčič, 2016), nekatere izmed njih niso bile najdene že več kot 100 let in so uvrščene v kategorijo premalo znanih vrst s starimi podatki

(DD-va) (Martinčič, 2016; 2024). Omenjamo le nekatere izmed njih: jetrenjake *Fossombronia pusilla*, *Cephaloziella divaricata*, *Odontoschisma sphagni*, rogovnjak *Phaeoceros laevis* ter listnate mahove *Andreaea rothii*, *Archidium alternifolium*, *Coscinodon cribrosus*, *Dicranum spadiceum*, *Entosthodon fascicularis*, *Entosthodon obtusus*, *Mielichhoferia mielichhoferiana*, *Pseudephemerum nitidum* in *Scopelophila ligulata*.

Seligeria carniolica, nova vrsta mahu, ki jo je našel Simon Robič

Simon Robič je leta 1882 v Doblškem grabnu pod Šenturško Goro našel takrat še nepoznano vrsto mahu. Gre za droben pokončen mah z zelo dolgimi, ozkimi listi in lijasto oblikovano pušico, nameščeno na nekaj milimetrov dolgi, debeli seti. Primerke je poslal na Dunaj in leta 1884 sta jih Broidler in Beck opisala kot novo vrsto *Trochobryum carniolicum*, ki sta jo uvrstila v družino Seligeriaceae (Broidler & Beck, 1884). Članek, opremljen z odličnimi risbami (Slika 2), je izšel v reviji *Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien*. V njem avtorja navedeta, da je rastlino našel S. Robič leta 1882 v Doblškem grabnu pri Šenturški Gori, takrat imenovani *Ulrichsberg*.

Slika 2: Članek, v katerem sta Broidler in Beck na podlagi primerkov, ki jih je nabral Robič, opisala novo vrsto *Trochobryum carniolicum*. Vir: www.biodiversitylibrary.org

Tipski primerek je shranjen v herbariju v londonskem prirodoslovnem muzeju (Natural History Museum London) (Slika 3). Primerki s klasičnega nahajališča so shranjeni tudi v številnih drugih herbarijih po Evropi, med drugim so bili tudi del eksikatne zbirke *Flora exsiccata Austro-Hungarica*.

Zdaj veljavno ime vrste je *Seligeria carniolica*. Gre za zelo redko vrsto, uvrščeno na Evropski Rdeči seznam v kategorijo ogroženih vrst (EN) (Hodgetts s sod., 2019). V Evropi je, kot kaže, najpogostejša v Franciji (Slika 4), kjer je bila najdena na več nahajališčih (Philippe & André, 2014), uspeva še na Norveškem, Švedskem, v Veliki Britaniji, Avstriji, Romuniji in Srbiji. V Avstriji in Nemčiji velja za lokalno izumrlo (Hodgetts & Lockhart, 2020). Tudi v Sloveniji na klasičnem nahajališču vrsta ni bila najdena že več kot 100 let in je uvrščena na Rdeči seznam v kategorijo premalo poznanih vrst (DD) (Martinčič, 2016). Verjamemo, da vzrok za odsotnost novjših podatkov o uspevanju na klasičnem nahajališču ni prekomerno nabiranje za razne herbarijske zbirke, ampak to, da smo mah zaradi njegove majhnosti v senčnem Dobljškem grabnu enostavno spregledali.

Slika 4: *Seligeria carniolica* iz francoskega dela Jurskega gorovja. Foto: Max André (fotografija rastišča) in Marc Philippe (fotografija vrste na rastišču)

Slika 3: Tipski primerek vrste *Seligeria carniolica*, ki ga hrani Herbarij Natural History Museum London pod številko BM000965348.

Kdo je prvi našel vrsto *Myurella sibirica* v Evropi

V članku Kranjski mahovi lahko preberemo zanimiv zapis o zapletu pri priznavanju, kdo je prvi v Evropi našel vrsto *Myurella sibirica*, ki je bila pred tem poznana le iz Severne Amerike. Simon Robič je v članku Kranjski mahovi v opombi poleg navedbe vrste zapisal, da je mah našel leta 1869 na več mestih v Sloveniji in ga leta 1871 skupaj z drugimi mahovi poslal briologu Juratzki na Dunaj v določitev. Ta ga je določil za vrsto *Myurella careyana* (zdaj veljavno ime je *Myurella sybirica*) in Robiču sporočil, da gre za prvo najdbo te vrste v Evropi, in mu ob tem čestital. O tej najdbi je Juratzka še istega leta poročal na strokovnem srečanju Zoološko-botaničnega združenja na Dunaju. Zanimivo je, da je Breidler v delu *Laubmoose Steiermarks* prvonajditeljstvo te vrste pripisal Reichartu, ki naj bi našel ta mah v Savinjskih Alpah že leta 1859. Ker je bil Breidler prisoten na srečanju, na katerem je Robičevo najdbo predstavil Juratzka, Robič Breidlerjevi navedbi ni verjel in ji je oporekal z zapisom: »Ako je dr. Reichart ta mah, kakor Breidler trdi, že leta 1859. našel, kako je to, da takrat pri tisti seji, ko je bil sam navzoč, ni svojih ust odprl ter Juratzki segel v besedo in ga zavrnil? Si li moremo misliti, da bi bil ta mah, ako so ga že leta 1859 imeli na Dunaju, Juratzki, tako slovečemu bryologu, celih 12 let popolnoma neznan?« (Robič, 1893)

Slika 5: Vrsto *Myurella sibirica* smo našli v okviru ekskurzije združenja BLAM leta 2023 v okolici Škocjanskih jam. Foto: Stefan Gey

Myurella sibirica (Slika 5) v Evropi ni prav pogosta in je uvrščena na evropski Rdeči seznam v kategorijo ranljivih vrst (VU). V Sloveniji ima več nahajališč v alpskem, dinarskem, predalpskem in submediteranskem fitogeografskem območju (Martinčič, 2024).

Robičev album mahov

Čeprav ne gre za del Robičevega članka Kranjski mahovi, je kot Robičev prispevek k poznavanju mahov smiselno omeniti še *Robičev Album mahov* (Slika 6), ki ga hranijo v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Gre za zbirko, ki jo je svojemu bratu Luki Robiču podaril Simon Robič (Vrhovnik, 1899). Vrhovnik, ki je Album našel med zapuščino, se ga je odločil podariti Kranjskemu deželnemu muzeju. V Albumu so herbarizirani primerki 103 pogostejših vrst mahov, prilepljeni na strani na

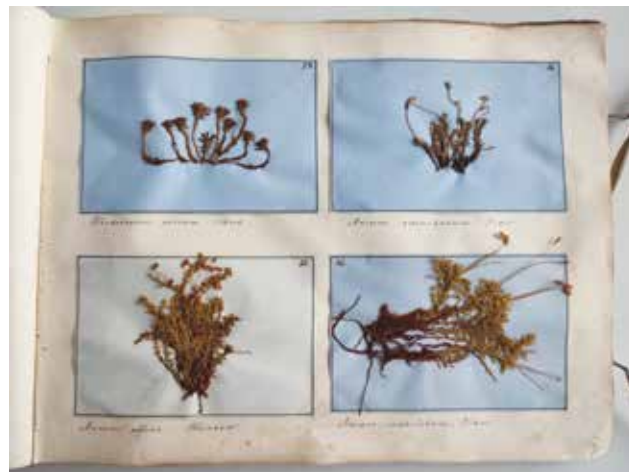

Slika 6: Platnica in ena izmed notranjih strani Robičevega albuma mahov. Foto: Simona Strgulc Krajšek

podlage v modri barvi, oštevilčeni in poimenovani. Mahovi so razdeljeni v tri sklope: Hepaticae – jetrniki, Sphagniae – gobnjaki in Bryinae – mahovi. Herbarijskemu delu sledi v ličnem rokopisu zapisano poglavje »Razlaga imen in naznanilo krajev ter mest, kjer v tej zbirki imenovani mahovi rastejo«.

Sklep

Robičev prispevek k poznavanju mahov Slovenije je velik in pomemben. V prihodnje bi bilo smiselno delu posvetiti več časa in natančneje analizirati podatke, objavljene v Robičevih Kranjskih mahovih, predvsem tiste, ki obravnavajo redke in ogrožene vrste mahov. Prizadevali si bomo, da se te naloge lotimo vestno in čimprej. Poleg tega pa bi bilo prav upoštevati vsaj nekatera Robičeva slovenska poimenovanja rodov in s tem približati mahove tudi nestrokovni javnosti.

Zahvala

Pripravo prispevka je delno financirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS), projekt P1-0212. Zahvaljujemo se Stefanu Geyu, Maxu Andréu in Marcu Philippu za dovoljenja za objavo fotografij ter Tinki Bačič za kritično branje prispevka.

Literatura:

- Breidler, J. & G. Beck, 1884: *Trochobryum* novum genus Seligeriacearum. Verhandlungen der kaiserlich-königlichen zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien, 34 (1): 105–106.
- Council Directive 92/43/EEC, 1992: On the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. 22.7.1992. Official Journal of the European Communities, No L 206/7.
- Hodgetts, N., M. Cáliz, E. Englefield, N. Fettes, M. García Criado, L. Patin, A. Nieto, A. Bergamini, I. Bisang, E. Baisheva, P. Campisi, A. Cogoni, T. Hallingbäck, N. Konstantinova, N. Lockhart, M. Sabovljevic, N. Schnyder, C. Schröck, C. Sérgio, M. Sim Sim, J. Vrba, C. C. Ferreira, O. Afonina, T. Blockeel, H. Blom, S. Caspari, R. Gabriel, C. Garcia, R. Garilleti, J. González Mancebo, I. Goldberg, L. Hedenäs, D. Holyoak, V. Hugonnot, S. Huttunen, M. Ignatov, E. Ignatova, M. Infante, R. Juutinen, T. Kiebacher, H. Köckinger, J. Kučera, N. Lönnell, M. Lüth, A. Martins, O. Maslovsky, B. Papp, R. Porley, G. Rothero, L. Söderström, S. Ștefănuț, K. Syrjänen, A. Untereiner, J. Váňa, A. Vanderpoorten, K. Vellak, M. Aleffi, J. Bates, N. Bell, M. Brugués, N. Cronberg, J. Denyer, J. Duckett, H. J. During, J. Enroth, V. Fedosov, K.-I. Flatberg, A. Ganeva, P. Gorski, U. Gunnarsson, K. Hassel, H. Hespanhol, M. Hill, R. Hodd, K. Hylander, N. Ingerpuu, S. Laaka-Lindberg, F. Lara, V. Mazimpaka, A. Mežaka, F. Müller, J. D. Orgaz, J. Patiño, S. Pilkington, F. Puche, R. M. Ros, F. Rumsey, J. G. Segarra-Moragues, A. Seneca, A. Stebel, R. Virtanen, H. Weibull, J. Wilbraham & J. Żarnowiec, 2019: A miniature world in decline: European Red List of Mosses, Liverworts and Hornworts. IUCN, Brussels, 87 str.
- Hodgetts, N. & N. Lockhart, 2020: Checklist and country status of European bryophytes – update 2020. Irish Wildlife Manuals, No. 123. National Parks and Wildlife Service, Department of Culture, Heritage and the Gaeltacht, Ireland; 214 str.
- Martinčič, A., 2011: Annotated checklist of Slovenian liverworts (Marchantiophyta) and hornworts (Anthocerotophyta). Scopolia, 72: 1–38.
- Martinčič, A., 2016: Updated Red List of bryophytes of Slovenia. Hacquetia, 15(1): 107–126.
- Martinčič, A., 2024: New Checklist and the Red list of the mosses (Bryophyta) of Slovenia. Hacquetia, 23(1): 69–118.
- Mlinar, J., 2008: »Kaj bolj mehča in žlahtni srce, kaj bolj razvedruje pamet, kakor pečanje s prirodo!« – Prispevki k biografiji Simona Robiča. V: Benedik, M. (ured.), Naši znameniti rojaki. Kranjska Gora, Župnijski urad Kranjska Gora. 63–93.
- Philippe, M. & M. André, 2014: *Seligeria carniolica* (Breidl. & Beck) Nyholm, nouvelles localités jurassiennes. Les Nouvelles Archives de la Flore jurassienne et du nord-est de la France, 12: 63–68.
- Robič, S., 1893: Kranjski mahovi. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, 3: 28–33; 67–75; 109–114; 148–152; 201–204.
- Scopoli, J., 1772: Flora Carniolica. Krauss, pp. 305–355.
- Strgulc Krajšek, S. & A. Martinčič, 2017: Potrditev uspevanja jetrenjaka *Mannia triandra* (Aytoniaceae) v Sloveniji. Hladnikia, 40: 18–25.
- Vrhovnik, I., 1899: Simona Robiča zbirka mahov z l. 1871. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, 9: 184.

Entomološka zbirka Simona Robiča

Povzetek

Simon Robič je bil vsestranski naravoslovec, ki je raziskoval različna področja, med drugim botaniko, malakologijo, entomologijo, speleologijo, geologijo in paleontologijo. Njegovo zanimanje za naravo je bilo izrazito, začel pa je s poglobljenim raziskovanjem jam in njihove favne ter delno tudi botanike. Prijateljstvo z Jožefom Stussinerjem je dodatno spodbudilo njegovo zanimanje za zoologijo, kar je razvidno iz ohranjenih pisem. Zaradi pomanjkanja sredstev je sodeloval z različnimi strokovnjaki in z njimi izmenjeval nabrani material. Njegova dela in prispevki so prepoznani tudi v imenovanju vrst po njem, kar priča o pomembnosti njegovega dela na področju naravoslovja. Robič ni bil le predan naravoslovec, pač pa je bil tudi velikodušen donator svojih zbirk. Številne zbirke je podaril srednjim šolam in učiteljiščem po vsej Kranjski, s čimer je omogočil dostop do naravoslovnega gradiva in prispeval k razvoju znanosti in izobraževanja. Natančnih podatkov o ohranjenih primerkih Robičeve zbirke danes ni mogoče podati, uporabljena je bila v različnih razstavah in sortirana pri urejanju zbirk. Del materiala je bil uničen v potresu, del pa so napadli tudi škodljivci. Zbirke Simona Robiča so kljub temu bistveno prispevale k poznavanju biotske pestrosti nekdanje dežele Kranjske in imajo še vedno pomemben zgodovinski pomen.

Summary

Entomological collection of Simon Robič

Simon Robič was a naturalist who explored various fields, including botany, malacology, entomology, speleology, geology, and paleontology. He had a profound interest in nature, starting with exploring caves and their fauna, as well as botany. His friendship with Jožef Stussiner further stimulated his interest in zoology, as evidenced by preserved letters. Due to limited funds, he collaborated with experts and exchanged collected material. Species have been named after Robič, recognizing his contributions to natural sciences. He was a dedicated naturalist and generously donated his collections to secondary schools and teacher training colleges throughout Carniola. This enabled access to natural science materials and contributed to the development of science and education. Exact data on the preserved specimens of Robič's collection cannot be provided today. The collection was used in various exhibitions and sorted during collection management. Some of the material was destroyed in earthquakes, and some were attacked by pests. However, Simon Robič's collections significantly contributed to understanding the biodiversity of the former Carniola region and still carry significant historical importance.

Uvod

Simon Robič je bil vsestranski naravoslovec, ki je z zanimanjem raziskoval številna področja: botaniko, malakologijo, entomologijo, speleologijo, geologijo in paleontologijo (Kos, 1925; Gosar & Pektovšek, 1982; Staut Turk, 1983; Novak, 1988; Sket, 2008). Zanimala ga je narava v vsej svoji raznolikosti.

Svojo naravoslovno pot je začel s poglobljenim raziskovanjem jam in njihove favne, obenem pa je bil delno zainteresiran tudi za botaniko (Kos, 1925; Bohinec, 1971). Njegovo zanimanje za jamsko favno je bilo tesno povezano s kolegom Jožefom Stussinerjem, s katerim sta vse življenje ohranjala tesen prijateljski odnos in dopisovanje (Staut Turk, 1983). Iz teh pisem je mogoče razbrati Robičevo življenje in njegovo delo na področju zoologije (Kos, 1925).

V jamah je Simon Robič sistematično preučeval vse pojave, zlasti pa je bil osredotočen na iskanje hroščev (Bohinec, 1971). Njegovo zanimanje se je pozneje popolnoma usmerilo v preučevanje polžev. V enem od pisem svojemu prijatelju Stussinerju je Robič zapisal: »Polži, te nesrečne mrcine – ti gumpci so mi tako prirasli k srcu ...« (Kos, 1925)

Robič se je začel zanimati tudi za okamenine, predvsem fosile, in nazadnje se je popolnoma posvetil botaniki. Ostrih prehodov med zanimanji ni bilo, interes je imel vedno za vse (Kos, 1925). Svojo naklonjenost do jam in planin je ohranil do konca svojega življenja.

Vrste, posvečene Simonu Robiču

Kljub omejenim finančnim sredstvom si je žele pridobiti podoben pribor in literaturo, kakor so ju uporabljali drugi entomologi (Kos, 1925). Zaradi pomanjkanja ustrezne literature se je pri določanju posameznih primerkov hroščev povezoval z domačimi in tujimi strokovnjaki, kakršni so bili Stussiner, Miller in Joseph, s katerimi je izmenjeval nabrani material (Kos, 1925; Staut Turk, 1983; Novak, 1988).

Tudi malakološki material je zaradi pomanjkanja literature pošiljal v determinacijo drugim. V znanstvenih stikih je bil s Stussinerjem, Brusinom, Gremblichom, Clessinom, Bielzom, Frauenfeldom, Marenzellerjem, Millerjem, Walterjem, Ressimannom, Westerlundom in Stossichem (Kos, 1925). Redno je komuniciral tudi z znanstveniki na Dunaju, kjer je malakološki material večinoma določal Marenzeller (Kos, 1925; Novak, 1988).

Po Simonu Robiču je bilo poimenovanih več vrst hroščev in mehkužcev. Najbolj prepoznavna je vrsta jamskega hrošča *Ceuthmonocharis robici*, ki ga je Robič prvič odkril v jami Ihanšca pri Ihanu (Müller, 1918; Kiauta, 1962; Staut Turk, 1983). Kot malakolog je odkril 10 novih vrst mehkužcev, od katerih se jih 5 imenuje po njem (Sajovic, 1908), in na Kranjskem živečo vrsto školjke z biserom. Med temi vrstami so (Sajovic, 1908, Novak, 1988, WoRMS, 2024):

- *Sadleriana robici*, prvotno opisana kot *Bythinella robici*, najdena v izviru Krke pri Krki,
- *Bythinella robiciana*, prvotno opisana kot *Lithoglyphus (Sadleriana) robicianus*, najdena v Potočah pri Preddvoru,
- *Iglica gracilis*, verjetno prvotno opisana kot *Vitrella gracilis* v. *robiciana*, najdena v Potočah pri Preddvoru,
- *Paladilhopsis robiciana*, prvotno opisana kot *Paladilhia robiciana*,

- *Tandonia robici*, prvotno opisana kot *Amalia robici*, najdena v Mokrici in Suhadolnikovi dolini.

V Mokrici in pozneje v Suhadolnikovi dolini je Robič odkril nepoznanega polžka iz skupine *slinarjev*, katerega je poslal Clessinu v določitev, ta pa Simrothu (Kos, 1925). Simroth je ugotovil, da gre za do tedaj še nepopisano vrsto, ki jo je poimenoval *Amalia robici*. Robič je o veseli novici poročal v Kmetijskih in rokodelskih novicah (Novicah), kjer je redno objavljaj, a o namenu poimenovanja vrste po njem ni povedal. Zapisal je le: »Poročili so to Amalijo z nekim polžarjem, ki se ne sme ženiti« (Kos, 1925).

Jamski hrošč *Ceuthmonocharis robici* (Ganglbauer 1899), ki ga je kot prvi našel Simon Robič v Ihanšci pri Ihanu in je poimenovan po njem. Entomološka zbirka Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Foto: Tea Knapič

Donacija zbirk

Simon Robič ni bil le predan naravoslovec, pač pa tudi velikodušen donator svojih zbirk. V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani je v rokopisnem oddelku ohranjen niz zahval, ki jih je prejel kot beneficijar na Olševku in pozneje kot župnik na Šenturški Gori med letoma 1874 in 1891 (Arhiv). Te zahvale so bile namenjene za obsežne zbirke kamnin, gliv, mahov, rastlin, polžev, hroščev in drugih žuželk, ki jih je podaril srednjim šolam in učiteljiščem po vsej Kranjski (Bohinec, 1971; Staut Turk, 1983). Zbirke je pošiljal višjim šolskim oblastem, da jih naklonijo kakšnemu šolskemu zavodu v deželi (Zgodnja Danica, 1902).

Del zbirke školjk in rastlin je Robič podaril ruskemu ministrstvu za javni pouk, za kar je leta 1881 prejel zahvalo ruske cesarske vlade. Ta zbirka je bila nato dodeljena muzeju tamkajšnjega učiteljišča (Bohinec, 1971; Staut Turk, 1983). Z donacijami zbirk višjim šolskim oblastem je Robič omogočil številnim učnim ustanovam dostop do bogatega naravoslovnega gradiva ter tako prispeval k razvoju znanosti in izobraževanja.

Prirodoslovna zbirka

Glavnino svojih prirodoslovnih zbirk je prodal kranjskemu deželnemu odboru, od katerega je leta 1893 prejel dopis za odkup njegove zbirke za 1500 goldinarjev (Kos, 1925; Bohinec, 1971). Zbirka obsega (Poročilo 1893):

- okamnine: vključuje fosile, 309 primerkov, in nekaj kosti jamskega medveda,
- herbariji: štejejo 2457 primerkov gob, mahov, lišajev, alg, praproti in drugih rastlin,

- konhilijske: vsebujejo 2739 primerkov polžev, od tega 212 kranjskih vrst, ter 336 primerkov školjk, od tega 8 kranjskih vrst,
- žuželke: 7300 vrst hroščev, od tega 1655 s Kranjske,
- ravnokrilci: zbirka vsebuje 61 vrst, od tega 28 kranjskih vrst,
- ptičje okostje: skupno 30 primerkov.

Izkupiček je Simon Robič podaril dijaški ustanovi (Bohinec, 1971).

Iz muzejskih arhivov razberemo, da so leta 1894 v razstavne prostore postavili 8 škatel hroščev Robičeve zbirke s približno 900 vrstami (Poročilo, 1894; Križnar, 2021).

Aprila leta 1895 je Ljubljano prizadel močan potres, ki je povzročil hudo škodo na muzejski stavbi (Poročilo, 1895). Še večja je bila škoda na razstavnih eksponatih in zbirkah (Stare, 1991; Križnar, 2021), med katerimi je bila tudi Robičeva. Istega leta so zbirko tretirali zaradi napada škodljivcev, izvedli so dezinsekcijo z ogljikovim sulfidom (Poročilo, 1895). V letu 1896 se je nadaljevalo urejanje entomološke zbirke (Poročilo, 1896), v dveh omaricah so razstavili njegove kobilice in eksotične hrošče.

Sledilo je obdobje ravnateljstva muzeja nenaravoslovcev, kar je okrnilo naravoslovje v muzeju. Več pozornosti so namreč namenili drugim smerem, od etnografije in arheologije do umetnostne zgodovine (Križnar, 2021). Ta premik je verjetno prispeval k dodatnemu propadanju biološkega materiala, saj je ta izredno občutljiv na plesen in škodljivce, zato lahko brez primernega režima ohranjanja kmalu propade.

V obdobju med letoma 1937 in 1938 je vodstvo muzeja prevzel ravnatelj Fran Kos, ki je ponovno

popisal stanje prirodoslovnih zbirk (Križnar, 2021). V seznamu je zapisano: »Sesalci 439 kom. – Ptiči 1.673 – Ptičja gnezda, vrsta jajc 390 – Ribe, krkoni, plazilci 308 – Skeleti, deli skeletov, rogovje 188 – Iglokožci 11– Mehkužci /Robič/ 8.277 – Mehkužci /Hohenwart itd./ 3.213 – Mehkužci /Kuščer/ 1.100 – Hrošči /Robič/ 3100 – hrošči /Stussiner/ 33.200 – Hrošči /Schmidt/ 6.090 – Razni insekti /Stussiner/ 5.200 – Razni insekti /Schmidt/ 700 – Metulji /Dobovšek/ 2.200 – Metulji /Hafner/ 2.438 – Metulji /Schmidt/ 3.840 Metulji eksoti 109 – Razni insekti jamske favne 150 – Razni insekti planinske favne 5.900 – Lobanje / človek/ 171 – ...« Na koncu zapisa je še skupni »seštevek« naravoslovnih primerkov, ki šteje »Skupaj 117.448 komadov«

(Poročilo, 1893; Križnar, 2021).

Iz zapisnika lahko razberemo, da je bila Robičeva entomološka zbirka ohranjena v precej manjšem obsegu kot na začetku. Verjetno je to posledica potresa in napada škodljivcev.

Del Robičeve zbirke so uporabili za pripravo izložbenih škatel, kjer so predstavljali bogastvo žuželk z vsakim predstavnikom po en ali dva primerka (Vodnik, 1949). Nekaj Robičevega materiala so uporabili za pripravo teh razstavnih škatel, kar lahko sklepamo iz ohranjenih etiket z Robičevo pisavo ob primerkih.

Škatla suho prepariranega entomološkega materiala hroščev, med katerimi lahko prepoznamo tudi primerke iz zbirke Simona Robiča, saj je uporabljal edinstveno obliko etiket. Hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: Tea Knapič

Zadnja omemba zbirke sega v leto 2006 (Brelj s sod., 2006): »Zbral je bogato naravoslovno gradivo (fosile, mahove, lišaje, glive, alge, mehkužce, hrošče in ptičje skelete) in odkril številne nove vrste, ki se deloma imenujejo po njem. Od njegove zbirke hroščev se je žal ohranil le zelo majhen del.«

Danes natančnih števil ohranjenih primerkov Robičeve zbirke ne moremo podati. Iz arhivov je razvidno, da je bila uporabljena v mnogih razstavah ali presortirana pri urejanju zbirke. Del materiala je bil uničen v potresu, nekaj pa so napadli škodljivci. Kaj se je ohranilo, je lepo razvidno iz edinstvenih oblik etiket,

ki jih je Robič uporabljal pri urejanju svojih zbir. Zadnja leta v muzeju potekajo intenzivna dela na področju digitalizacije zbirke in ko bodo končana, bomo lahko ugotovili pravo število ohranjenih primerkov. Kljub temu so zbirke Simona Robiča, tako entomološke kakor tudi druge, bistveno prispevale k poznavanju biotske pestrosti nekdanje dežele Kranjske in še vedno nosijo pomemben zgodovinski pomen.

Škatla suho prepariranega entomološkega materiala hroščev, namenjena za razstavo in izobraževanje, v kateri lahko vidimo tudi primerke hroščev iz Robičeve zbirke. Hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: Tea Knapič

Literatura:

- Bohinec, V., 1971: Simon Robič kot jamar. Naše jame, 13: 11–16.
- Brelih, S., Drovenik B. & A. Pirnat, 2006: Gradivo za favno hroščev (Coleoptera) Slovenije – 2. prispevek: Polyphaga: Chrysomeloidea (=Phytophaga): Cerambycidae. Scopolia, 58: 1–442.
- Gosar, M., V. Petkovšek, 1982: Naravoslovci na Slovenskem (Natural Scientists in Slovenia). Scopolia, 5: 1–38.
- Kiauta, B., 1962: Ferdinand Schmidt, prvi raziskovalec jamskih živali. Kronika (Časopis za slovensko krajevno zgodovino), 10 (1): 34–59.
- Kos, F., 1925: Prirodopisec Simon Robič. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 4–6, B: 76–77.
- Križnar, M., 2021: Zgodovina in razvoj muzejskega naravoslovja do osamosvojitve Prirodoslovnega muzeja leta 1944. Scopolia, 100: 15–126.
- Müller, J., 1918: »Über *Ceuthmonocharis Robici* GGLB. und Freyeri L. MILL. (Coleopt. Silphidae).« Wiener entomologische Zeitung 37: 197–199.
- Novak, D., (ured.) 1988: Gradivo za slovensko speleološko biografijo z bibliografijo. Naše jame (Suppl.), 30: 1–192.
- Sajovic, G., 1908: Kranjski mehkužci (Mollusca Carniolica). Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, Ljubljana, 18 (1): 11–30.
- Sket, B., 2008: Prispevek k zgodovini raziskav biotske pestrosti v Sloveniji – kar zadeva nižje nevretenčarje. Acta Biologica Slovenica, 51 (2): 5–19.
- Stare, V., 1991: Poškodbe arheoloških zbirk Deželnega muzeja – Rudolfiuma ob potresu 14.4.1895. Argo, 31–32: 23–29.
- Staut Turk, T., 1983: Naravoslovci entomologi osrednje Slovenije od prvih začetkov do leta 1918. Acta Entomologica Jugoslavica, 19 (suppl.): 17–47.
- Vodič po zbirkah Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani, 1949, Prirodoslovni muzej v Ljubljani, 49 str.
- WoRMS Editorial Board (2024). World Register of Marine Species. Available from <https://www.marinespecies.org> at VLIZ. Accessed 2024-04-01. doi:10.14284/170
- Zgodnja Danica: katoliški cerkveni list (19.12.1902), letnik 55, številka 51.

Viri:

- Poročilo, 1893: Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konec decembra 1893. Deželni odbor kranjski, Ljubljana; 192–202.
- Poročilo, 1894: Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konec decembra 1894. Deželni odbor kranjski, Ljubljana; 236–241.
- Poročilo, 1895: Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konec decembra 1895. Deželni odbor kranjski, Ljubljana; 222–227.
- Poročilo, 1896: Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora za dobo od 1. januarja do konec decembra 1896. Deželni odbor kranjski, Ljubljana; 240–251.

Robičeva zbirka vretenčarjev

Povzetek

Naravoslovno udejstvovanje Simona Robiča (1824–1897) je bilo usmerjeno predvsem v zbiranje in proučevanje rastlin, gliv, nevretenčarjev in fosilov, v manjši meri pa tudi vretenčarjev. Ukvarjal se je s taksidermijo oziroma gačenjem sesalcev in ptic ter prepariranjem ptičjih skeletov. Kače je shranjeval v alkoholu ter jih razpošiljal šolam in zbiralcem. Podatki o obsegu njegove zbirke vretenčarjev so znani za konec leta 1862, ko je štela okoli 100 taksidermijskih preparatov ptic, nekaj taksidermijskih preparatov sesalcev in 30 ptičjih skeletov. Slednje je Deželni muzej za Kranjsko odkupil leta 1893, do danes se jih je ohranilo 18 in so vključeni v ornitološko zbirko Prirodoslovnega muzeja Slovenije.

Summary

Robič's collection of vertebrates

Simon Robič (1824–1897) focused primarily on collecting and studying plants, fungi, invertebrates, and fossils, with a lesser focus on vertebrates. He practiced taxidermy of birds and mammals, as well as the preparation of bird skeletons. He preserved snakes in alcohol and would send them to schools and collectors. Information on the size of his vertebrate collection is available from the end of 1862 when it consisted of approximately 100 taxidermic mounts of birds, some taxidermic mounts of mammals, and 30 bird skeletons. The Carniolan Provincial Museum acquired these skeletons in 1893, and to date, 18 skeletons have been preserved. These specimens are now part of the ornithological collection of the Slovenian Museum of Natural History.

Simon Robič je v naravoslovju znan predvsem kot zbiralec in proučevalec nevretenčarjev, rastlin, gliv in fosilov. Zbiral in prepariral pa je tudi vretenčarje ter o njih pripravil nekaj objav. Tako je v sestavku Krajepis borovniške okolice v prirodoslovnem oziru iz leta 1869 med drugim popisal tamkajšnjo vretenčarsko favno, v krajšem prispevku v Novicah gospodarskih, obrtniških in narodnih iz leta 1884 pa je pisal o koristnosti (nestrupenih) kač. S taksidermijo oziroma gačenjem sesalcev in ptic ter s prepariranjem ptičjih skeletov (okostij) se je Robič ukvarjal predvsem v prvem obdobju svojega naravoslovnega delovanja (Kos, 1925). Da se je postopil izdelovanja taksidermijskih preparatov, poročajo tudi Novice gospodarske, obrtniške in narodne iz septembra 1866: »V nedeljo po malem Šmarnu so v Rakitni 17 funtov težko volkuljo (*canis lupus L.*) vstrelili, katero je borovniški gosp. kaplan za gosp. V. Galeta umetno napravil ...« Robič je namreč takrat služboval kot kaplan v Borovnici in je za Viktorja Galeta, posestnika iz Bistre, prepariral volkuljo. Taksidermijska preparata lisice in kanje izpod njegovih rok lahko vidimo na portretni fotografiji, ki jo je leta 1895 poslal uredniku katoliškega mesečnika *Dom in svet*. Robič je zbiral in prepariral tudi kače. Modrase in gade je shranjeval v alkoholu (špiritu) in jih razpošiljal šolam, zavodom in različnim zbiralcem, tudi v tujino (Mlinar, 2008). Omenjene strupenjače naj bi na Šenturški Gori celo »redil«, in sicer je v ta namen na svojem vrtu pod pokopališkim zidom med kamenjem zasadil razno trnje (Kimovec, leto objave ni znano). Zbiral je tudi človeške ribice in jih shranjene v alkoholu prodajal Stussinerju (Kos, 1925). Josip (Josef) Stussiner (1850–1917) je bil ljubiteljski entomolog in malakolog, z Robičem sta dolga leta prijateljevala in si redno dopisovala, skupaj sta tudi raziskovala jamsko favno (Kos, 1925; Staut Turk, 1983; Mlinar, 2008).

Prirodoslovec. (S. Robič.)

Ob portretni fotografiji, ki jo je Simon Robič leta 1895 poslal uredniku mesečnika Dom in svet, dr. Frančišku Lampetu, je med drugim zapisal: »Dal sem se fotografirati, ko sem služboval v Borovnici, in takrat, kakor vidite, sem bil še čvrst dečko, a sedaj sem že skremžan starec. Na fotografiji vidite embleme, kažoče, s čim sem se takrat pečal v naziru prirodoslovja. Pri levi nogi na tleh leži nagačena lisica, zgoraj na mizi stoji nagačen sokol, poleg njega je okostje ptičvevo, na mizi polž in žužek; na desni strani pa posoda s cveticami, kar predočuje rastlinstvo ali botaniko ...« (Pisano 8. dne vinotoka 1. 1895.) Vir: Lampe v Dom in svet, 1897, 10/9: 257, 288

O Robičevi zbirki vretenčarjev ni dosti znanega, nekaj o njenem obsegu lahko izvemo iz prodajnih oglasov s konca leta 1862 v Oglasnikih št. 37 do 39. Ti so izhajali kot priloge Novic gospodarskih, obrtniških in narodnih, v njih pa je Robič zapisal: *»Ker me tako pagosto, dalječ in na vedno slabše službe potiskajo, sem primoran, svojo lepo naravoslovno naberko prodati, ktera obsega: okoli 100 dobro napravljenih (prepariranih) tičev iz mnogo plemen, nekaj čveteronogatih živali, 30 krasnih tičjih hrodjev ali škeletov, blizo 4000 žužkov ali kebrčkov skorej iz vseh plemen; nekaj muh, metuljev, kobilic in polževih hišic in precej obširni herbar zlasti planinskih cvetlic. Tiči in njih hrodja in čveterinogate živali so za viditi na krajnski gimnaziji, druge stvari imam pa tu pri sebi v Borovnici. Kdor želi kaj več v tem zvediti in kupiti, naj se obrne z oprostnim pismom do podpisanega. Šimen Robič, duhovni pomočnik v Borovnici (Eisenbahnstation Franzdorf).«* Robičeva zbirka vretenčarjev je torej konec leta 1862 obsegala okoli 100 taksidermijskih preparatov ptic, nekaj taksidermijskih preparatov sesalcev in 30 ptičjih skeletov ter je bila na ogled na kranjski gimnaziji. Da je imela dotična gimnazija v tistem času za *»naturalni kabinet«* že izposojene preparate iz Robičeve zbirke, potrjuje tudi zapis v reviji Zgodnja Danica novembra 1862: *»Prirodoslovski nabirek ali naturalni kabinet. Tudi v ti reči ima gimnazija že veliko pomoč, čeravno ni še njena lastnina. Gosp. Robič, kaplan v Borovnici, je namreč za zdaj posodil svoj z veliko skerbljivostjo, umetnostjo in stroški nabrani kabinet, ki obsega dva polna velika kostna tičev in družih žival od nar manjših do nar večih, zlasti domačih, ki je posebne imenitnosti, ter se kaj enaciga nikjer ne najde. Za nauk posebno pripravno je to, de zraven natlačene kože je skorej povsod tudi okostnjak ravno tiste živali. Radi bi ga kupili za gimnazijo, ako bo moč; imeti neki hoče gosp. lastnik za vsako stvar po 3 gold. počez, kar bi do 1500 gold. zneslo. Pač bi bilo lepo domorodno darilo, ako*

bi ga kdo za gimnazijo odkupil s pogodbo, de naj se povsod tudi slovenske imena k živalim postavijo, ako jih morebiti še ni, in de naj se potem leto za letam tudi posamezne plemena, n. pr. v šolskih nalogah, slovensko popišejo.« Ali se je na Gimnaziji Kranj kakšen od taksidermijskih preparatov iz Robičeve zbirke ohranil do danes oziroma do kdaj so te preparate na gimnaziji hranili, zaenkrat ni bilo moč ugotoviti.

Zanesljivo so se od Robičeve zbirke vretenčarjev do danes ohranili ptičji skeleti. Te primerke v ornitološki zbirki hrani Prirodoslovni muzej Slovenije (PMS). Za Deželni muzej za Kranjsko, iz katerega izhaja tudi PMS, je bil namreč po sklepu Kranjskega deželnega odbora leta 1893 odkupljen večji del Robičevih naravoslovnih zbirk (Poročilo, 1893, 196; Križnar, 2021). Od preparatov vretenčarjev so bili odkupljeni le skeleti ptic. Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora jih v opisu odkupa Robičeve zbirke za muzej omenja le skopo: *»Manjše važnosti je kakih 30 ptičjih kostnjakov...«* Navedeno število okostij se sicer razlikuje od števila, zavedenega v prvi inventarni knjigi muzejskih zbirk vretenčarjev. V njej je vpisanih le 19 ptičjih skeletov iz Robičeve zbirke, zavedeni pa so pod inventarnimi številkami od 805 do vključno 823. Tudi poznejši pisni viri navajajo, da muzej hrani 19 ptičjih skeletov iz Robičeve zbirke (Kos, 1925; Staut Turk, 1983). Ni izključeno, da je bil del primerkov uničen v ljubljanskem potresu leta 1895. O takrat nastalih poškodbah muzejskih eksponatov je poročal tedanji kustos Alfons Müllner (1840–1918). Med drugim je zapisal, da so bile po potresu premešane preparirane ribe in dvoživke skupaj z mokrimi preparati in razbitimi okostji živali (Müllner, 1895; Križnar, 2021). V omenjeni muzejski inventarni knjigi so bila okostja vpisana šele pod letom 1902 (glede na naknadni pripis lahko tudi pod letom 1903), vpisi pa so brez vseh podatkov o lokacijah in datumih najdb posameznih ptic. Vrsto ime ptic je bilo prvotno zapisano v nemškem jeziku,

V prvi inventarni knjigi muzejskih zbirk vretenčarjev je zavedenih 19 primerkov ptic, katerih skeleti so bili iz Robičeve naravoslovne zbirke, odkupljeni za Deželni muzej za Kranjsko v letu 1893. Foto: David Kunc

pozneje je bilo dodano latinsko in slovensko ime. Pri vsakem primerku je še zapisano, da ga je zbral Robič in da je bil kupljen, v stolpcu Leto razstave pa je zapisano le 30. januar. Vsi od vpisanih 19 skeletov so se ohranili do danes, z izjemo skeleta ščinkavca, vpisanega pod št. 805, in so vključeni v ornitološko zbirko PMS. Večina je razstavljena na stalni muzejski postavitvi v okviru zgodovinske zbirke okostij, manjši del pa je shranjen v muzejskih depojskih prostorih. Skeleti pripadajo naslednjim vrstam ptic: povodni kos (*Cinclus cinclus*), kosec (*Crex crex*), zelenonoga tukalica (*Gallinula chloropus*), kozica (*Gallinago gallinago*), čapljica (*Ixobrychus minutus*), domača kokoš (*Gallus gallus domesticus*), kukavica (*Cuculus canorus*), šoja (*Garrulus glandarius*), grahasta tukalica (*Porzana porzana*), čuk (*Athene noctua*), lesna sova (*Strix aluco*), mali ponirek (*Tachybaptus ruficollis*), jerebica (*Perdix perdix*), sloka (*Scolopax rusticola*), kanja (*Buteo buteo*), togotnik (*Philomachus*

pugnax) in kos (*Turdus merula*).

Za konec lahko omenimo še zapis v prvi inventarni knjigi muzejske zbirke vretenčarjev, ki se prav tako nanaša na Simona Robiča. Pod številko 90 je namreč naveden lev (odvržena zunanja plast kože) navadnega goža, ki ga je zbral Robič in je bil v muzej prejet 11. 5. 1895. Primerek se do danes ni ohranil.

Del stalne razstave Prirodoslovnega muzeja Slovenije so vitrine z osteološkimi primerki vretenčarjev. Izmed predstavljenih skeletov ptic približno polovica eksponatov izvira iz Robičeve zbirke. Foto: David Kunc

Skelet zelenonoge tukulice (*Gallinula chloropus*): zgoraj levo, lesne sove (*Strix aluco*): zgoraj desno, povodnega kosa (*Cinclus cinclus*): spodaj levo in domače kokoši (*Gallus gallus domesticus*): spodaj desno, iz ornitološke zbirke Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Vse primerke je prepariral Simon Robič in izhajajo iz njegove zbirke vretenčarjev. Foto: Ciril Mlinar Cic

Literatura:

- Kimovec, F. (leto neznano): Simon Robič (1824–1897).
- Kos, F. 1925: Prirodopisec Simon Robič. Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 4–6: 69–77.
- Križnar, M. 2021: Zgodovina in razvoj muzejskega naravoslovja do osamosvojitve Prirodoslovnega muzeja Slovenije leta 1944. Scopolia, 100: 113–126.
- Lampe, F. 1897: Naše slike. Dom in svet, 10/9: 288.
- Mlinar, J. 2008: »Kaj bolj mehča in žlahtni srce, kaj bolj razvedruje pamet, kakor pečanje s narodo!« Prispjevki k biografiji Simona Robiča: 63–93. V: Benedik, M., File, M., Mlinar, J.: Naši znameniti rojaki. Župnijski urad Kranjska Gora.
- Müllner, A. 1895: Das Erdbeben in Krain am 14 April um 11^h17^m ff 1895. Argo, 4/7: 145–160.
- Robič, S. 1862: Oznanilo. Novice gospodarske, obrtniške in narodne (Oglasnik 37–39), 20/47–49: 82, 85, 87.
- Robič, S. 1869: Krajepis borovniške okolice v prirodoslovnem obziru. Narodni koledar in letopis Matice Slovenske za leto 1869: 67–78.
- Robič, S. 1884: Iz Šenturske gore. Novice gospodarske, obrtniške in narodne, 42: 232–233.
- Staut Turk, T. 1983: Naravoslovci entomologi osrednje Slovenije od prvih začetkov do leta 1918. Acta entomologica Jugoslavica, 19 (suppl.): 17–47.

Viri (časopisni):

- Novice gospodarske, obrtniške in narodne, 26. september 1866, l. 24, št. 39: 315.
- Poročilo o delovanju kranjskega deželnega odbora (za dobo od 1. januarja do konec decembra 1893). Deželni odbor kranjski, Ljubljana: 192–202.
- Zgodnja Danica, 1. november 1862, l. 15, št. 31: 247.

Simon Robič in njegovo proučevanje ter zbiranje fosilov

Povzetek

Simon Robič (1824–1897) je z zbiranjem fosilov začel že v zgodnjih letih, ko je prve primerke fosilov našel v okolici rojstne Kranjske Gore. Bolj aktivno in sistematično je začel proučevati in zbirati fosile ob prihodu na Šenturško Goro. Od tam je zahajal v nekatere jame Kamniško–Savinjskih Alp ter raziskoval grebene in grape Tunjiškega gričevja in širše okolice Kamnika. Med njegovimi fosili zagotovo izstopata fosilna rakovica *Tasadia carniolica* in večji fosilni polž *Pleurotomaria carniolica*. Zbral in izdelal je tudi več paleontoloških zbirk, ki jih je podaril ali prodal šolam in muzejem, do danes pa sta se v Sloveniji ohranili le še dve Robičevi zbirki fosilov. Simon Robič je bil v drugi polovici 19. stoletja eden najbolj aktivnih in prepoznanih naravoslovcev in se je s svojim delovanjem zapisal v zgodovino paleontologije na Slovenskem.

Summary

Simon Robič and his study and collection of fossils

Simon Robič (1824–1897) collected fossils from a young age. He found his first fossils near his hometown of Kranjska Gora and later began to study and collect them more systematically when he arrived at Šenturška Gora. He explored the caves of the Kamnik–Savinja Alps and the ridges and ravines of the Tunjice Hills and the surrounding area around Kamnik. The fossil crab *Tasadia carniolica* and the larger fossil gastropod *Pleurotomaria carniolica* are notable among the fossils. Robič collected and produced several paleontological collections, which he donated or sold to schools and museums. To this day, only two of Robič's fossil collections have been preserved in Slovenia. Simon Robič was one of the most active and recognized naturalists in the second half of the 19th century. His work made a significant contribution to the history of paleontology in Slovenia.

Uvod

Zgodovina raziskovanja in zbiranja fosilov na Slovenskem vsako leto dobiva novo podobo, saj vedno znova razkrivamo in odkrivamo nove primerke in informacije o tem. Začetke lahko iščemo že v prazgodovini, čeprav pisni viri segajo šele v čas delovanja Janeza Vajkarda Valvasorja, ki je zbiral tudi fosile. Sledili so mu še mnogi drugi, predvsem idrijski naravoslovci Joannes Antonius Scopoli, Balthasar Hacquet, Henrik Freyer in drugi. V drugi polovici 19. stoletja je bil med zelo aktivnimi naravoslovci tudi Simon Robič (1824–1897), po poklicu duhovnik, po duši pa pravi naravoslovec in vesten raziskovalec. Robič je zbiral mnoge naravoslovne primerke školjk, polžev (predvsem kopenskih), žuželk (tudi jamskih hroščev), mahov, gob in raznovrstnih fosilov.

Robičevi prvi fosili

Še pred nekaj leti je veljalo, da je Simon Robič začel z zbiranjem in proučevanjem fosilov šele nekaj let po prihodu na Šenturško Goro. Od tam naj bi hodil nabirati fosile v širšo okolico Kamnika, predvsem v Tunjiško gričevje ter bližnje vzpetine in vrhove Kamniško-Savinjskih Alp. Po proučitvi starih zapisov, arhivskih virov in muzejske zbirke Prirodoslovnega muzeja Slovenije smo začetek Robičevega zbiranja fosilov in njegovo zanimanje za paleontologijo pomaknili skoraj natančno v sredino 19. stoletja. O prvih Robičevih najdbah fosilov, natančneje odtisov fosilnih rastlin iz okolice Goričan pri Medvodah, je poročal že časopis Ilirski list (IB, 1849). O isti najdbi so poročali tudi v takratnih poročilih prijateljev naravoslovja *Berichte über die Mitteilungen von Freunden der Naturwissenschaften na Dunaju* (Haidinger, 1850). Iz

leta 1850 izhaja najdba fosilne sledi, odkrite pri Kranjski Gori. Na primerku, ki je shranjen v paleontološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije, je listič z napisom: »*Okamljina iz Krajske Gore, dobil Š. Robič, leta 1850*«, kar predstavlja najstarejši ohranjeni Robičev primerek fosila (Križnar, 2011a; Križnar, 2011b). K temu primerku smo kmalu dodali še en fosil spodnjetriasne školjke, prav tako iz Kranjske Gore, z enakim zapisom na lističu. Poleg teh dveh pa še primerek z ohranjenimi zobmi piknodontne ribe, katerega starost in najdišče sta neznana, zagotovo pa pripada Simonu Robiču (Križnar, 2017). Med arhivskimi zapisi smo našli podatek, da je Simon Robič leta 1850 takratnemu muzeju v Ljubljani podaril tudi kameno strelo (kristal kremenca) iz okolice Blegoša (Križnar, 2021, 40). Poročila Kranjskega deželnega muzeja (*Zweites Jahresheft des Vereins des krainischen Landes-Museums*) iz leta 1858 poročajo o fosilnih zobeh morskih psov iz okolice Moravč in o odtisu školjke iz Metlike v Beli krajini. Vse fosile je našel in v muzej prinesel Simon Robič med letoma 1856 in 1858 (Deschmann, 1858; Križnar, 2021). Nadalje o novih najdbah fosilov, ki jih je v muzej prinesel Simon

Rojstna hiša Simona Robiča v Kranjski Gori. V okolici je začel z zbiranjem prvih fosilov. Foto: Matija Križnar

Prvi in še ohranjeni fosili Simona Robiča iz leta 1850.
Na lističih je zapisan še priimek Rabič. Primerke hrani
Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: Matija Križnar

Robič, takrat že duhovnik v Šenčurju pri Kranju, poroča časopis Laibacher Zeitung (LZ, 1870). Zapis navaja, da je Robič podaril nedoločen fosil, odkrit pri Borovnici. Je listič z napisom: » *Okamljina iz Krajske gore, dobil Š. Rabič, leta 1850*«, kar predstavlja najstarejši ohranjeni Robičev primerek fosila (Križnar, 2011a; Križnar, 2011b). K temu primerku smo kmalu dodali še en fosil spodnjetranske školjke, prav tako iz Kranjske Gore, z enakim zapisom na lističu. Poleg teh dve pa še primerek z ohranjenimi zobmi piknodontne ribe, katerega starost in najdišč sta neznani, zagotovo pa pripada Simonu Robiču (Križnar, 2017). Med arhivskimi zapisi smo našli tudi podatek, da je Simon Robič leta 1850 takratnemu muzeju v Ljubljani podaril tudi kameno strelo (kristal kremena) iz okolice Blegoša (Križnar, 2021, 40). Poročila Kranjskega deželnega muzeja (Zweites Jahresheft des Vereins des krainischen Landes-Museums) iz leta 1858 poročajo o fosilnih zobeh morskih psov iz okolice Moravč in o odtisu školjke iz Metlike v Beli Krajini. Vse fosile je našel in muzej prinesel Simon Robič med letom 1856 in 1858 (Deschmann, 1858; Križnar, 2021). Nadalje o novih najdbah fosilov, ki jih je v muzej prinesel Simon Robič, takrat že duhovnik v Šenčurju pri Kranju poroča časopis Laibacher Zeitung (LZ, 1870). Zapis navaja, da je Robič podaril nedoločen fosil odkrit pri Borovnici.

Kranjska rakovica (Tasadia carniolica) je ena izmed fosilnih vrst, ki jo je prvi odkril Simon Robič. Te fosilne rakovice je našel ob poti med Kamnikom in Tunjicami blizu Tunjščice. Prikazani sta izvirna risba oklepa in listič iz Robičeve zbirke fosilov s starim poimenovanjem rakovice Cancer carniolicus. Foto: Matija Križnar

Robičevi paleontološki potepi po Tunjškem gričevju

Simon Robič je na Šenturški Gori začel službovati leta 1874, ko so ga očitno zanimale še druge naravoslovne tematike, tudi botanika. Šele okoli leta 1879 in pozneje je začel z odkrivanjem in raziskovanjem mnogih najdišč fosilov med Šenturško Goro, Komendo in Kamnikom, čeprav so fosile in geološko sestavo tam pred njim poznali že nekateri avstro-ogrski geologi in paleontologi ter drugi, npr. naravoslovec Henrik Freyer. Robičevo zanimanje za fosile je okoli leta 1889 počasi uplahnelo, saj se je začel zanimati za mahove in glive (Benedik s sod., 2008).

Svoja odkritja in zanimive fosile je Simon Robič pogosto pokazal in podaril takratnim geologom, ki so jih večkrat odnesli na Dunaj. Tako ga je leta 1880 obiskal Rudolf Hoernes, leta 1882 pa ga je z obiskom počastil paleontolog Vinzenz Hilber, ki je ostal pri njem čez poletje (Benedik s sod., 2008). Skupaj z geologom Friedrichom Tellerjem sta leta 1884 prehodila okolico Kamnika, ko je Teller raziskoval tamkajšnje terciarne plasti (Benedik s sod., 2008). V istem času je Robič nekatere svoje fosile pošiljal tudi v Zagreb kustosu Spiridonu Brusini, takratnemu specialistu za fosilne mehkužce (Kos, 1925). Med še danes najpomembnejšimi primerki so bili prvi ostanki miocenskih rakovic *Tasadia carniolica* (tedaj še imenovane *Cancer carniolicus*). To miocensko rakovico je na osnovi Robičevih fosilnih ostankov oklepov prvi opisal dunajski paleontolog Alexander Bittner leta 1884. Drugi zanimiv ostanek je fosilni polž *Pleurotomaria carniolica*, ki je danes na ogled v razstavnih prostorih Prirodoslovnega muzeja Slovenije (Cimerman, 1984), opisal pa ga je že omenjeni paleontolog Hilber.

Delno kameno jedro miocenskega polža Pleurotomaria carniolica iz Tunjiškega gričevja. Primerek hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: David Kunc

Jamski medved iz Mokriške jame

Simon Robič je v drugi polovici 19. stoletja obiskal Mokriško jamo, ki je bila že več desetletij znano najdišče kosti ledenodobnih živali. Robič je očitno večkrat zašel v okolico jame in v samo jamo, kjer je nabiral okoliške rastline, v jami pa žuželke (Robič, 1877). O Robičevem prvem obisku jame poroča Slovenski narod: »(Najdba.) Župnik S. Robič je našel v mokriškej jami dve dobro ohranjeni črepinji jamskega medveda in divjega prašiča.« (SN, 1877)

Avgusta 1877 je Simon Robič objavil zapis o obiskovanju jame, v katerem je omenil tudi najdbe

fosilnih kosti: »Po notranjih tleh, zlasti pri stenah leve jame, je obilno kosti predpotopnega medveda (*Ursus spelaeus*); še več pa, pravijo, je zasutih v kotu desne jame.« Razbrati je, da so poleg Robiča jamo in njeno paleontološko vsebino poznali tudi domačini. V sestavku Robič nadaljuje: »... sledimo za kostmi in kmalu jih najdemo v dveh kotih prav obilno, med njimi črepinjo predpotopnega medveda in pa glavo divjega preršiča (*Sus scrofa ferus*), še prav dobro ohranjeno. Posebno velika je, dolga 4 decimetre, široka 2 decimetra in 4 centimetre, visoka pa 1 decimeter in 6 centimetrov. Zob kočnjak je dolg 4 centimetre in 5 mm, širok pa 2 centimetra.« (Robič, 1877) Iz Robičevega opisa ni mogoče zanesljivo

zanikati najdbe lobanje divjega prašiča, zmoti pa velikost zoba. Danes je znano, da je imel v mislih manjšo lobanjo jamskega medveda; njen ostanek je še vedno shranjen v zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije (Križnar, 2011b; Božič, 2011; Križnar, 2021).

Pismo Simona Robiča ljubljanskemu muzeju, kateremu pošilja lobanjo divje svinje, ki jo je nato Karl Dežman pravilno pripisal jamskemu medvedu *Ursus spelaeus*. Pismo hrani Arhiv Narodnega muzeja Slovenije. Foto: Matija Križnar

Robičeve zbirke fosilov

Od Robičevih zbirk fosilov sta se ohranili le dve: ena je shranjena v Gimnaziji Novo mesto (Mikuž s sod., 1998), druga – obsežnejša pa v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Slednja zbirka fosilov je bila leta 1893, po sklepu deželnega odbora 28. aprila 1893, odkupljena od Simona Robiča in je vsebovala 309 primerkov fosilov, od tega 166 iz Kranjske, predvsem iz Tunjiškega gričevja pri Kamniku (Müllner, 1894; Križnar, 2021). V zbirki naj bi bilo tudi nekaj kosti jamskega medveda in že omenjena lobanja, kakor natančneje poroča *Laibacher Zeitung* (26. april 1893). Večina fosilov iz zbirke datira med letoma 1880 in 1885, kar je zapisano tudi na mnogih inventarnih lističih ob fosilih, ki jih je napisal Robič sam.

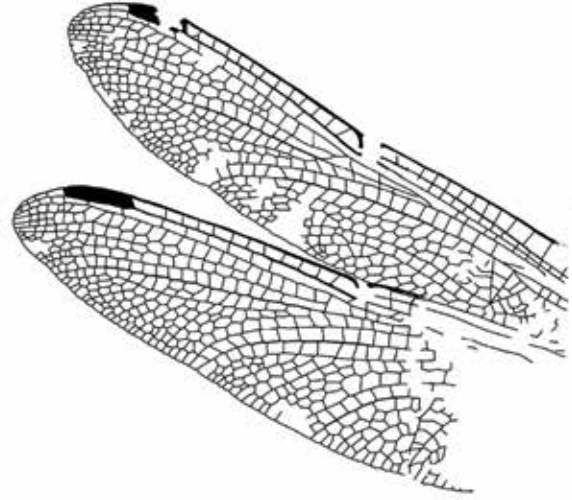
Robič je med zbiranjem fosilov nabral ogromno paleontološkega gradiva. Večji del ga je podaril, še več pa prodal. Tako smo zasledili, da je v šolskem letu 1882 Simon Robič preko državnega šolskega sveta ljubljanske klasične gimnazije (nemško Obergymnasium zu Laibach) podaril omenjeni šoli zbirko fosilov (*Jahresbericht*, 1882, 52). Zbirko miocenskih fosilov iz okolice Kamnika je leta 1887 Robič podaril takratnemu naravoslovnemu muzeju na Dunaju (K. K. Naturhistorischen Hofmuseums) (*Annalen*, 1888). Verjetno podobno zbirko miocenskih mehkužcev (badenijskih in sarmatijskih) pa je eno leto pozneje prodal naravoslovnemu muzeju v nemškem Frankfurtu (*Naturmuseum Senckenberg*) (*Bericht*, 1889). Usode omenjenih zbirk fosilov trenutno še ne poznamo.

Lobanja jamskega medveda iz Mokriške jame, ki jo je našel Simon Robič. Lobanjo hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: Matija Križnar

Izbor fosilov iz zbirke fosilov Simona Robiča, ki jo danes hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Prikazani so fosilni morski ježek (levo) z izvornim lističem, zobje miocenskih morskih psov z zapisom o najdišču (zgoraj desno) in kameno jedro miocenskega polža. V zbirki so ohranjeni mnogi lističi z Robičevim rokopisom. Foto: Matija Križnar

Ostanek in ilustracija kril miocenskega kačjega pastirja Sloveniatrum robici iz okolice Tunjic, kjer so našli tudi izjemno združbo drugih fosilov, od rib do žuželk. Vir ilustracije: Zessin s sod. 2008. Foto: Jure Žalohar

Robičev fosilni kačji pastir

Še danes v Tunjiško gričevje zahajajo mnogi paleontologi in zbiralci fosilov, podobno kakor Simon Robič, in še vedno je mogoče odkriti zanimive in še neznane fosile. Mednje spada tudi leta 2008 odkriti ostanek miocenskega kačjega pastirja (Zessin s sod., 2008). V kosu mehkega glinavca so se ohranila njegova krila in ko so jih paleontologi natančneje preiskali, so ugotovili, da gre za popolnoma nov rod in vrsto. Ker primerek izhaja iz Slovenije, so rod poimenovali po njej, vrsto pa so posvetili prav Simonu Robiču: prvi slovenski fosilni kačji pastir tako nosi ime *Sloveniatrum robici*.

Literatura:

- Benedik, M., M. File & J. Mlinar, 2008: Naši znameniti rojaki. Župnijski urad Kranjska Gora, Kranjska Gora, 93 str.
- Bittner, A. 1884: Beiträge zur Kenntniss tertiärer Brachyuren-Faunen. – Denkschr. Akad. Wiss. Wien, mathem. naturwiss. Cl. 1, 48/2: 15–30.
- Božič, D. 2011: O okostju jamskega medveda in lobanji divjega prašiča iz Mokriške jame. V: Toškan, B. (ured.): Drobci ledenodobnega okolja. Zbornik ob življenjskem jubileju Ivana Turka, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae, 21: 267–274.
- Cimerman, F. 1984: *Plautotomaria carniolica* – kranjski polž, ali res?. *Proteus*, 47/2: 51–52.
- Deschmann, C. 1858: Zweites Jahresheft des Vereins des krainischen Landes-Museums. Društvo kranjskega deželnege muzeja.
- Haidinger, W. 1850: Berichte über die Mitteilungen von Freunden der Naturwissenschaften in Wien, 2: 55–56.
- Hitij, T., J. Žalohar & M. Križnar, 2007: Prva najdba fosilnega kačjega pastirja v Sloveniji. *Erjavecija*, 22: 11–13.
- Kos, F. 1925: Prirodopisec Simon Robič. *Glasnik muzejskega društva za Slovenijo*, 4–6: 69–77.
- Križnar, M. 2011a: Robičev prvi fosil?. *Proteus*, 73/ 9–10: 421–422.
- Križnar, M. 2011b: Simon Robič v slovenski paleontologiji. *Geološki zbornik*, 22 (21. Posvetovanje slovenskih geologov): 77–80.
- Križnar, M. 2017: Nova »odkritja« fosilov Simona Robiča. *Konkrecija*, 6: 48–49.
- Križnar, M. 2021: Zgodovina in razvoj muzejskega naravoslovja do osamosvojitve Prirodoslovnega muzeja Slovenije leta 1944. *Scopolia*, 100: 113–126.
- Mikuž, V., R., Vidrih, R., Pavlovec, R., A. Škedelj Petrič, 1998: Seidlova geološka zbirka. Gimnazija Novo mesto, Novo mesto, 159 str.
- Müllner, A. 1894: Die Sammlungen des Landesmuseums. *Argo*, 3: 22–23.
- Robič, S. 1877: Hoja v Mokriško jamo (1./ 2. del). *Novice gospodarske, obrtniške in narodne* 35: 268–269/276–277.
- Robič, S. 1882: Kratek popis nekaterih gričev in jarkov v vznožju Šenturške Gore v geološkem in paleontološkem obziru. *Novice gospodarske, obrtniške in narodne*, 40: 20, 27–28, 36.
- Zessin, W., Žalohar, J., Hitij, T. 2008: A new dragonfly (Insecta, Odonata, Libellulidae) of the Miocene (Lower-Sarmatian) of the Tunjice Hills, Slovenia. *Virgo (Mittel. Des Entom. Vereins Mecklenburg)*, 11: 86–96.

Viri (arhivski in časopisni):

- Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums, 1888, band III. Notizen; Jahresbericht für 1887. (Simon Robič podari zbirko miocenskih fosilov iz okolice Kamnika na Dunaj)
- Arhiv Narodnega muzeja Slovenije (NMS), leto 1877, št. 86 (pismo Simona Robiča v ljubljanski muzej, omenja lobanjo jamskega medveda).
- Bericht über die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft 1889: Geschenke und Erwerbungen. Juni 1888 bis Juni 1889. Bericht über die Senckenbergische naturforschende Gesellschaft, 1889: 22–51. (podarjena zbirka fosilov muzej v Frankfurt (Nemčija) *Illirische Blatt (IB)*, 23. oktobra 1849.
- Jahresbericht des k. k. Obergymnasiums zu Laibach, 1882, 68 str. (Simon Robič podari gimnaziji zbirko fosilov)
- Laibacher Zeitung (LZ), 26. april 1893.
- Laibacher Zeitung (LZ), 7. junij 1870.
- Slovenski Narod (SN), 1. avgust 1877.

Zgodovina Društva za raziskovanje jam Simon Robič Domžale

History of the Simon Robič Cave Exploration Society of Domžale

Razprava Simona Robiča *Über einige Grotten und Höhlen in der Umgebung von Aich* oz. *O nekaterih jamah in votlinah v okolici Doba* iz leta 1862 (v prevodu Leopolda Podlogarja in objavljena v Škocjanskih drobtinica leta 1911) je Stanetu Stražarju vzbudila zanimanje za skriti podzemeljski svet. Že v letu 1960 je z bratom Lojzom ter kolegoma Ladom in Markom Starbek začel obiskovati že znane jame na domžalsko-moravškem osamelem krasu. Jamarji so se na pobudo Toneta Ravnikarja kot sekcija vlučili v Turistično društvo Domžale. Ustanovni občni zbor Jamarske sekcije TD Domžale je bil 17. 12. 1961. Ustanovnega občnega zbora sta se udeležila tudi predsednik Društva za raziskovanje jam Slovenije dr. Ivan Gams in Miran Marusig. Ustanovni člani so bili Lojze Stražar, Lado Starbek, Joze Gabrič, Tone Ravnikar, Franc Gašperin, Karol Cerar, Stane Bolhar, Tomaž Homar, Jurij Vulkan in Stane Stražar. Za načelnika je bil izvoljen Stane Stražar, za tajnika Jože Gabrič, za blagajnika Lado Starbek, za gospodarja pa Jurij Vulkan. Že na ustanovnem občnem zboru so se odločili, da se vključijo tudi v Društvo za raziskovanje jam Slovenije, ki jim je nudilo strokovno pomoč. Po občnem zboru so se spustili v Železno jamo na Gorjuši. Kaj kmalu se jim je pridružilo še nekaj domačinov z Gorjuše in Domžal, med drugimi Avgust Orehek, Ivan Štupica, Viktor Jenič, Franci Brojan, Franci Skok, Pavel Gros, Janez Osolin, Drago Korošec, Franc Burger, Janez Vrenjak, Matjaž Brojan in Jože Remšak.

Stane Stražar, ustanovni član društva in dolgoletni predsednik, jamar ter kronist Domžal in okolice.

Jamarji med raziskovanjem: Stane Stražar, predsednik, Marko Orehek, Avgust Orehek, gospodar, Franci Skok.

Takoj po ustanovitvi so v več šolah in dvoranah organizirali predavanja, kar je na Domžalskem vzbudilo veliko zanimanje za jamarstvo. Organizirali so tudi raziskovalne ekskurzije v jame na Moravškem. Sekcijo so kmalu preimenovali v Jamarski klub Simon Robič – Ivan Sešek Domžale.

Klub je dobil ime po Simonu Robiču, ki je med letoma 1856 in 1859 kaplanoval v Dobu in kot biospeleolog prvi raziskoval kraške jame na domžalsko-moravškem osamelem krasu. Pri tem je našel posebno vrsto slepih hroščev, *Ceuthmonocharis robici*. Ivan Sešek pa je bil škocjanski mežnar in zvest Robičev spremljevalec po okoliških jamah.

Jamarji so leta 1962 za turistične obiske uredili vodno Studenško jamo na Studencu. Po razširitvi rova in poglobitvi podzemnega potoka so po jami uredili pot in jo razsvetlili z elektriko.

Jama je bila slovesno odprta 16. septembra 1962. Na slovesnosti je govoril dr. Valter Bohinec. Jama, ki je imela organizirano vodniško službo, si je ob nedeljah ogledalo precej ljudi, saj je bila to prva turistična jama na Domžalskem. Pozneje so se pokazale težave, saj je voda ob vsakem deževju na pot v jami naplavila precej blata, ki ga pred obiski ni bilo moč zmeraj sproti odstraniti.

Že novembra istega leta so za turistične obiske začeli urejati tudi Železno jamo na Gorjuši. V skalo so zvrtali nov vhod, čez brezna postavili mostove, uredili in zavarovali poti ter napeljali električno razsvetljavo. Jama so slovesno odprli 15. septembra 1963. Od tedaj je odprta za ogled vsako nedeljo popoldan, za organizirane večje skupine pa je vedno na voljo do deset jamskih vodnikov.

V okviru te slovesnosti je bila 7. septembra 1963 zvečer na gradu Krumperk prva glasbeno-kulturna predstava Adam Ravbar, ki se je razvila v vsakoletno tradicionalno prireditev in po osamosvojitvi Slovenije postala še proslava ob dnevu državnosti. Posebej veličastna je bila predstava ob 400-letnici bitke pri Sisku leta 1993, ko je v dolini med Jamarskim domom in gradom Krumperk nastopilo 200 igralcev, pevcev, baletnikov in konjenikov.

Adam Ravbar in ljudski običaji. Furmani in narodne noše so se zbrali na parkirišču pred Tosamo. Povorka je šla skozi Dob, mimo cerkve sv. Martina, Močilnika na grad Krumperk, pozneje na Jamarski dom.

Kaj kmalu po ustanovitvi društva se je pokazala potreba po prostorih za jamarska srečanja in shranjevanje opreme. Hkrati je bilo treba popestriti turistično ponudbo v bližini Železne jame. Na Gorjuši pri Domžalah so kupili zemljišče in septembra 1964 začeli z gradbenimi izkopi za jamarski dom. Uredili so tudi makadamsko pot za lažji dostop do doma in Železne jame. Jamarski dom so člani zgradili sami, brez posebnih finančnih dotacij. Veliko prostovoljnega dela, žrtev, odpovedi in iznajdljivosti je bilo potrebno, da je zrasel dom, ki nam je še vedno v ponos. Slovesno je bil odprt junija 1966, pozneje pa večkrat povečan in danes je moderna stavba z gostiščem in klubskimi prostori.

Adam Ravbar, na prireditvi so sodelovali igralci okoliških dramskih skupin, pevci iz več pevskih zborov in redno tudi Godba Domžale.

Jamarski dom leta 1966. Ob odprtju je meril 8 metrov v kvadrat, končno podobo je dobil leta 1986. Načrte je izdelal arhitekt Feliks Hribernik.

Leta 1963 so domžalski jamarji pri raziskovanju Miševe jame našli dele človeške lobanje in nekaj drugih človeških kosti. O tem so takoj obvestili dr. Franca Osoleta in ga povabili na Gorjušo. Analiza kosti je pokazala, da so kosti mlajšega izvora, za arheologe nezanimive. Ob obisku pa so arheologu omenili tudi Babjo jamo v bližini Jamarskega doma. Ko si je strokovnjak ogledal vhod v jamo, ki je obrnjen proti jugu, je takoj postavil domnevo, da je v njej prebival ledenodobni lovec. Maja 1967 so ob kopanju sonde pred južnim vhodom v jamo na globini 1,8 m naleteli na paleolitski kulturni horizont. 8. julija 1968 so pod vodstvom dr. Franca Osoleta začeli študenti ljubljanske univerze in domači jamarji s sistematičnimi izkopavanji. Tako je bila odkrita 25. paleolitska postojanka v Sloveniji.

V želji, da bi povezali Babjo in Železno jamo, so domžalski jamarji začeli z odkopavanjem v severnem delu Babje jame. Pri tem so naleteli na kostne fragmente in kamnite artefakte. Našli so tudi ostanke

ognjišča. S strokovnim izkopom so leta 1973 nadaljevali študenti pod nadzorom dr. Franca Osoleta. Skupno je bilo v Babji jami odkritih več kakor 200 kamnitih orodij, retuširanih klin, jeder in odbitkov iz kremenca. Veliko je bilo ostankov lovskega plena, kosti pragoveda, medveda, losa, bizona, lisice, srne, alpskega svizca in bobra.

Spomenik Simonu Robiču pred Jamarskim domom. Ob spomeniku levo je sorodnik Simona Robiča, desno je akademski kipar Stane Kolenc, ki je kip izdelal.

S povečanjem Jamarskega doma se je našel prostor za posebno sobo, v kateri so javnosti prikazali del najdb iz Babje jame. Urejeni sta bili še speleološka zbirka s Hohenwartovo zbirko kapnikov in Robičeva spominska soba. Leta 1992 smo muzeju dodali slamnikarsko zbirko. Muzej slamnikarstva je Občina Domžale slovesno odprla leta 1973 na gradu Krumperk, a ker v gradu ni bilo ne strokovnega vodstva ne obiskovalcev, so zbirko shranili v Domžalah. Zbirka je propadala, zato je Stane Stražar organiziral njeno preselitev v Jamarski dom, leta 2010 pa se je Občina Domžale odločila, da v Godbenem domu uredi Slamnikarski muzej in zbirko si je zdaj možno ogledati tam. Ko je Stane Stražar leta 1995 zbiral podatke za knjigo o ameriškem bombniku, ki je med drugo svetovno vojno strmoglavil na Sveti Trojici, je pri ljudeh dobil tudi ostanke bombnika. Ti so sedaj razstavljeni na Jamarskem domu.

Čeprav so člani zelo aktivni na turističnem in kulturnem področju, raziskovanja jam niso zanemarili. Med večje uspehe v začetku delovanja društva lahko štejemo odkritje novih delov v jami Mačkovec pri lhanu, Miševe jame v bližini Gorjuše in Boštonove jame pri Zalogu. Leta 1963 so na Murovici prekopali dihalnik in odkrili Majčevo brezno z največjo vertikalo (60 m) v jami v tistem času v Sloveniji. Med prvomajskimi prazniki 1971 so jamarji Franci Brojan, Marko Orehek in Edo Špendl prekopali ožino na dnu Osoletove jame nad Dešnom in odkrili nove dele jame, ki je z 268 m globine še sedaj najgloblja jama domžalsko-moravskega osamelega krasa.

Domžalski jamarji so ves čas dobro sodelovali s SAZU IZRK v Postojni. Skupaj so leta 1970 raziskali Spodnjo Tomičevo jamo in 1972 nadaljevanje Osoletove jame.

Jamarski dom z gostiščem. V spodnjih prostorih je jamarski muzej.

V 70. letih so na Studencu odkrili Tonetovo in Matetovo jamo ter več manjših jam v okolici Moravč.

Leta 1987 so se naši člani udeležili prvega raziskovanja jam na Korošici v organizaciji Jamarskega kluba Kamnik. V sedmih dneh raziskovanja so v šestih skupinah določili preko sto jamskih vhodov in narisali načrte nekaj jam. Najgloblja jama med njimi je bila globoka preko 200 m. Istega leta je sledila jamarska odprava v Liko, kjer so obiskali več jam, med njimi tudi Ponor na Bunovcu, ki je bila v tistem času najgloblja registrirana jama v Jugoslaviji.

V 90. letih prejšnjega stoletja smo domžalski jamarji dobro sodelovali z jamarji iz Belgije. Leta 1989 smo prvič organizirali jamarsko odpravo v Belgijo, kjer smo obiskali nekaj jam v okolici Namurja, druga odprava v Belgijo pa je sledila leta 1994. V prvem obdobju smo sodelovali z Urbanom Bernardom, ki je vodil jamarje iz Bruslja, pozneje so z nami vzpostavili stik jamarji iz Namurja. Skupaj smo organizirali več daljših odprav na Korošico.

Foto: Teo Delič

Leta 1995 smo se na pobudo Staneta Stražarja lotili praznjenja z ilovico zapolnjenega zgornjega rova v Železni jami. V dveh mesecih smo iz jame spravili preko 40 kubičnih metrov ilovice in kamenja. Delo je bilo izjemno naporno, saj je bilo treba ves izkopani material iz jame nositi ročno. Pri delu smo naleteli na naraven rov, ki pelje proti Babji jami in nam vzbuja upanje, da ju bomo enkrat uspeli povezati.

Leta 2001 je Jamarska zveza Slovenije organizirala odpravo v brezno Čehi 2, najglobljo jamo v Sloveniji. Jamo so v 90. letih raziskovali italijanski jamarji in prišli do globine 1380 m. Več odprav italijanskih in ukrajinskih jamarjev je poskušalo najti prehod in jamo poglobiti, vendar je že sam spust do dna zahteval velike napore in večdnevno bivanje v jami. Jamarska zveza si je zastavila cilj, da na dno jame spravi več ekip, ki se bodo menjavale pri iskanju nadaljevanja. V začetku julija istega leta smo se zbrali v Bovcu in začeli s transportom opreme. Opremo smo z vozilom prepeljali v Krnico in jo nato peš znosili skoraj do vhoda v jamo Čehi 2, tik pod Bandero. Na dnu vhodnega brezna je ožina, ki smo jo do konca poletja razširili, tako da je obisk jame za večino jamarjev prehod. Jamo so začeli opremljati jamarski reševalci. Jeseni 2001 so reševalci opremili brezna do globine 900 m ali do dvorane Pri Vančarju. V jami so se postavili trije bivaki, in sicer na globini 400 m, 900 m in 1200 m. Bivak na -400 m je služil za počitek med opremljanjem jame do -900 m. Bivak na -900 m (Pri Vančarju) je bil velik in je sprejel do deset jamarjev. Za tako veliko jamo mora biti jamar dobro pripravljen. Ko je bila jama opremljena, se je za spust na 1500 m porabilo 24 ur, za plezanje iz jame pa dva dni in več. Odprava je stekla 2. 12. 2001 in je trajala deset dni. Eden od prvih, ki je dosegel dno jame, je bil naš jamar Sandi Kelnerič kot član snemalne ekipe. Med odpravo smo iz jame prihajali utrujeni, sestop v dolino bi bil nevaren. Pred jamo je bil postavljen tabor, kjer so se udeleženci odprave preoblekli in po potrebi prespali. Na odpravi

Transport potapljaške opreme v Križni jami za potrebe potapljanja v Dežmanovem rovu, december 2021. Avtor slike: Aleš Stražar

Čehi 2 je bil vodja tabora pred jamo naš član, Jože Jerman. V tistem obdobju je bil že v zrelih letih, z jamarji pa se je družil šele kratek čas. Odpravi je dodal bogato gorniško znanje in poskrbel, da smo varno spali v visokogorju v zimskih razmerah, s čimer mnogi jamarji še niso imeli izkušenj. Na odpravi so sodelovali člani društva: Sandi Kelnarič, Aleš Stražar, Maks Merela, Aleš Vidic, Jože Jerman in Monika Dobrun. Z raziskovanjem dna smo nadaljevali januarja in februarja 2002. Član DZRJ Simon Robič Domžale Aleš Stražar je med enim od obiskov dna našel prehod v nove dele jame. Ekspedicija je dobila nov zagon in začelo se je raziskovanje, merjenje in risanje novih delov jame Čehi 2. Jama Čehi 2 je sedaj globoka 1502 m. Leta 2007 je Jamarska zveza Slovenije jamo razopremila.

Leta 2002 smo se v sodelovanju s srbskimi jamarji udeležili odprave na Pešter, kraško planoto na meji med Srbijo in Črno goro. Obiskali smo jamo Pečina kod vražjih firova, ki je zelo lepo zasigana, ima več kilometrov rovov in po njej teče podzemna reka.

Leta 2008 so srbski jamarji organizirali mednarodno odpravo Kameno more 2008. Poleg srbskih, črnogorskih in jamarjev iz BiH se je odprave udeležilo tudi več jamarskih klubov iz Slovenije. Kameno more je kraška planota nad zalivom Boke Kotorske. Raziskovali in kartirali smo nove jame in poskušali poglobiti nekaj večjih jam na tem območju. Na obali Boke Kotorske je več izvirnih jam in podmorskih izvirov sladke vode, vendar povezave z jamami na planoti nismo našli.

Križna jama, 13. 12. 2021. Raziskovanje podvodnih povezav že znanih delov jame. Potop jamskih potapljačev, Lare Zupanc in Andraža Muleja, v Dežmanov rov, dolžine 140 m. Avtor slike: Aleš Stražar

Domžalski jamarji so bili v preteklosti večkrat gostitelji simpozijev in občnih zborov slovenskih jamarjev. Od 14. do 17. maja 1971 je bilo na Gorjuši 5. srečanje slovenskih jamarjev, kar so posneli snemalci Foto kino kluba Mavrica iz Radomelj. Leta 1973 je bila na Gorjuši delovna konferenca o turističnih jamah Jugoslavije, naslednje leto pa so domžalski jamarji organizirali simpozij o jamskem katastru in enotni organiziranosti jamskega katastra v Jugoslaviji. Po odpravi Čehi 2 se je v slovenskem jamarstvu začelo novo obdobje raziskovanja jam. Društva so pridobila novo znanje in samozavest za raziskovanje

globokih in zahtevnih jam, zato smo se v Društvu za raziskovanje jam Simon Robič Domžale odločili, da po vzoru naših predhodnikov organiziramo Srečanje slovenskih jamarjev Gorjuša 2005. Jamarska društva po vsej Sloveniji smo povabili, naj s predavanji in filmi predstavijo svojo dejavnost in odkritja novih jam. Srečanje je potekalo od 15. do 17. aprila 2005. Prijavljenih je bilo 18 predavanj in 3 filmi iz 12 jamarskih društev in Inštituta za raziskovanje krasa Postojna. V okviru srečanja smo organizirali tekmo v žimarjenju na silos Žita na Viru in tečaj reševanja iz jam na steni pod Šumberkom. Za konec pa smo v

nedeljo 17. aprila dobili poziv iz centra 112 na reševanje ponesrečenega jamarja. Reševanje smo izvedli izkušeni inštruktorji s pomočjo lokalnih jamarskih reševalcev in tečajnikov. Poškodba je bila huda; odprt zlom stegenice, jamarja smo uspešno rešili.

V okviru društva že od leta 1993 deluje Enota za reševanje iz jam, ki ima podpisano pogodbo o sofinanciranju z Občino Domžale. Sodelujemo na vajah Civilne zaščite Občine Domžale in na intervencijah, pri katerih je potrebna pomoč poznavalcev vrvne tehnike. Občasno pregledamo industrijski vodni kanal, Mlinščico, ki teče po cevi skozi središče Domžal.

Naša daleč najbolj odmevna akcija je bila oktobra 2012, ko smo pomagali pri varovanju požarišča na ostrešju na stolpnici v središču Domžal. Ko so gasilci pogasili požar v zgornjem nadstropju (12.), v katerem je pogorelo celotno ostrešje in štiri stanovanja, je prišlo do nevarnosti, da veter z zgradbe odpihne pločevinasto streho. Jamarji smo z vravno tehniko močno poškodovano streho stabilizirali na betonsko konstrukcijo zgradbe, razrezane dele strehe pa smo z vravno žičnico spustili na tla.

Člani društva so zelo aktivni v Jamarski reševalni službi Slovenije, saj vsako leto sodelujejo na tečajih JRS kot tečajniki in inštruktorji. Naši člani sestavljajo glavnino Reševalnega centra JRS Ljubljana ter sodelujejo na vajah in intervencijah JRS.

V društvu je vedno več zanimanja za jamsko potapljanje. K razvoju te dejavnosti je v začetku pripomogel Marko Krašovec, ki nas je prvi peljal skozi vhodni sifon v Žirovnici okoli leta 1987. Nadaljevali smo s potopi v Mali Savici nad Bohinjem in za slapom v Jami Pekel. Marko nas je peljal še v veliko lepih vodnih jam. V tistem obdobju smo stopili v stik s Tomom Vrhovcem, izjemnim inštruktorjem, pri katerem

smo opravili prve tečaje potapljanja in jamskega potapljanja. Prvi sifon je preplaval Aleš Vidic v jami Vodni kevder, kar je bilo osnova za poznejše raziskave v tej jami, ki so potekale pod vodstvom ŠD Tornado (Gašper Košir). Veliko naporov smo vložili v risanje načrtov novih delov jame Pekel in Suhadolce pri Cerkniškem jezeru.

Jama Suhadolce na robu Cerkniškega jezera ima zanimiv vodni režim. Ob nizkem vodostaju Cerkniškega jezera je jama v začetnem delu lahko okoli 100 m suha, ob visoki vodi pa Suhadolca vodo požira ali pa 'bruha', odvisno od vodostaja v jezeru in na drugi strani Javornikov. Prvi je jamo raziskoval Marko Krašovec, ki je v Sloveniji pregledal preko 150 vodnih jam. Suhadolco je raziskoval na 'klasičen' način, v obdobju suše, da je bilo čim manj plavanja. Prvi načrt Suhadolce je izrisal Matej Krašovec, Markov sin. Sprva se je v Suhadolco podal z očetom Markom in kolegom Gašperjem Koširjem (ŠD Tornado), meritve jame pa je opravil na več samostojnih potopih ob visoki vodi, ki je omogočala potop brez transporta težke potapljaške opreme po jami. Njegovi načrti so segali okoli 400 m v masiv. Raziskave ali potope v tej jami so nadaljevali mnogi jamski potapljači. Društvu so se pridružili potapljači (DIR Slovenija) pod vodstvom Boruta Korošina. Naša jamarska šola jim je zagotovila jamarsko znanje za varno gibanje po suhi jami, potapljati so se že znali. Del potapljačev je prihajal iz Jamarskega kluba Železničar in tako smo združili moči ter nadaljevali raziskovanja v Suhadolci. Konec decembra 2003 smo prišli do 839 m, čez leto dni, v dvodnevni akciji 17. in 18. 12. 2004, pa do 1019 m. Glavna potapljača sta bila Borut Korošin in Matej Simonič, ki sta ob pomoči ekipe preplavala Suhadolco do dolžine preko 1000 m, z maksimalno globino potopa okrog 33 m. Po našem vedenju se je jama obiskovala redno, nihče pa se ni lotil potopa skozi ožino na 1000 m, kjer sta potop leta 2007 zaključila Korošin in Simonič. V začetku leta 2018 je raziskovalna

skupina v sestavi Simon Burja, Igor Vrhovec, Anže Abram in Sebatjan Gantar preplavala ozki del na 1000 m in nadaljevala z raziskovanjem. Do sredine leta 2018 so raziskali jamo do dolžine 1500 m. Raziskave v Suhadolci so potekale do leta 2022. Trenutno je jama raziskana do dolžine 1950 m z maksimalno globino 55 m. V tem obdobju se je Suhadolca ponovno izmerila, načrt je bil oddan v Kataster jam pri Jamarski zvezi Slovenije.

Sredi decembra 2006 smo se lotili izvira Savice nad Bohinjem, izvir smo ponovno pregledali in raziskali možna nadaljevanja. Prvi potop sta izvedla Borut Korošin in Aleš Stražar. Ker je bil vhodni rov zalit, se je bilo treba potopiti približno 150 m do konca prvega sifona. Preplezati je bilo treba 5-metrsko stopnjo, na vrhu katere je Aleš Stražar namestil sidrišča za lažji dvig potapljaške opreme na naslednjih potopih. V naslednjem potopu 3. 1. 2007 sta se preko prvega sifona najprej potopila Igor Vrhovec in Aleš Stražar, ki sta poskrbela za dvig jeklenk preko 5-metrске stopnje in njihov transport po suhem delu jame do začetka 2. sifona. Raziskave sta tako kakor leta 2004 opravila Borut Korošin in Matej Simonič. Preplavala sta znane dele v izviru in preplezala metrsko stopnjo, ki je predhodnikom ustavila nadaljevanje. Po 75 m 3. sifona se je potop končal v neprehodnem podoru. Prehod v nadaljevanje bi bil morda mogoč po intenzivni shujševalni kuri, za katero pa med potopom ni bilo ne volje ne časa.

Sredi septembra 2015 so geografi in geologi izvedli meritve Triglavskega ledenika. Pri merjenju je sodeloval tudi naš član Aleksander Kelnarič, ki je z geografom Jakom Ortarjem, članom DZRJ Ljubljana, pregledoval zahodni rob ledenika. Kot raziskovalca sta preverila razmere na vhodu v brezno. Naslednji dan sta se s kosom vrvi (60 m) spustila v ledeno jamo in ugotovila, da je Triglavsko brezno prehodno!

Stekla je organizacija raziskovalne odprave, pregled starih poročil in načrtov ter priprava jamarske opreme. Od začetka oktobra do konca decembra so se Jaka Ortar, Simon Burja in Aleš Stražar štirikrat podali v brezno. Med enim od teh obiskov so našli novo brezno. Raziskave so dobile nov zagon. Konec decembra so Jaka, Simon in Boštjan našli nov prehod in jamo poglobili, tako da je po novem Triglavsko brezno globoko 320 m.

Raziskovanje jam temelji na izobraževanju in izurjenosti. Jamarska šola je bila vedno namenjena pripravi članov na izpite pri JZS in varnemu obiskovanju jam. Prvi zabeležen spust naših članov v podzemlje je bil obisk Krumpreške sapnice, pozneje je jama dobila ime Železna jama. Da je bilo na prvem spustu 17. 12. 1961 vse varno, sta poskrbela Ivan Gams in Marusig, člana Društva za raziskovanje jam Slovenija. Jamarji so takrat za raziskovanje brezen uporabljali lestvice, ki so bile v redni uporabi do razvoja vrvne tehnike okoli leta 1980. Z razvojem vrvne tehnike se je pogostost obiskovanja jam močno povečala in pokazala se je potreba po uvedbi enotnega izobraževanja za preventivo pred nesrečami v jamah. Prvo vrvno tehniko so v društvo prinesli člani Jamarskega kluba Kamnik, ki je združeval veliko študentov, odprtih za novosti, in pridobljena znanja so delili z nami. Prvi prikaz jamarske vrvne tehnike je bil v Železni jami in za novost so se mladi člani takoj navdušili. Kmalu smo v društvu kupili tri komplete za plezanje po vrvi znamke Petzl in pozneje še pet kompletov znamke Anthron. Potrebno dodatno znanje je z nami delil Tomaž Planina iz DZRJ Ljubljana Matica. Jamarska zveza Slovenije je začela urejati nazive v jamarstvu in tako je jamarsvo v Slovenji prišlo do sistematizacije jamarskega znaja. Sistematično urejeno znanje je privedlo do organizacije jamarskih tečajev v jamarskih društvih in tudi na tem področju nismo zaostajali.

Vse od leta 1990 v društvu poteka jamarska šola za otroke, ki je namenjena pridobivanju novih članov med mladimi. Izobraževanje smo organizirali kot krožek na OŠ Dob in pozneje še na OŠ Moravče. Sčasoma smo delo po šolah opustili, izobraževanje odraslih in otrok sedaj poteka v Jamarskem domu in v bližnjih jamah v okolici Gorjuše. Kovinski deli za vravno tehniko v skoraj 30 letih niso posebej napredovali, sta se pa v tem obdobju precej spremenili njihova uporaba in telesna pripravljenost jamarjev. V letu 2023 smo prvič organizirali jamarski tabor za otroke, ki med letom ne morejo na jamarsko šolo. Društvo posoja jamarsko opremo začetnikom. Šola temelji na praktičnih vajah, ki jih vadijo postopoma na poligonu v Jamarskem domu. Izobraževanje se nato preseli na poligon v Železno jamo, kjer tečajniki prvič pridejo v stik z jamskim okoljem. Takoj ko so osnove preverjene na poligonu, se šola nadaljuje v bližnjih naravnih jamah. Ko smo dovolj usposobljeni, pa si ogledamo tudi nekaj lepih jam po drugih delih Slovenije, predvsem na Krasu.

Leta 2003 smo prvič organizirali tekmovanje v žimarjenju. Jamarji se preko vetikal spuščamo po vrvi in iz brezna plezamo s pomočjo prižem. Med plezanjem dela plezalec dolge počepe in od tod slovenski izraz, pednanje.

Tekmovanje smo takoj postavili na mogočni betonski silos za žito na Viru pri Domžalah. Objekt je visok 47 m, pravila tekmovanja pa so turnirska, kvalifikacije in nato tekma na izločanje. Kvalifikacije so priložnost, da tekmovalci preizkusijo pogum, drugi del pa je namenjen najhitrejšim. Rekord proge ima Bojan Stanek iz Jamarskega kluba Carnium Kranj (1 min 27 sec), ki je tudi najuspešnejši tekmovalec teka tradicionalnega tekmovanja. S časom smo se pridružili svetovnemu jamarskemu gibanju in organiziramo tudi tekmovanje s podajanjem vrvi, dolžina vrvi je 30 m. Ta disciplina je primerna za izvedbo

v urbanem okolju in dovoljuje sodelovanje tudi naključnim mimoidočim na prireditvah in sejmih. Tekmovanje organiziramo tradicionalno tretji teden v aprilu. Rezulati iz discipline s podajanjem vrvi štejejo za svetovno prvenstvo, ki sicer poteka v domačem kraju in brez nagrad. Organizacija tekmovanja je zelo enostavna in ne zahteva dogotrajnega potovanja.

62 let delovanja društva je za nami. Raziskovanje čudovitega podzemeljskega sveta bo še naprej dovoljeno le klenim, pogumnim in za to usposobljenim ljudem. In teh nam ne manjka ...

Vse fotografije so iz arhiva Društva za raziskovanje jam Simon Robič Domžale.

Obisk jame Mačkovec nad Ihanom v okviru Jamarske šole za otroke, stare od 8 do 14 let. Stojijo Jon Podjavoršek, Andrej Trpin, Ela Vrhovnik in Žak Potočnik, sedijo Jakob Narobe in Sara Štih.

Frančišek (France) Stare

Zahvala gospodu Šimnu

Thanks to Mr. Šimen

Ta zapis ni namenjen moji lastni hvali. Prav je, da se ob tako pomembnem mejniku v imenu nekaj stotin mladih raziskovalcev nekoristnega sveta posthumno zahvalim gospodu Šimnu.

Na Osnovni šoli Stražišče pri Kranju je od pozne pomladi leta 1987 pa do 2005 deloval naravoslovni krožek z izrazito geološko usmeritvijo. V času, ko je krožek še iskal svoj prostor pod soncem, ga je pod svoje strokovno okrilje sam od sebe prevzel takratni docent za paleontologijo na ljubljanski Naravoslovnotehniški fakulteti, dr. Anton Ramovš. Kontakt z njim je vzdrževala Ida Kavčič, prodorna in inovativna učiteljica biologije. Dr. Ramovš je krožek dobrohotno usmeril v iskanje pozabljenih ali izgubljenih Robičevih nahajališč fosilov v grabnih pod Šenturško Goro. Šolski mentorici je skopiral nekaj člankov gospoda Šimna (Simona Robiča). Župnik Šimen je namreč vsa svoja odkritja fosilov sproti doživeto objavljaj v takratnih Kmetijskih in rokodelskih novicah. V enem izmed člankov je pisal o najdbi zob »morskega žeruha« na Veliki Pstoti. Če se prav spominjam, je v istem članku napisal tudi zgodbo o kranjskem ploščatem polžu (znanem tudi kot *Pleurotomaria carniolica*). Ta božanski polž s premerom okrog 15 cm je shranjen v ostanke Robičeve zbirke v Prirodoslovnem muzeju

Slovenije. Po Robičevem zapisu ga je za polič dobrega vina kupil od kmeta iz Tunjiškega gričevja. O tem znamenitem polžu z rahlo nenavadno prikamnino je bilo po drugi svetovni vojni napisanih kar nekaj člankov s strani uglednih strokovnjakov. Prav vsi avtorji so izrazili dvom, da ta polž izvira iz Tunjiškega gričevja. Seveda pa so raziskovali iz kabineta, tunjiških grabnov niso zares prehodili.

Krožkarji so se dobivali vsak petek popoldan v šolskih prostorih, za dve šolski uri. Enkrat na mesec pa so šli skupaj raziskovat na teren. Raziskovali so po vsej Gorenjski. Posamezni krožkarji pa so vmes vse popoldneve raziskovali tudi bližine svojih bivalnih okolij. Pogosto jih je raziskovalni mik usmeril v grabne med Zalogom in Podgorjem ter med Komendo in Sidražem. Krožek je sledil župnikovim opisom, iskali so predvsem fosile, čeprav jih je zelo zanimalo tudi nenavadno rastlinje.

Krožek je ves čas deloval na podlagi gesel. Prvo delovno geslo je bilo: POIŠČIMO *PLEUROTOMARIO CARNIOLICO*. Za vse takratne krožkarje so se izdelale priponke, na sredini katerih je bil Robičev polž, okrog pa je bil napis: MEN JE BIGLA FUL FACA.

Dva zagreta šestošolca (Jure Žalohar in Jaka Zevnik) sta se lotila raziskovalne naloge o Tunjiškem gričevju. Šest let sta ves prosti čas namenila raziskovanju več kakor 100 kvadratnih kilometrov velikega ozemlja Tunjiškega gričevja. Preiskala sta desetine grap in potokov. Napisala sta za palec debelo knjigo. Izrisala in pripravila sta dve geološki

Razposajeni krožkarji v Tunjicah. Arhiv: Frančišek Stare

Krožkarji po terenskih ogledih v Tunjiškem gričevju.
Arhiv: Frančišek Stare

karti in na koncu našla še eno *pleurotomario*. Ta je bila v konkreciji, najdeni v stranski grapi ob Dobljuču. Do njunega raziskovanja je veljalo, da je vse Tunjiško gričevje miocenske starosti, fanta pa sta odkrila stik z oligocenskimi plastmi pod Sidražem. Tako je krožek rešil čast svojega davnega mentorja.

Krožek je iz grabnov pod Sidražem pogosto zavil tudi na Šenturško Goro. Otroci so spotoma nabrali travniških rož, jih povezali z bilkami in jih položili na gospoda Šimna grob. Težko je bilo otrokom pojasniti, s čim vse se je župnik ukvarjal poleg dušnopastirskih opravil v gorski fari.

Med raziskovanjem grabnov so krožkarji v miocenskih sedimentih odkrili fosilne iztrebke neznanih organizmov, tako imenovane koprolite. O tunjiškem koprolitu je mentor napisal prvi slovenski članek o fosilnih iztrebkih, tega pa je našel zbiralec Davo Preisinger.

Precej pozneje se je druga dvojica nekdanjih krožkarjev (Jure Žalohar in Tomaž Hitij) na podlagi novega gesla (MUHE GREDO NA DREK) lotila raziskovanja tankoploščatih glinavcev ob Knežjem potoku. Iz kamnitega objema sta uspela izkopati izjemno najdišče z najdbo nekaj stotin fosilnih žuželk. Novo vrsto kačjega pastirja sta poimenovala po

Fosilni morski konjiček iz miocenskih plasti Tunjiškega gričevja. Foto: Jure Žalohar

Robiču in Sloveniji. Fosilne žuželke sta na inovativen način pripravila za fotografiranje in poskrbela za javno dostopno registrirano zbirko.

Z odkritjem štirih vrst najstarejših fosilnih morskih konjičkov (prvi dve vrsti *Hippocampus slovenicus* in *Hippocampus sarmaticus*) na svetu sta slavo Tunjic razširila po vsem strokovnem svetu. Dve vrsti fosilnih morskih konjičkov sta poimenovala po mentorjih krožkov, čeprav sta oba mentorja še kako živa. Prva vrsta se imenuje *Hippotropiscis frenki* po stražiškem mentorju in vrsta *Hippohalichthys edis* po mentorju Edu Grmšku, čigar krožek na Osnovni šoli Komenda Moste je prav tako 28 let raziskoval Tunjiško gričevje in ga še raziskuje, sedaj pod vodstvom Tomaža Hitija.

Iskanje izgubljenih ali pozabljenih Robičevih nahajališč fosilov je več kakor 440 krožkarjem ponujalo obilo navdušenja in veselja skozi vsa leta raziskovanja. Po čudnem naključju je bilo odkrito nakopičenje zob morskih psov vrste kačji jezik. Otroke posebno fascinirajo najdbe vseh vrst zob, posebno zob morskih psov. Iskali so Veliko Pstoto in jo tudi našli. Kmečko ime res jedrnato opisuje splazen kotel, viseč nad orografsko levem bregu Dobliča. Ta kotel ob vsakem obisku zaradi plazenja pokaže drugačno lice. Krožkarji so našli tudi zobe in kosti fosilnega goveda v grapi vzhodno od Dobliča. Posebno veselje je posameznim krožkarjem povzročila najdba fosilnih debel, okremenjenih in karbonatiziranih, navrtanih z ladijskimi črvi. Krožkarji so odkrili nakopičenje velikih, fosilnih klapavic v Spodnjih Stranjah in kongrecije z velikimi rakovicami. Še danes je za polno malho zanimivih zgodb o iskanju in najdevanju. Mentorji in tudi krožkarji smo gospodu Šimnu izjemno hvaležni za vse, kar nam je s svojimi raziskovanji in zapisi dal.

Zatorej, gospod Šimen, iskrena hvala!

O avtorju

Zapis je izpod peresa Frančiška Stareta iz Žabnice, ki je bil v stražiskem krožku eden od treh zunanjih mentorjev. Po izobrazbi je elektrotehnik, po zadnji službi pa logistični podčastnik v slovenski vojski. Že od malih nog je navdušen brskač fosilov in mineralov, sedaj

pa je 17 let upokojenec. Mladost je preživel na Lužah, njegov oče Franc Jožef je bil vsestranski naravoslovni zanesenjak in zbiralec vsega mogočega. Med drugim je izkopal bobovškega mamuta. Mama Antonija Vombergar je Jernejevega rodu iz Pšenične Police.

Ekipa krožkarjev na poti v Mokriško jamo. Arhiv: Frančišek Stare

O avtorjih

Domen Veternik,

Šenturška Gora, 4207 Cerklje na Gorenjskem

dr. Janez Mlinar,

Univerza v Ljubljani,
Filozofska fakulteta,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
janez.mlinar@ff.uni-lj.si

dr. Miha Šimac,

Univerza v Ljubljani,
Teološka fakulteta,
Poljanska cesta 4, 1000 Ljubljana
miha.simac@teof.uni-lj.si

Daniela Močnik,

Kulturni klub Liberius Cerklje,
Ul. Ivana Hribarja 25,
4207 Cerklje na Gorenjskem
daniela.mocnik@guest.arnes.si

Lovro Remic in Neža Zmerzlikar 5. b, učiteljica Breda Žargaj,

OŠ Davorina Jenka, Cerklje na Gorenjskem

Špela Pungaršek, Monika Poklukar in Klemen Završnik,

Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20, 1000 Ljubljana
spungarsek@pms-lj.si
mpoklukar@pms-lj.si
kzavrsnik@pms-lj.si

dr. Simona Strgulc Krajšek, Nejc Tomšič in Andrej Jelenc,

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta,
Oddelek za biologijo,
Večna pot 111, 1000 Ljubljana
simona.strgulc@bf.uni-lj.si

Tea Knapič,

Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20, 1000 Ljubljana
tknapič@pms-lj.si

Mojca Jernejc Kodrič,

Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20, 1000 Ljubljana
mjernejc@pms-lj.si

mag. Matija Križnar,

Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20, 1000 Ljubljana
mkrižnar@pms-lj.si

Aleš Stražar, Irena Stražar,

Društva za raziskovanje jam Simon Robič Domžale,
Češminova ulica 19, 1230 Domžale
AlesStanislavStrazar@resinshelios.com
irena.strazar@gmail.com

Frančišek (France) Stare,

Žabnica 75, 4209 Žabnica

Zahvala v imenu organizatorjev

Najprej hvala Simonu Robiču, da je v polnosti živel svoje talente. S tem je dal tudi nam priložnost, da pokažemo svoje talente in tako smo ob 200. letnici njegovega rojstva pripravili zahvalno sveto mašo, simpozij in pričujoči zbornik. Znal je tudi darovati, s čimer nam je bil zgled, da smo tudi mi darovali svoj čas, denar in druge materialne dobrine.

Najprej gre zahvala Šenturščanom Andreji Marin Soklič, Andreju Jelencu, Domnu Veterniku in Janku Reberniku, ki so prvi začeli kovati idejo o sklopu prazničnih dogodkov. Hvala domačima župniku Jerneju Marenku in župnijskemu upravitelju Martinu Lebanu ter županu Francu Čebulju, ki so podprli vse dogodke in izdajo pričujočega zbornika.

Hvala vsem ustanovam, ki so se odzvale na povabilo za pripravo dogodkov in zbornika. Hvala avtorjem, ki so nastopili na simpoziju in pozneje zbrano gradivo uredili za izdajo v zborniku. Hvala tudi vsem drugim nastopajočim in udeležencem simpozija, ki so skupaj z avtorji poskrbeli za bogat večer. Hvala Ani Jagodic Dolžan, ki je večer povezala v krasno zgodbo.

Posebna hvala Matiju Križnarju, ki je za potrebe zbornika vse gradivo uredil in povezal v celoto. Hvala Katarini Marin Hribar in Ani Pavec za skrbno branje in lektoriranje. Hvala Aleši Unk, ki je s skrbno pripravljeno grafiko bdela nad vsemi dogodki in dala podobo tudi temu zborniku.

Hvala ravnatelju in učiteljem Osnovne šole Davorina Jenka, ki so omogočili, da so se tudi učenci поблиže spoznali s talenti Simona Robiča.

Hvala Društvu za raziskovanje jam Simon Robič Domžale, ki je gostilo dogodek ob izdaji tega zbornika.

Hvala Občini Cerklje na Gorenjskem, Podružnici Šenturška Gora in vsem drugim donatorjem, ki so finančno podprli celoten projekt.

Hvala vsem, ki ste z dobro besedo ali kako drugače podpirali vse dogajanje. In za konec še posebej hvala vsem, ki boste v prihodnje širili vedenje o Simonu Robiču, da ne bo šel v pozabo.

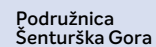
David Rupnik,
ključar na Šenturški Gori

Slika na ovitku zbornika: Šenturška Gora, maj 2024. Foto: David Rupnik

Ema Burgar in Rosa Ivačič, 8. r.,
OŠ Davorina Jenka, Cerklje na Gorenjskem

Pokrovitelji projekta:

“Če pride popotnik na Šenturško
goró in se vstopi na Čelo, to je,
na mesto, kjer cerkev stoji, vidi
proti jugu in jugovzhodu doli

v nižavi mnogo zelenih gričev
razne velikosti, ki od Smartna
proti Stranjem valovito širijo,
napolnovaje kamniško kotlino.”